

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця

на правах рукопису

НОСАЧ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Прим. № _____

УДК 342.5 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
(081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник —
Бараш Євген Юхимович,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений діяч науки і техніки України

Суми 2017

АНОТАЦІЯ

Носач А. В. Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 — Право). — Сумський державний університет. — Суми, 2017.

Дисертацію присвячено аналізу змісту та особливостей адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. У роботі охарактеризовано зміст та особливості протидії тероризму як окремого напрямку правоохоронної діяльності, який визначається як комплекс заходів економічного, політичного, соціального, виховного, правового, інформаційно-пропагандистського та іншого характеру, що реалізуються суб'єктами антитерористичної діяльності та спрямовані на профілактику, попередження, виявлення та припинення планування, організації, підготовки та реалізації терористичних актів, підбурювання до їх учинення, організації незаконних збройних формувань, злочинних угруповань чи організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, пропаганди і поширення ідеології тероризму, фінансування та іншого сприяння тероризму, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності та усунення причин і умов, які сприяли терористичній діяльності.

Визначено мету, завдання та принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. З'ясовано, що метою діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, попередження та припинення терористичних дій, виявлення осіб, що їх вчиняють, та забезпечення притягнення їх до відповідальності. Встановлено, що цілями діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є: виявлення та усунення причин і умов, що сприяють

тероризму; захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму; попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України; мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних дій; налагодження дієвої взаємодії між суб'єктами протидії тероризму, уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними і зарубіжними органами та організаціями, громадськістю у сфері протидії тероризму; організація міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму; припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України; тощо. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як закріплені в національному та міжнародному законодавстві основоположні засади, правила, настанови, на підставі яких вона реалізує свою компетенцію з профілактики, попередження та припинення будь-яких проявів тероризму. Визначено спеціальні принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, до яких віднесено принципи: поєднання гласності і конспірації; комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів; співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; пріоритетності прав і свобод осіб; поєднання єдиноначальності і колегіальності; співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Досліджено компетенцію Служби безпеки України з протидії тероризму. Надано пропозиції щодо систематизації повноважень Служби безпеки України з протидії тероризму.

Адміністративні форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираженням їх діяльності з профілактики, попередження, виявлення, припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли даним протиправним діям.

Охарактеризовано правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Встановлено, що основними ознаками нормативно-правових актів, у тому числі виданих Службою безпеки України, є наступні: це офіційний документ, виданий компетентною посадовою особою Служби безпеки України; встановлює, змінює або скасовує певні правила поведінки або роз'яснює порядок застосування норм законодавства; має письмову форму; виноситься відповідно до встановленої процедури; має загальну або індивідуальну спрямованість на досягнення певного результату у сфері протидії тероризму. Нормативно-правові акти Служби безпеки України у сфері протидії тероризму визначено як офіційні документи, видані її компетентними посадовими особами у письмовій формі відповідно до встановленої законодавством процедури, які встановлюють, змінюють або припиняють певні правила поведінки чи роз'яснюють порядок застосування певних норм у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності, та тягнуть за собою настання юридичних наслідків для осіб, яких вони стосуються.

З'ясовано, що індивідуально-правовими актами Служби безпеки України у сфері протидії тероризму є зумовлені певними подіями, видані компетентними посадовими особами та адресовані чітко визначеній особі (колу осіб) правові акти, що застосовуються з використанням різних методів адміністративної діяльності та спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин у сфері ефективної діяльності її підрозділів щодо протидії тероризму. Встановлено, що до індивідуальних актів ставиться ряд вимог їх законності, а саме: мають бути видані компетентною посадовою особою в межах її повноважень; мають відповідати чинному законодавству; видаються з дотриманням відповідної процедури; їх застосування має бути доцільним в даній ситуації; повинні мати належне оформлення та встановлену форму.

Проаналізовано організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму. Організаційні форми реалізації

Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираження її управлінської діяльності, спрямоване на забезпечення реалізації правових форм її функціонування в межах компетенції відповідних посадових осіб.

З'ясовано, що основними організаційними формами, що застосовуються в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, є: розгляд звернень громадян; проведення конференцій, семінарів, тренінгів з питань протидії тероризму; проведення нарад, у тому числі міжвідомчих; оприлюднення інформації з питань діяльності Служби безпеки України в даному напрямку в межах, визначених законодавством; інформаційно-аналітична робота; діловодство; матеріально-технічні операції.

Визначено шляхи удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки з протидії тероризму, а саме: закріпити систему загальних завдань з протидії тероризму в Законі України «Про боротьбу з тероризмом»; систематизувати принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, виклавши їх у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» як узагальнюючому нормативно-правовому акті в досліджуваній сфері; систематизувати права та обов'язки Служби безпеки України з протидії тероризму; запровадити застосування адміністративних договорів в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; оновити Концепцію боротьби з тероризмом, схвалену Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 230/2013; запровадити позитивний міжнародний досвід у сфері протидії тероризму.

Узагальнено зарубіжний досвід протидії тероризму та визначено можливості його використання в Україні. Визнано за доцільне: привести чинне законодавство в досліджуваній сфері у відповідність до міжнародних стандартів, що дозволить забезпечити ефективну міжнародну взаємодію з питань протидії тероризму; забезпечити впровадження наукових розробок та зарубіжного досвіду з питань протидії тероризму; регламентувати проведення спеціальних операцій; вдосконалити інститут невідворотності покарання за

вчинення терористичних актів, незважаючи ні на які обставини; створити в структурі Національної поліції спеціальний підрозділ, який би займався протидією організованій злочинності та забезпеченням внутрішньої безпеки держави від терористичних діянь.

З'ясовано шляхи розвитку форм взаємодії Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму. Взаємодію Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму визначено як засновану на національних та міжнародних правових актах спільну узгоджену за метою, місцем та часом її діяльність з іншими не підпорядкованими їй компетентними суб'єктами, що реалізується з метою профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню таких дій, їх усунення та полягає у вчиненні спільних дій, об'єднанні сил та засобів.

З'ясовано, що основними напрямками взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму є наступні: запобігання терористичній діяльності або фінансуванню тероризму; виявлення і припинення терористичних дій та загроз; встановлення осіб, які вчинили або можуть вчинити терористичні дії, контроль за їх рухом; забезпечення усунення наслідків протиправних дій; обмін інформацією; контроль за дотриманням порядку перетинання державних кордонів.

До основних форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму запропоновано віднести такі: координація дій щодо протидії та припинення тероризму; обмін інформацією та формування баз даних; укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом; розробка спільних управлінських рішень та забезпечення їх реалізації; правопросвітницька робота; контроль-наглядова діяльність.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних досліджень змісту та

особливостей адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та шляхів їх удосконалення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес: 1) у науково-дослідній сфері — основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої розробки шляхів вдосконалення адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; 2) у правотворчості — в результаті дослідження сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує адміністративну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму; 3) у правозастосовчій діяльності — використання одержаних результатів дозволить покращити практичну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму; 4) у навчальному процесі — матеріали дисертації можна використовувати під час проведення занять та підготовки навчальної літератури з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи».

Ключові слова: Служба безпеки України, тероризм, протидія тероризму, принципи, компетенція, повноваження, адміністративно-правова форма, організаційні форми, нормативно-правовий акт, індивідуально-правовий акт, інформаційно-аналітична робота, взаємодія.

SUMMARY

Nosach A. V. Administrative and Legal Forms of the Activity of the Security Service of Ukraine on Counteracting Terrorism. – Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Sumy State University. – Sumy, 2017.

The thesis is focused on the analysis of the content and peculiarities of administrative and legal forms of the activities of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism. The author of the paper has characterized the content and

features of the counteraction to terrorism as a separate area of law enforcement activity, which is defined as a complex of measures of economic, political, social, educational, legal, informational and propaganda and other nature implemented by the subjects of anti-terrorist activity and oriented on prevention, detection and termination of the planning, organization, preparation and implementation of terrorist acts, incitement to their commission, organization of illegal armed groups, criminal groups or organized criminal groups for committing terrorist acts, propaganda and dissemination of the ideology of terrorism, financing and other support for terrorism, as well as ensuring the bringing of the perpetrators to justice and elimination of the causes and conditions that contributed to the terrorist activity.

The objective, tasks and principles of the activity of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism have been determined. It has been determined that the purpose of the activity of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism is to detect and eliminate the causes and conditions that may lead to the manifestations of terrorism, the prevention and cessation of terrorist acts, the identification of those who commit them and ensure their prosecution. It has been established that the objectives of the activities of the Security Service of Ukraine for counteracting terrorism are: detection and elimination of the causes and conditions that facilitate terrorism; protection of a man and citizen, society and state against terrorism; preventive work, timely detection and prevention of external and internal threats to the security of Ukraine; minimization of socially dangerous consequences of terrorist activities; establishment of effective interaction between the subjects counteracting terrorism by the authorized agencies of the state power, local self-governments, international and foreign agencies and organizations, and the public in the field of counteracting terrorism; organization of international cooperation in the field of counteraction to terrorism; termination of intelligence, terrorist and other illegal encroachments of special services of foreign states, as well as organizations, separate groups and individuals on the state security of Ukraine, etc. The principles of the activities of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism are defined as enshrined in national and international legislation as the fundamental principles, rules, guidelines, on the basis of which it implements its

competence in the prevention and suppression of any manifestations of terrorism. The author has determined special principles of the activities of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism, which include the principles: the combination of publicity and conspiracy; comprehensive use of legal, preventive and organizational measures; the coherence of measures to protect the state security against real and potential threats; the priority of the rights and freedoms of individuals; the combination of individual responsibility and collegiality; cooperation with foreign states and international organizations engaged in the fight against terrorism.

The competence of the Security Service of Ukraine to counteract terrorism has been researched. The propositions on the systematization of the powers of the Security Service of Ukraine to counteract terrorism have been provided.

Administrative forms of the activities of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism have been defined as an external expression of their activities in the prevention, detection, suppression of any terrorist acts, ensuring the bringing of the perpetrators to justice, establishment and elimination of the causes and conditions that contributed to illegal acts.

The legal forms of administrative activity of the Security Service of Ukraine for combating terrorism have been characterized. It has been defined that the main features of normative and legal acts including those issued by the Security Service of Ukraine are the following: it is an official document issued by a competent official of the Security Service of Ukraine; establishes, modifies or cancels certain rules of conduct or explains the procedure of application of law norms; has a written form; is made in accordance with the established procedure; has a general or individual focus on achieving a certain outcome in the field of counteracting terrorism. The normative and legal acts of the Security Service of Ukraine in the field of counteracting terrorism are defined as official documents issued by its competent officials in a written form in accordance with the established by the legislation procedure that establish, modify or terminate certain rules of conduct or clarify the procedure for the application of certain norms in the field of prevention, detection and suppression of terrorist actions, bringing the perpetrators to justice, and entail legal consequences for persons, whom they concern.

It has been clarified that the individual and legal acts of the Security Service of Ukraine in the field of counteracting terrorism are conditioned by certain events issued by competent officials and addressed to a clearly defined person (range of persons) legal acts applied with the use of various methods of administrative activity and aimed at the emergence, change or termination of administrative legal relations in the field of effective activity of its units for combating terrorism. It has been established that a number of requirements for their legality are set for individual acts, namely: they must be issued by a competent official within its authority; must comply with the current legislation; are issued according to the relevant procedure; their application should be appropriate in this situation; must be properly executed and have the established form.

The author has analyzed organizational forms of the implementation of the law enforcement function for counteracting terrorism by the Security Service of Ukraine. The organizational forms of the implementation of the law enforcement function for counteracting terrorism by the Security Service of Ukraine are defined as an external expression of its management activity, aimed at ensuring the implementation of legal forms of its functioning within the competence of the respective officials.

It has been revealed that the main organizational forms used in the activity of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism are: consideration of citizens' appeals; conducting conferences, seminars, trainings on counter-terrorism problems; holding meetings, including inter-departmental ones; disclosure of information on the activities of the Security Service of Ukraine in this area within the limits specified by the legislation; informational and analytical work; record-keeping; logistic operations.

The author has defined the ways of improving administrative legislation that regulates the activity of the Security Service for the counteraction of terrorism, namely: to consolidate the system of general tasks for counteracting terrorism in the Law of Ukraine "On Combating Terrorism"; to systematize the principles of the activity of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism, by wording them in the Law of Ukraine "On Combating Terrorism" as a generalizing normative

and legal act in the studied field; to systematize the rights and obligations of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism; to implement the application of administrative contracts in the activities of the Security Service of Ukraine to counteract terrorism; to update the Concept on combating terrorism approved by the Decree of the President of Ukraine dated from April 25, 2013 No. 230/2013; to implement positive international experience in the field of counteracting terrorism.

The foreign experience of counteracting terrorism has been generalized and the possibilities of its implementation in Ukraine have been determined. The author has admitted expedient to: bring the current legislation within the studied sphere in line with international standards, which allow to guarantee effective international cooperation on the issues of counteracting terrorism; to ensure the implementation of scientific developments and foreign experience on counteracting terrorism issues; to regulate carrying out of special operations; to improve the institution of the inevitability of punishment for committing terrorist acts, in spite of any circumstances; to create a special unit within the structure of the National Police that would deal with organized crime and would ensure the state's internal security against terrorist acts.

The ways of developing the forms of interaction of the Security Service with state authorities and the public in the field of counteracting terrorism have been clarified. The interaction of the Security Service with state authorities and the public in the field of counteracting terrorism has been defined as implemented on the basis of national and international legal acts, common agreed upon for purpose, place and time, its activities with other non-subordinate actors, which is realized for the prevention, detection and termination of terrorist acts, ensuring the bringing of perpetrators to justice, establishing the causes and conditions that contributed to the commission of such actions, their elimination and which is based in the commission of joint actions, combined forces and means.

It has been revealed that the main directions of interaction of the Security Service of Ukraine with other actors in the field of counteracting terrorism are as follows: prevention of terrorist activity or financing of terrorism; detection and

termination of terrorist acts and threats; establishment of persons, who committed or may commit terrorist acts, control over their movement; ensuring the elimination of the consequences of unlawful actions; information exchange; control over the observance of the order of crossing the state borders.

The author has suggested to include such main forms of interaction between the Security Service of Ukraine and state authorities and the public in the area of combating terrorism as: coordination of actions on combating and stopping terrorism; exchange of information and database formation; concluding international treaties on cooperation in the sphere of fighting against terrorism; development of joint management decisions and ensuring their implementation; legal public awareness activities; supervisory activity.

The scientific novelty of the obtained results is that the dissertation research is one of the first comprehensive studies of the content and peculiarities of administrative and legal forms of the activities of the Security Service of Ukraine for counteracting terrorism and the ways of their improvement.

The practical significance of the obtained results is that they constitute both scientific and theoretical and practical interest: 1) within the field of research – the main provisions and conclusions of the dissertation can be the basis for further development of the ways to improve administrative and legal forms of the activity of the Security Service of Ukraine on counteracting terrorism; 2) within law-making activity – as a result of the study, a number of propositions have been formulated to amend the legislation regulating administrative activities of the Security Service of Ukraine to counteract terrorism; 3) within law-enforcement activities – the use of the obtained results will allow to improve the practical activities of the Security Service of Ukraine to counteract terrorism; 4) within the training process – the materials of the dissertation can be used during the training and preparation of educational literature on the disciplines “Administrative Law”, “Administrative Procedure”, “Judicial and Law Enforcement Agencies”.

Key words: Security Service of Ukraine, terrorism, counteraction to terrorism, principles, competence, powers, administrative and legal form, organizational forms,

normative and legal act, individual and legal act, information and analytical work, interaction.

Список публікацій здобувача:

1. Носач А. В. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наука і правоохорона. – 2015. – № 1 (28). – Ч.2. – С.69–75.
2. Носач А. В. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2016. – № 5. – С.83–87.
3. Носач А. В. Правовое обеспечение административной деятельности службы безопасности Украины по противодействию терроризму / А. В. Носач // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». – 2016. – № 4. – С. 111–117.
4. Носач А. В. Противодействие терроризму как отдельное направление правоохранительной деятельности / А. В. Носач // Научный журнал «Власть и общество (История, Теория, Практика)». – 2017. – № 1 (41). – С.178–190.
5. Носач А. В. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2017. – № 1. – С.153–158.
6. Носач А. В. Форми взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Європейські перспективи. – 2017. – № 2. – С.72–78.
7. Носач А. В. Напрямки взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Право, суспільство і держава: форми взаємодії»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 січня 2015 р.:– К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 68–70.
8. Носач А. В. Завдання Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12-13 серпня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. – С. 93–95.

9. Носач А. В. Проблеми класифікації форм адміністративної діяльності служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2017 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. – С. 73–76.

10. Носач А. В. Особливості взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. крнф. (м. Харків, 30 червня 2017 р.) / МВС України; Харківський нац. ун-т внутр. справ; каф. адмін. права та процесу ф-ту № 3. – Харків : ХНУВС, 2017. – С.243–247.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ.....	27
1.1. Зміст та особливості протидії тероризму як окремого напрямку правоохоронної діяльності.....	27
1.2. Мета, завдання та принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.....	39
1.3. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму.....	59
1.4. Правове забезпечення адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.....	84
Висновки до розділу 1.....	96
РОЗДІЛ 2 ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ.....	100
2.1. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму: проблеми класифікації.....	100
2.2. Правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.....	107
2.3. Організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму.....	123
Висновки до розділу 2.....	139
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ.....	142
3.1. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки з протидії тероризму.....	142

3.2. Зарубіжний досвід протидії тероризму та можливості його використання в Україні.....	152
3.3. Шляхи розвитку форм взаємодії Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму.....	164
Висновки до розділу 3.....	181
ВИСНОВКИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	189
ДОДАТКИ.....	212

ВСТУП

Актуальність теми. Загострення політичної та економічної ситуації в Україні, проведення на Сході держави антитерористичної операції вимагають реформування оборонної та правоохоронної систем, перегляду пріоритетів у діяльності суб'єктів, що виконують завдання з охорони незалежності та територіальної цілісності держави, забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян. За таких умов особливого значення набуває чітка регламентація правового статусу суб'єктів правоохоронної діяльності, їх повноважень, форм та методів діяльності. Необхідно оптимізувати завдання та функції, структуру та чисельність правоохоронних органів, забезпечити їх взаємодію та координацію, покращити соціальне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення з тим, щоб привести їх у відповідність до кращих світових стандартів та внутрішньодержавних потреб. Саме це сприятиме ефективній реалізації правоохоронної функції держави, в тому числі щодо протидії тероризму як одному з найбільш негативних явищ, що підриває національну безпеку.

Діяльність Служби безпеки України, як провідного суб'єкта у сфері протидії злочинам проти основ національної безпеки, сьогодні потребує реформування в напрямку чіткого визначення пріоритетних напрямків її роботи, правової регламентації форм адміністративної діяльності, в тому числі з протидії тероризму. Необхідно вдосконалити як правові, так і організаційні форми її адміністративної діяльності, враховуючи національні надбання в цій сфері, а також зарубіжний досвід. Усе вищевказане свідчить про актуальність та необхідність проведення комплексного дослідження адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки з протидії тероризму.

Окремі питання забезпечення законності та правопорядку в державі, протидії злочинності, в тому числі тероризму, досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені: М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, Є. Ю. Бараш, А. В. Басов, О. В. Батраченко, М. М. Бурбика, Ю. В. Гаруст, А. П. Головін, І. П. Голосніченко, Н. В. Гришина, С. Д. Гусарєв, Б. В. Деревянко, В. О. Заросило, Є. В. Зозуля, Р. А. Калюжний, Т. А. Кобзева, Ю. І. Коваленко, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк,

Т. М. Кравцова, А. Є. Круглова, А. М. Куліш, В. І. Курило, М. І. Логвиненко, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, В. І. Олефір, В. В. Пахомов, О. С. Проневич, О. М. Рєзнік, Ю. І. Римаренко, Г. П. Ситник, В. О. Січкач, Ю. С. Смирнов, А. О. Собакарь, М. В. Старинський, С. Г. Стеценко, О. Д. Терещук, Ю. О. Тихомиров, В. Г. Фатхутдінов, О. С. Федченко, В. Д. Чернадчук, Ю. С. Шемшученко, С. С. Шоптенко, О. С. Юнін, О. Н. Ярмиш тощо. Проте, незважаючи на велику кількість проведених досліджень особливостей адміністративно-правової протидії злочинності, в тому числі тероризму, багато аспектів у цій сфері потребують додаткового вивчення. Так, поза увагою науковців залишилися проблемні питання адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Потребують уточнення особливості змісту, мети, завдань та принципів діяльності Служби безпеки з протидії тероризму, її компетенція у досліджуваній сфері, система правових та організаційних форм такої діяльності, взаємодія з іншими правоохоронними структурами, органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму тощо. Крім того, наразі є актуальним питання удосконалення адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

Таким чином, необхідність покращення правових та організаційних засад діяльності Служби безпеки України, недостатня розробленість теоретичних положень та недосконалість правового регулювання у цій сфері обумовлюють актуальність проведення комплексного дослідження особливостей реалізації адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., плану науково-дослідницької

роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних підзаконних нормативно-правових актів, досвіду правового регулювання діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, узагальнення практики їх реалізації визначити сутність та особливості реалізації Службою безпеки України адміністративно-правових форм діяльності з протидії тероризму.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі комплексні *задачі*:

- встановити зміст та особливості протидії тероризму як окремого напрямку правоохоронної діяльності;
- визначити мету, завдання та принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- розкрити особливості компетенції Служби безпеки України з протидії тероризму;
- окреслити правове забезпечення адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- узагальнити види адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- опрацювати правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- охарактеризувати організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму;
- визначити напрямки удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму;

- вивчити зарубіжний досвід протидії тероризму та запропонувати можливості його використання в Україні;
- окреслити шляхи розвитку форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

Предметом дослідження є адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

Методи дослідження. Для досягнення мети та завдань дисертаційного дослідження та об'єктивності наукових результатів у роботі використано комплекс загальних та спеціальних методів пізнання. Системний підхід до їхнього застосування дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми, здійснити ґрунтовний аналіз адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Так, за допомогою гносеологічного методу дослідження було з'ясовано поняття, особливості, мету, завдання та принципи адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму (підрозділи 1.1, 1.2). За допомогою логіко-семантичного методу та методу сходження від абстрактного до конкретного визначено поняття адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та охарактеризовано їх види (підрозділи 1.1, 2.1 – 2.3, 3.3). Використання аналітичного методу дозволило охарактеризувати завдання, принципи та компетенцію Служби безпеки України у сфері протидії тероризму (підрозділи 1.2, 1.3). Системно-структурний метод допоміг дослідити правові та організаційні форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму (підрозділи 2.1 – 2.3). Структурно-функціональний аналіз надав можливість визначити відповідність нормативно-правових актів у сфері діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму реальним суспільним відносинам у цій сфері (підрозділи 1.4, 3.1). Для формування пропозицій щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки

України з протидії тероризму, використовувався метод документального аналізу (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод використовувався з метою визначення позитивного зарубіжного досвіду протидії тероризму та можливостей його запровадження в Україні (підрозділ 3.2). Використання індуктивного методу дозволило підтвердити висновок про необхідність удосконалення адміністративного законодавства у сфері діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму (підрозділи 3.1, 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять загальнотеоретичні наукові праці, розробки провідних фахівців у галузі теорії держави і права, науки управління, конституційного права, адміністративного права та процесу, кримінального права та процесу, інших галузевих правових наук. Нормативною основою наукового дослідження стали: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, законодавчі акти, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі підзаконні нормативно-правові акти.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, політико-правова публіцистика, довідкові видання. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід практичної роботи в органах та підрозділах Служби безпеки України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних досліджень змісту та особливостей адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та шляхів їх удосконалення. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основними з них є наступні:

вперше:

– протидію тероризму як напрямок правоохоронної діяльності визначено комплексом заходів економічного, політичного, соціального, виховного, правового, інформаційного та іншого характеру, що реалізуються суб'єктами антитерористичної діяльності та спрямовані на профілактику, попередження, виявлення та припинення планування, організації, підготовки та реалізації терористичних актів, підбурювання до їх учинення, організації незаконних збройних формувань, злочинних угруповань чи організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, пропаганди і поширення ідеології тероризму, фінансування та іншого сприяння тероризму, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності та усунення причин і умов, які сприяли терористичній діяльності;

– адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираження їх діяльності з профілактики, попередження, виявлення та припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли даним протиправним діянням;

– з'ясовано, що індивідуально-правовими актами Служби безпеки України у сфері протидії тероризму є зумовлені певними подіями, видані компетентними посадовими особами та адресовані чітко визначеній особі (колу осіб) правові акти, що застосовуються з використанням різних методів адміністративної діяльності та спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин у сфері ефективної діяльності її підрозділів щодо протидії тероризму;

удосконалено:

– визначення нормативно-правових актів Служби безпеки України у сфері протидії тероризму, під якими запропоновано розуміти офіційні документи, видані її компетентними посадовими особами у письмовій формі відповідно до встановленої законодавством процедури, які встановлюють,

змінюють або припиняють певні правила поведінки чи роз'яснюють порядок застосування певних норм у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності та тягнуть за собою настання юридичних наслідків для осіб, яких вони стосуються;

– систему вимог законності, що ставляться до індивідуальних актів, а саме: мають бути видані компетентною посадовою особою в межах її повноважень; мають відповідати чинному законодавству; видаються з дотриманням відповідної процедури; їх застосування має бути доцільним в даній ситуації; повинні мати належне оформлення та встановлену форму;

– перелік вимог до інформаційно-аналітичної роботи в Службі безпеки України, до яких віднесено наступні: достовірність та повнота обробки інформації; комплексність аналізу; співставність інформації; застосування при дослідженні інформації різних методів; систематичність обробки інформації; спрямованість на підвищення ефективності роботи Служби, виявлення та усунення недоліків у цій сфері;

– систему основних форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму, до яких віднесено наступні: координація дій щодо протидії та припинення тероризму; обмін інформацією та формування баз даних; укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом; розробка спільних управлінських рішень та забезпечення їх реалізації; правопросвітницька робота; контрольна-наглядова діяльність;

дістали подальшого розвитку:

– розкриття цілей діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, серед яких: виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму; захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму; попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України; мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних дій; налагодження дієвої взаємодії між

уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму; організація міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму; припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України тощо;

– визначення спеціальних принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, до яких віднесено принципи: поєднання гласності і конспірації; комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів; співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; пріоритетності прав і свобод осіб; поєднання єдиноначальності і колегіальності; співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом;

– напрями взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму, серед яких: запобігання терористичній діяльності або фінансуванню тероризму; виявлення і припинення терористичних дій та загроз; встановлення осіб, які вчинили або можуть вчинити терористичні дії, контроль за їх рухом; забезпечення усунення наслідків протиправних дій; обмін інформацією; контроль за дотриманням порядку перетинання державних кордонів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення шляхів удосконалення адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 23.02.2017 р.*);

– правотворчості – в ході внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує адміністративну діяльність Служби безпеки України з протидії

тероризму (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 20.04.2017 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою покращення практичної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму (*акт впровадження в діяльність Служби безпеки України від 25.05.2017 р.*);

– навчальному процесі – під час проведення занять та підготовки навчальної літератури з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи», вони вже використовуються у ході проведення занять із вищевказаних дисциплін у Сумському державному університеті та Харківському національному університеті внутрішніх справ (*акти впровадження Сумського державного університету від 24.03.2017 р. та Харківського національного університету внутрішніх справ від 30.03.2017 р.*).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Право, суспільство і держава» (Київ, 2015); «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (Одеса, 2016); «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (Запоріжжя, 2017); «Сучасні проблеми адміністративного права та процесу» (Харків, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 222 сторінки. Список використаних джерел складається із 211 найменувань і займає 23 сторінки, додатки розташовано на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

1.1. Зміст та особливості протидії тероризму як окремого напрямку правоохоронної діяльності

На сьогоднішній день однією з найбільших загроз національній безпеці та міжнародному миру є тероризм. Він належить до найбільш тяжких злочинів проти основ конституційного ладу та державної безпеки. Проблема тероризму торкнулася багатьох держав світу, порушила їх суверенітет та територіальну цілісність, поставила під загрозу їх незалежність. Протидії тероризму в світі приділяється велика увага як з боку міжнародних організацій, так і зі сторони самих держав, які страждають від нього. І саме на запобігання даному негативному прояву спрямована правоохоронна діяльність міжнародних і національних інституцій, у тому числі робота Служби безпеки України.

Дане завдання впливає з Конституції України та ряду національних та міжнародних нормативно-правових актів. Так, стаття 17 Основного Закону нашої держави вказує на те, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [77]. Закон України «Про основи національної безпеки» визначив, що основними напрямами державної політики з питань національної безпеки України у сфері державної безпеки є: реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення

їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення; зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з організованою злочинністю та наркобізнесом; участь України в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією; відпрацювання ефективно діючої системи контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення і подвійного використання [144].

Основний обсяг обов'язків щодо протидії тероризму покладається саме на Службу безпеки України. Закон України «Про Службу безпеки України» закріплює, що вона забезпечує у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [146].

Крім того, в національному законодавстві є декілька спеціалізованих правових актів, спрямованих саме на протидію тероризму в державі. Так, метою Концепції боротьби з тероризмом, затвердженої Указом Президента України від 25.04.2013 р. № 230/2013, є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження комплексу заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері [142]. Також з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем,

повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом [136] Закон України «Про боротьбу з тероризмом».

Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» визначає, що метою такої діяльності є попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення [141].

Важливість протидії тероризму знаходить своє вираження і в міжнародних нормативно-правових актах. Так, з метою збільшення зусиль Сторін у запобіганні тероризму і його негативним наслідкам стосовно повного здійснення прав людини, зокрема, права на життя, як заходами, вжитими на національному рівні, так і шляхом міжнародного співробітництва, з приділенням належної уваги чинним багатостороннім або двостороннім договорам чи угодам між Сторонами [75] була прийнята Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму.

З вищевказаних правових норм випливає, що проблемі протидії тероризму приділена велика увага як в Україні, так і у світі в цілому. Кожен з перерахованих нормативно-правових актів закріпив мету та завдання держав та їх уповноважених органів із запобігання тероризму, визначив проблеми, які при цьому необхідно подолати, або результати, яких необхідно досягти.

Досліджуючи зміст протидії тероризму як окремого напрямку реалізації правоохоронної функції, необхідно перш за все проаналізувати зміст та особливості правоохоронної діяльності, а також сутність протидії тероризму як її складової. О. М. Бандурки визначає правоохоронну діяльність як таку державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в

суворій відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого ними порядку [182]. Тобто це діяльність спеціально уповноважених суб'єктів з охорони прав, свобод та законних інтересів особи. Вона реалізується відповідно до норм національного законодавства. Особливістю правоохоронної діяльності, що відрізняє її від іншої державної діяльності, є те, що вона супроводжується застосуванням юридичних заходів впливу як примусового, так і заохочувального характеру. Їх застосування спрямоване на підвищення правосвідомості громадян та забезпечення дотримання ними законності та правопорядку. На думку В. С. Ковальського, нею є державна правомірна діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку уповноваженої державою посадової особи шляхом охорони права, відновлення порушеного права, припинення або розгляду порушення права, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням встановлених у законі процедур для цієї діяльності [181]. Науковець визначає правоохоронну діяльність через вплив на поведінку людей, як тих, які порушують права, так і тих, чії права порушено. Для першої групи суб'єктів правоохоронна діяльність проявляється в застосуванні заходів примусу, спрямованих на припинення протиправної діяльності та забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності. Такі заходи уповноважені застосовувати тільки спеціальні суб'єкти, які в сукупності прийнято називати правоохоронними органами, та тільки в межах та порядку, визначених законодавством. Схожої думки дотримується й Н. І. Клименко, яка під правоохоронною діяльністю розуміє таку державну діяльність, що здійснюється спеціально уповноваженими органами шляхом застосування згідно з нормами закону юридичних заходів з метою забезпечення законності та правопорядку в суспільстві, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, охорони та захисту прав і законних інтересів громадян, державних і громадських організацій [68]. Таким чином, вчені сходяться на тому, що правоохоронна діяльність реалізується шляхом застосування певних засобів впливу з метою забезпечення законності та правопорядку в державі.

Досить цікавим є дослідження правоохоронної діяльності у вузькому і широкому аспектах. У першому випадку — це правоохоронна діяльність, спрямована на протидію злочинності й іншим правопорушенням. Тобто це спеціалізована діяльність з правової охорони суспільних відносин, якою займаються спеціально утворені для цього органи держави — правоохоронні органи. У широкому розумінні правоохоронна діяльність — це діяльність, за якої спеціально уповноважені суб'єкти забезпечують охорону права від посягань, реалізацію політики держави у цій сфері [24, с. 8].

Узагальнюючи дані визначення, правоохоронну діяльність можна охарактеризувати як здійснювану спеціально уповноваженими органами державну діяльність, що реалізується через застосування певних засобів впливу з метою забезпечення охорони прав, свобод та законних інтересів особи.

Як і будь-яка державно-владна діяльність, правоохоронна діяльність має ряд своїх характеристик, які визначають її зміст та відмінність від інших видів державної діяльності. Так, А. П. Гель, Г. С. Семаков та С. П. Кондракова до ознак правоохоронної діяльності відносять: те, що вона може здійснюватись тільки із застосуванням юридичних заходів впливу; юридичні заходи впливу, які застосовуються при здійсненні такої діяльності, повинні суворо відповідати вимогам законів, що регламентують їх застосування; правоохоронна діяльність реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певної процедури; здійснення цього виду діяльності покладено на органи, які, як правило, спеціально створюються державою з цією метою і комплектуються спеціалістами [134, с. 5–6]. Вчені акцентують увагу на тому, що правоохоронна діяльність пов'язана із застосування певних заходів впливу.

Дещо інші ознаки називає А. І. Білас, який вважає, що правоохоронна діяльність характеризується наступними особливостями: публічність, професійність, процедурно-процесуальний характер, юрисдикційний характер; спрямованість на охорону прав і свобод людини, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин; при її здійсненні спеціально уповноваженими суб'єктами застосовуються, як правило, правові засоби, тощо

[24, с. 8]. Вчений додає, що правоохоронна діяльність є публічною та професійною, тобто реалізується спеціально уповноваженими суб'єктами, які відповідають певним критеріям, та з метою забезпечення охорони публічного порядку та дотримання законності.

І. Є. Марочкін, Н. В. Сібільова та О. М. Толочко до істотних ознак правоохоронної діяльності відносять те, що: 1) ця діяльність спрямована на охорону права від будь-яких порушень; 2) вона може здійснюватися не будь-яким способом, а лише шляхом: а) розгляду юридично значущих справ і в деяких випадках застосування до правопорушників примусових заходів і стягнень; б) виявлення правопорушень і осіб, винних у їх учиненні; в) обвинувачення у вчиненні правопорушення; г) представництва і захисту порушених прав і законних інтересів; г) нагляду за додержанням законів; 3) ця діяльність повинна відповідати приписам правового нормативного акта; 4) вона реалізується з додержанням певних встановлених у законі або іншому нормативному акті процедур; 5) вона реалізується спеціально уповноваженими на те органами, що комплектуються відповідним чином підготовленими службовцями [118, с. 6–9].

Правоохоронній діяльності притаманні наступні ознаки: владний характер захисту суспільних відносин компетентними органами; визначеність діяльності у регламентованих законом процедурних межах і формах; можливість застосування заходів державного примусу; здійснення правоохоронної діяльності спеціально уповноваженими державою органами, які комплектуються кваліфікованими фахівцями, переважно юристами [196].

Більш узагальнено визначає ознаки правоохоронної діяльності В. С. Ковальський, який вказує на три головні її особливості, перша з яких полягає в її соціальній цінності охороняти права фізичної або юридичної особи певними юридичними процедурами; друга — у процедуризації правоохоронної діяльності; третя — у професійній діяльності уповноважених державою суб'єктів на здійснення правоохоронної діяльності [180, с. 10–12].

Узагальнюючи наведені погляди, можна зробити висновок, що основними ознаками правоохоронної діяльності є наступні:

- здійснюється спеціально уповноваженими державою суб'єктами;
- реалізується у чіткій відповідності із законодавством;
- має владний характер та може супроводжуватися застосуванням заходів впливу;
- публічність;
- реалізується в чіткій відповідності до встановлених процедур;
- спрямована на охорону прав, свобод та законних інтересів особи і держави.

Враховуючи вказані ознаки, правоохоронну діяльність можна визначити як публічну, професійну, державно-владну діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що реалізується з метою забезпечення законності та правопорядку, охорони прав, свобод та законних інтересів осіб і держави відповідно до встановлених законодавством компетенції та процедур.

Правоохоронна діяльність є комплексним та багатограним явищем, що реалізується визначеним колом суб'єктів у відповідних їм сферах. Враховуючи різноманітність сфер її реалізації, в науці адміністративного права прийнято виділяти декілька напрямків правоохоронної діяльності в залежності від її змісту, суб'єктів, які її здійснюють, об'єктів, застосовуваних заходів та інших критеріїв.

Так, О. М. Бандурка до основних напрямків правоохоронної діяльності відносить: прокурорський нагляд; досудове слідство по кримінальних справах; захист у кримінальних та цивільних справах та надання іншої юридичної допомоги; охорону громадського порядку і безпеки громадян; боротьбу із злочинністю, а також правосуддя [182, с. 6–8, 333]. Правоохоронна діяльність охоплює такі напрями: діяльність із виявлення, запобігання й розслідування злочинів та інших правопорушень; діяльність із захисту державної (національної) безпеки, державного кордону та правопорядку в Україні;

діяльність органів прокуратури; діяльність із забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства [130].

На думку К. Ф. Гуценка і М. А. Ковальова, такими напрямками є конституційний контроль; правосуддя; організаційне забезпечення діяльності судів; прокурорський нагляд; виявлення і розслідування злочинів; надання юридичної допомоги [49, с. 10–14]. До основних напрямків правоохоронної діяльності держави відносяться: конституційний контроль, правосуддя, прокурорський нагляд, охорона громадського порядку, розслідування злочинів, захист прав та інтересів громадян та організацій, правова робота в різних сферах господарської діяльності, громадська правоохоронна діяльність [15]. Така думка є досить дискусійною, оскільки правосуддя і організацію діяльності судів не можна в повній мірі віднести до правоохоронної діяльності, так як вони є окремим видом державно-владної діяльності та представляють окрему гілку влади.

Дещо відмінну позицію з даного питання висловлює П. В. Онопенко, який пропонує виділяти такі основні напрямки правоохоронної діяльності: попередження правопорушень; виявлення правопорушень; припинення правопорушень; розкриття правопорушень; розслідування правопорушень; притягнення до юридичної відповідальності правопорушників; перевиховання правопорушників [115, с. 10]. Така думка не відображає в повній мірі всі аспекти правоохоронної діяльності, оскільки не враховує такі важливі напрямки як профілактична робота та контроль-наглядова діяльність.

Досить вдало визначила напрямки правоохоронної діяльності О. Л. Соколенко, яка запропонувала їх класифікувати за функціональним та суб'єктно-об'єктним критеріями. Так, відповідно до першого виділяється попереджувальний, охоронний (захисний), регулятивний і контроль-наглядовий напрямки. Правоохоронна діяльність за суб'єктно-об'єктним критерієм складається з таких напрямків: попередження правопорушень; охорона громадського порядку, громадської безпеки і власності; оперативно-розшукова та розвідувальна діяльність; контроль-наглядова діяльність;

досудове розслідування в кримінальних справах та адміністративне провадження; правосуддя; виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів розслідування і прокурорів; надання правової допомоги [173].

Таким чином, основними напрямками правоохоронної діяльності є:

- попередження, виявлення та припинення правопорушень;
- оперативно-розшукова діяльність та досудове розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- виконання рішень судів та постанов у справах про адміністративні правопорушення;
- контрольна-наглядова діяльність;
- охорона публічного порядку та публічної безпеки;
- надання правової допомоги.

Деякі з указаних напрямків можна об'єднати таким комплексним поняттям як протидія правопорушенням та злочинам. Даний напрямок правоохоронної діяльності об'єднує функціонування всіх правоохоронних органів щодо попередження, виявлення та припинення протиправних діянь, усунення причин та умов, що сприяють їх учиненню, вжиття інших заходів, які забезпечуватимуть дотримання законності у відповідній, підвідомчій їм сфері.

Протидію злочинності визначають як систему заходів політичного, соціально-економічного, інформаційно-пропагандистського, організаційного, правового, спеціального та іншого характеру, спрямовану на виявлення, попередження та усунення об'єктивних і суб'єктивних причин і умов, що породжують і сприяють злочинності, мінімізують її наслідки, яка реалізується шляхом цілеспрямованої діяльності всіх інститутів суспільства [132, с. 7]. Тобто протидія злочинності охоплює комплекс заходів, різних за своєю природою та змістом, спрямованих на мінімізацію ризиків порушення законів, виявлення та припинення протиправних діянь, усунення їх шкідливих наслідків. Суб'єкти протидії злочинності діють в окремих підвідомчих їм сферах, але у той же час вони постійно взаємодіють для досягнення максимального результату дотримання законності та правопорядку в державі.

Л. В. Мілімко протидію правопорушенням розглядає як широкий комплекс державних і суспільних заходів, що складається із заходів економічного, соціального, культурного, виховного, правового й іншого характеру, які спрямовані на недопущення вчинення правопорушень, а також діяльність спеціально уповноважених органів у боротьбі з правопорушеннями шляхом застосування заходів щодо виявлення, розкриття, розслідування й судового розгляду справ, покарання винних, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, нагляду за законністю, тощо [96, с. 116].

Протидія правопорушенням і злочинам характеризується такими ознаками:

- це діяльність спеціально уповноважених органів державної влади (в окремих випадках може здійснюватися й будь-якими особами);
- включає в себе сукупність заходів економічного, політичного, соціального, культурного, виховного, інформаційно-пропагандистського, правового та іншого характеру;
- спрямована на недопущення вчинення правопорушень;
- реалізується шляхом виявлення та припинення правопорушень, їх профілактики, виявлення та усунення причин і умов, що сприяли їх вчиненню, притягнення винних осіб до відповідальності, тощо [33, с. 36].

З даних ознак випливає, що протидія правопорушенням і злочинам є комплексом заходів економічного, політичного, соціального, культурного, виховного, правового, інформаційно-пропагандистського та іншого характеру, що реалізуються різноманітними інститутами суспільства, у тому числі правоохоронними органами, та спрямовані на недопущення вчинення будь-яких правопорушень [111, с. 188]. Діяльність правоохоронних органів як суб'єктів протидії правопорушенням спрямована на профілактику, попередження, виявлення та припинення правопорушень, виявлення та забезпечення притягнення до відповідальності осіб, які їх учинили, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли вчиненню протиправних діянь. Велике значення для протидії правопорушенням має також контрольно-

наглядова діяльність, яка повсякденно реалізується правоохоронними органами.

На сьогоднішній день в нашій державі важливе місце в системі протидії злочинності відводиться забезпеченню законності в сфері національної безпеки, попередженню, виявленню та припиненню будь-яких правопорушень, що посягають на державний суверенітет та територіальну цілісність. Одним з основних напрямків у цій сфері є протидія тероризму.

Тероризм — суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Терористична діяльність — діяльність, яка охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
- підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
- пропаганду і поширення ідеології тероризму;
- фінансування та інше сприяння тероризму [136].

Протидія тероризму як напрямок правоохоронної діяльності держави має важливе значення для забезпечення національної безпеки держави та її територіальної цілісності, що знайшло своє підтвердження в багатьох законодавчих актах. Правові засади протидії даному негативному явищу закріплені в Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах. Засади співробітництва держав у сфері протидії тероризму

визначені в міжнародних нормативно-правових актах. Вказані документи визначають завдання та принципи протидії тероризму, повноваження суб'єктів у цій сфері, основні напрямки їх діяльності, форми та методи роботи, відповідальність, тощо. Важливе значення при цьому відводиться визначенню кола заходів, спрямованих на протидію тероризму. Саме з цією метою в Україні була прийнята Концепція боротьби з тероризмом, затверджена Указом Президента України від 25.04.2013 р. № 230. У ній зазначено, що протидія тероризму має здійснюватися наступними шляхами: ужиття заходів організаційного, правового, адміністративного, режимного та технічного характеру, спрямованих на усунення чинників, що сприяють виникненню тероризму, та його проявів; посилення контролю за дотриманням законодавства у сфері боротьби з тероризмом; проведення серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети; прогнозування, виявлення та усунення терористичних загроз; протидія пропаганді та поширенню ідеології тероризму в єдиному інформаційному просторі України; проведення профілактичної роботи з особами, поведінка яких свідчить про їх наміри здійснювати терористичну діяльність; удосконалення систем та режимів охорони об'єктів можливих терористичних посягань, у тому числі техногенно небезпечних об'єктів та спеціальних транспортних засобів, задіяних у перевезенні радіоактивних та інших небезпечних речовин; удосконалення міжгалузевих вимог щодо поводження з небезпечними речовинами та матеріалами, які можуть бути використані у терористичних цілях; забезпечення належного контролю за обліком вибухових речовин, у тому числі тих, що зберігаються та використовуються на промислових підприємствах; забезпечення ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх підробленню або незаконному використанню; забезпечення посилення державного контролю за

ввезенням в Україну товарів військового призначення та подвійного використання, які можуть бути використані у терористичних цілях [142]; та ін.

Аналіз даних напрямів протидії тероризму показує, що більшість із закріплених заходів спрямовані на формування такого правового, економічного та соціального середовища, при якому будуть виключені або мінімізовані загрози вчинення терористичних актів, тобто більше уваги приділяється саме профілактичній та попереджувальній роботі.

Таким чином, враховуючи зміст протидії злочинності та специфіку терористичної діяльності, протидію тероризму як напрямок правоохоронної діяльності можна визначити як комплекс заходів економічного, політичного, соціального, виховного, правового, інформаційно-пропагандистського та іншого характеру, що реалізуються суб'єктами антитерористичної діяльності та спрямовані на профілактику, попередження, виявлення та припинення планування, організації, підготовки та реалізації терористичних актів, підбурювання до їх учинення, організації незаконних збройних формувань, злочинних угруповань чи організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, пропаганди і поширення ідеології тероризму, фінансування та іншого сприяння тероризму, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності та усунення причин і умов, які сприяли терористичній діяльності.

1.2. Мета, завдання та принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму

Діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, як і будь-яка виконавчо-розпорядча діяльність, спрямована на досягнення певного результату та ґрунтується на певних законодавчо закріплених засадах. Такі основоположні ідеї визначають зміст і спрямованість її функціонування у відповідній сфері та характеризують її призначення в правоохоронній сфері.

Вони знаходять своє вираження в цілях, завданнях та принципах, які закріплюються в Конституції та законах України, міжнародних нормативно-правових актах та визначають основоположні засади діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

Мета та завдання діяльності Служби безпеки України є її цільовими характеристиками, що визначають зміст та спрямованість її функціонування, у тому числі з протидії тероризму. Від того, наскільки правильно та точно вони будуть визначені в законодавстві, залежать ефективність роботи даного правоохоронного органу та результати, які досягаються в процесі діяльності. Термін «мета» використовується в різних галузях науки, таких як філософія, соціологія, політологія, тощо. Важливе значення відводиться даному поняттю і в правових науках, у тому числі в адміністративному праві. У загальному значенні «мета» тлумачиться як те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль [167, с. 683]. Тлумачний словник Ожегова визначає термін «ціль» як: 1) місце, в яке необхідно влучити при стрільбі або метанні; 2) предмет прагнення, те, що треба, бажано здійснити [114, с. 579]. У філософському контексті мета визначається як кінцевий результат, на який спеціально спрямований процес [166, с. 659]. Тобто метою діяльності є ті результати, яких прагне досягти суб'єкт, що її реалізує. У найзагальнішому значенні під метою розуміється забезпечення певної соціальної потреби, яка в положеннях, уставах та інших управлінських актах конкретизується у переліку завдань та відповідних функцій суб'єкта адміністративного права [19, с. 27]. О. М. Бандурка визначає мету як досягнення бажаного стану або бажаного результату діяльності об'єкта шляхом певних управлінських дій [14, с. 19]. А. А. Белкін та Л. Ш. Гумеров вважають, що мета служить виразом бажаного результату діяльності органа і обумовлюється конкретною історичною обстановкою [20, с. 7]. Тобто вчені сходяться на тому, що метою є результат, якого бажає досягти суб'єкт в процесі своєї діяльності. Для органів державної влади такі результати завжди визначені в нормативно-правових актах, що забезпечує неухильну роботу в напрямку їх досягнення.

Мета діяльності Служби безпеки України закріплена в Законі України «Про Службу безпеки України» та полягає в захисті державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також в забезпеченні охорони державної таємниці [146].

Мета діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму впливає з основної мети їх діяльності та закріплюється в ряді міжнародних та національних нормативно-правових актах. Так, Концепція боротьби з тероризмом, затверджена Указом Президента України від 25.04.2013 р. № 230/2013, визначає, що метою діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження комплексу заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері [142].

Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму закріплює, що метою такої діяльності є збільшення зусиль Сторін у запобіганні тероризму і його негативним наслідкам стосовно повного здійснення прав людини, зокрема, права на життя, як заходами, вжитими на національному рівні, так і шляхом міжнародного співробітництва, з приділенням належної уваги чинним багатостороннім або двостороннім договорам чи угодам між Сторонами [75].

Важливим напрямком діяльності Служби безпеки з протидії тероризму є контррозвідувальна діяльність, що реалізується з метою попередження, своєчасного виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці

України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення [141].

Враховуючи вказані правові норми, мету діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можна визначити як виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, попередження та припинення терористичних дій, виявлення осіб, що їх вчиняють, та забезпечення притягнення їх до відповідальності.

Мету діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можна розбити на ряд більш конкретних цілей, досягнення яких забезпечить отримання максимально ефективного результату. Усі цілі, поставлені в процесі певної впорядкованої діяльності, мають відповідати наступним ознакам:

- конкретність і вимірність цілей. Висловлюючи цілі в конкретних вимірних формах, керівництво створює чітку базу відліку для подальших рішень і оцінки ходу роботи;
- орієнтація цілей у часі. У першу чергу формулюють довгострокові цілі, потім виробляються середньо- і короткострокові цілі для забезпечення довгострокових;
- досяжність цілі. Цілі встановлюють так, щоб вони не перевищували можливості суб'єкта управління [157, с. 122].

Таким чином, цілі діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму мають бути конкретними, зрозумілими, своєчасними та реальними. Крім того, вони мають відповідати чинному законодавству, а їх досягнення має відповідати загальній меті діяльності даного правоохоронного органу.

При постановці цілей у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності варто дотримуватися наступних вимог:

- вони мають бути об'єктивно зумовленими й обґрунтованими, виходити з об'єктивних закономірностей і тенденцій суспільного розвитку й діяльності людей;

- бути соціально мотивованими, тобто йти від потреб, запитів й інтересів людей, відповідати їм і викликати цим самим розуміння, підтримку цілей, прагнення втілити їх у життя;
- бути науково обґрунтованими, тобто підкріпленими відповідними науковими дослідженнями прогнозів економічного, соціального та духовного розвитку суспільства;
- бути системно організованими, включати в певній послідовності цілі стратегічні, тактичні й оперативні, загальні й часткові, головні й забезпечуючі, кінцеві й проміжні, віддалені, близькі й безпосередні, тощо;
- бути забезпеченими в ресурсному відношенні як з інтелектуального, так і з матеріального боку, базуватись на реальному, а не на уявному потенціалі [52, с. 85].

Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити наступні цілі діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму:

- виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму;
- захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму;
- попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України;
- мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних дій;
- налагодження дієвої взаємодії між уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму;
- організація міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму;
- припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України; тощо.

Мета нерозривно пов'язана із завданнями суб'єкта, в яких вона конкретизується. Під ними прийнято розуміти наперед визначений,

запланований для виконання обсяг роботи, справу, тощо; мету, до якої прагнуть, те, що хочуть здійснити [168, с. 40]. Завдання представляють собою поставлені для виконання цілі і залежать від реальної обстановки, в якій реалізується ця влада [125, с. 349]. Тобто завданнями є цілі діяльності певного суб'єкта, конкретизовані відповідно до обставин їх реалізації. Між метою та завданнями немає чіткого розмежування, оскільки останні витікають із цілей діяльності суб'єкта та залежать від самого суб'єкта та різноманітних факторів, що впливають на їх реалізацію. На думку О. О. Севостьянова, співвідношення мети і завдань полягає в тому, що завдання являють собою певний момент стану будь-якої мети, що виявляється в сутності мети в конкретних умовах її існування, в єдності не із засобом-поняттям, що є засобом визначення мети, але з реальним засобом, тобто застосованим вже засобом досягнення мети правової діяльності [161].

Завдання Служби безпеки України з протидії тероризму, так само як мета, є законодавчо закріпленими та підлягають обов'язковому виконанню суб'єктами, яким вони поставлені. Вони визначені як в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність Служби безпеки України, так і в тих, які закріплюють правові засади протидії тероризму в Україні. Так, відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України», до завдань даного правоохоронного органу, серед інших, входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [146].

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» закріплює наступні завдання Служби безпеки України з протидії даним протиправним діям: проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної; збір інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; проведення у межах визначених чинним

законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічних пошукових заходів у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами; забезпечення через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організації і проведення антитерористичних заходів, координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції; здійснення досудового розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю; ініціювання питань накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат; забезпечення у взаємодії з розвідувальними органами України безпеки від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей [136].

Завданнями контррозвідувальної діяльності, одним з основних суб'єктів якої є Служба безпеки України, є:

- добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

- протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

- розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян [141].

Закон України «Про основи національної безпеки України» закріплює, що суб'єкти забезпечення національної безпеки, у тому числі Служба безпеки України, забезпечують:

- постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці;

- систематичне спостереження за станом і проявами міжнародного та інших видів тероризму;

- прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення та наслідків прояву;

- розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України;

- запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси;

- локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів і ліквідація їх наслідків або впливу дестабілізуючих чинників [144]; тощо.

Проаналізувавши вищевказані нормативно-правові акти, завдання Служби безпеки України з протидії тероризму можна поділити на загальні та спеціальні. До першої групи належать завдання, які реалізуються всіма правоохоронними органами. Спеціальні завдання виконують тільки працівники Служби безпеки України. Загальними завданнями є:

- попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів;

- запобігання, усунення та нейтралізація загроз національним та суспільним інтересам;

- збір, аналіз та використання інформації щодо розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, організацій, груп чи осіб;
- встановлення, оцінка та усунення можливих загроз національній безпеці;
- протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності на шкоду державній безпеці України.

До спеціальних завдань можна віднести:

- попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки, здійснення їх досудового розслідування;
- проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на протидію терористичній діяльності;
- збір інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій;
- проведення у межах та порядку, визначених законодавством, оперативно-технічних пошукових заходів у системах і каналах телекомунікацій з метою отримання інформації про терористичні загрози;
- забезпечення відповідно до чинного законодавства організації і проведення антитерористичних заходів, координації та взаємодії суб'єктів протидії тероризму;
- інші завдання з протидії тероризму [104, с. 95].

Перелік завдань Служби безпеки України не є вичерпним, що обумовлено необхідністю оперативного реагування на будь-які протиправні прояви та перенаправлення сил та засобів на інший напрямок роботи.

Крім поділу завдань Служби безпеки України з протидії тероризму на загальні та спеціальні, вони ще можуть бути класифіковані на безпосередні та опосередковані. Перші з них визначають напрямки роботи даного

правоохоронного органу саме з попередження, виявлення та припинення терористичних проявів. Другі сприяють виконанню безпосередніх завдань.

До безпосередніх завдань Служби безпеки України з протидії тероризму можна віднести:

- попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки, здійснення їх досудового розслідування;

- проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на протидію терористичній діяльності;

- збір інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій;

- проведення у межах та порядку, визначених законодавством, оперативно-технічних пошукових заходів у системах і каналах телекомунікацій з метою отримання інформації про терористичні загрози;

- протидію розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України.

До опосередкованих завдань можна віднести:

- постійний моніторинг інформації щодо впливу на національну безпеку державних та суспільних процесів у всіх сферах;

- безперервну роботу щодо аналізу стану та проявів міжнародного та інших видів тероризму;

- встановлення, оцінку та усунення можливих загроз національній безпеці, причин їх виникнення та можливих наслідків;

- забезпечення у взаємодії з розвідувальними органами України безпеки від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей;

– ініціювання питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат;

– врегулювання конфліктів, що дестабілізують національну систему, і ліквідацію їх наслідків; інші.

Основні завдання Служби безпеки України з протидії тероризму визначені в законодавчих актах та деталізовані в підзаконних нормативно-правових актах. Пріоритетність завдань визначається ситуацією, яка склалася в державі, наявністю потенційних загроз національній безпеці чи територіальній цілісності.

Якщо завдання визначають основні напрямки діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, то принципи є її основоположними засадами, на основі яких вона реалізується. Поняття принципів на сьогоднішній день використовується практично в усіх сферах суспільного життя та характеризує основоположні ідеї, засади, положення певного явища, процесу, теорії, тощо. Інтерпретація даного терміну залежить від сфери його застосування. З погляду лінгвістики, «принцип» у перекладі з латинської означає «початок», «основа», основне, вихідне положення чого-небудь: теорії, світогляду, науки і т.д. [171, с. 1072]. Це те, що лежить в основі поглядів на певні явища, події, процеси, тощо. Тлумачний словник української мови подає такі значення слова «принцип»: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і таке інше; засада; основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу, діяльності якої-небудь організації, товариства і таке інше; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон [103, с. 714]. Це ті основи, які закладені в певну сферу, характеризують її стан та

розвиток. Даний термін також тлумачать як: 1) основне, вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, світогляду, теоретичної програми; 2) переконання, погляд на речі; 3) основну особливість в організації чого-небудь [114, с. 692]. Тобто принципи — це основні, вхідні положення, покладені в основу певних явищ, процесів, вчень, тощо.

Важливе місце серед них належить принципам адміністративного права, які характеризують основоположні засади діяльності суб'єктів, які реалізують владні повноваження, визначені для них законодавством. Їх визначають як основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави [3, с. 62]. М. І. Кузнецов називає принципами керівні правила, положення, норми поведінки, якими керуються органи управління [81, с. 56]. В. П. Лисюченко і І. В. Хорт, досліджуючи принципи управління, вказують, що це основоположні ідеї, основні правила діяльності, відповідно до яких повинен бути побудований і функціонувати апарат, який здійснює управління [128, с. 25]. М. М. Байтін зазначає, що ними є законодавчо закріплені положення, ідеї та вимоги, що лежать в основі формування, організації та функціонування системи органів держави [13, с. 119–121]. Тобто вчені зійшлися на тому, що принципи адміністративного права визначають основоположні засади побудови та функціонування органів управління. Дещо ширше трактує дане поняття Ю. М. Стариков, який вважає, що принципи — це основоположні ідеї, настанови, що виражають об'єктивні закономірності організації і формування державної влади в цілому (а також виконавчої влади особливо), що визначають науково обґрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій державних управлінських органів (повноважень державних службовців), що діють у системі державної влади, по здійсненню управлінських функцій (у тому числі й контрольно-наглядових повноважень) [176, с. 364].

Узагальнюючи вищевказані визначення, можна зробити висновок, що під принципами в адміністративному праві розуміють основоположні законодавчо

закріплені положення, правила, ідеї, що лежать в основі побудови та функціонування державних управлінських органів. Звідси випливає, що принципами діяльності правоохоронних органів, у тому числі Служби безпеки України, є закріплені в нормах законодавства основоположні засади, відповідно до яких вони формуються та реалізують правоохоронну функцію у відповідній підвідомчій їм сфері.

Принципи діяльності Служби безпеки України характеризують як загальні засади її функціонування, так і окремі напрямки її роботи. Серед них чільне місце належить протидії злочинності, у тому числі тероризму. Дані основоположні ідеї впливають із загальних правил протидії злочинності та конкретизуються з урахуванням специфіки діяльності Служби безпеки України та особливостей протидії злочинам, що посягають на основи національної безпеки держави.

Під принципами протидії злочинності розуміють вбрані у форму закону основні вимоги, пропоновані до побудови системи протидії злочинності, включаючи зміст і напрямок діяльності суб'єктів такої протидії. В якості суб'єктів протидії злочинності виступають органи законодавчої та виконавчої влади, посадові особи правозастосовчих і правоохоронних органів, міжнародні й громадські організації, громадяни [132, с. 8]. Такі вимоги закріплені в Конституції та законах України, а також в міжнародних нормативно-правових актах. Вони спрямовані на формування такої системи правоохоронних та правозастосовчих органів держави, які будуть здатні повною мірою забезпечити виконання правоохоронної функції держави, національну безпеку та правопорядок.

Принципи протидії злочинності, у тому числі тероризму, характеризуються наступними ознаками:

- закріплені в нормах національного та міжнародного законодавства;
- визначають основоположні засади функціонування правоохоронних та інших органів з протидії злочинності;

– реалізуються системою спеціально утворених суб'єктів владних повноважень;

– є обов'язковими для виконання та забезпечуються можливістю застосування державного примусу [109, с. 71].

Враховуючи вказані особливості, принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можна визначити як закріплені в національному та міжнародному законодавстві основоположні засади, правила, настанови, на підставі яких вона реалізує свою компетенцію з профілактики, попередження та припинення будь-яких проявів тероризму.

На сьогоднішній день дані принципи закріплені в багатьох нормативно-правових актах. Вони характеризують як загальні засади правоохоронної діяльності Служби безпеки України, так і специфіку її роботи з протидії тероризму. Окремі принципи визначають правові засади її співпраці з іншими правоохоронними органами України та інших держав.

Систему принципів протидії злочинності становлять: а) принцип законності; б) принцип справедливості; в) принцип забезпечення й захисту прав і свобод людини та громадянина; г) принцип співробітництва держави з неурядовими громадськими й міжнародними організаціями, окремими громадянами; д) принцип пріоритету заходів, спрямованих на протидію злочинності [42, с. 88].

На думку О. Г. Кальмана, принципами протидії та запобігання злочинності є наступні: державної політики, соціальної справедливості, демократизму, гуманності, законності й верховенства права, обґрунтованості, економічної доцільності, пріоритету запобіжної діяльності над репресивною, правового та соціального контролю, координації діяльності щодо реалізації державної політики протидії злочинності, плановості, комплексності та диференціації, науковості, реальності й конкретності [151, с. 22–27].

С. О. Шатрава вважає, що принципи необхідно класифікувати на загальні (відповідні загальним принципам адміністративної діяльності) та спеціальні (принципи оперативно-службової діяльності) [201, с. 199].

Загальні принципи правоохоронної системи впливають із системи принципів державного управління, до якої науковці відносять наступні: соціальної спрямованості управлінської діяльності, законності, об'єктивності, комплексності й системності, гласності, поєднання колегіальності та єдиноначальності [14, с. 32]. Вони характеризують правила побудови правоохоронної системи та основні цінності в її роботі.

Загальні принципи правоохоронної системи відображають систему цінностей, що притаманні окремому суспільству і утримують чи повинні утримувати правову форму для зовнішнього прояву і забезпечення (домінування загальнолюдських цінностей над інтересами класів, націй та ін., єдність суспільних і особистих інтересів):

- гуманізму, який передбачає визнання самоцінності людини, її життя, честі та гідності;
- юридичної рівності, виявляється в забезпеченні однакових для усіх умов здійснення власної свободи;
- демократизму, проявляється в реалізації вираження волі народу через правоохоронну систему;
- справедливості, тобто здатності правоохоронної системи захищати суспільні, політичні, економічні та інші інтереси різних груп суспільства. Цей принцип виявляється у тому, що правопорушення тягне за собою покарання [66, с. 104].

Спеціальні принципи визначають специфічні риси функціонування правоохоронної системи. Вони впливають із загальних принципів адміністративного права, але у той же час вони є більш конкретними та визначають специфічні основоположні риси роботи правоохоронних органів. До них відносять:

- 1) верховенства права;
- 2) законності;
- 3) добропорядності громадян;
- 4) гласності;

5) взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням;

б) професіоналізму та компетентності;

7) незалежності суб'єктів право охорони [185].

Спеціальні принципи правоохоронної діяльності визначають основоположні засади її реалізації як різновиду виконавчо-розпорядчої діяльності з урахуванням специфіки роботи її суб'єктів із забезпечення публічного порядку та безпеки, охорони прав, свобод та законних інтересів громадян. На думку В. Г. Гриценко, до таких принципів варто віднести: принцип гласності, принцип взаємодії з органами державної влади, нормативність, обов'язковість, комплексність, тощо [45].

Крім поділу принципів правоохоронної діяльності на загальні та спеціальні, існують і інші їх класифікації. Так, В. В. Писаренко, досліджуючи діяльність ДСБЕЗ МВС України, класифікував принципи її роботи на три групи: основні, або конституційні, принципи; принципи забезпечення економічної безпеки та спеціальні принципи. Так, до основних (конституційних) принципів віднесено принцип законності, гуманізму, принцип дотримання прав і свобод людини та рівноправності, принцип науковості та професіоналізму. До другої групи належать: 1) пріоритет прав і свобод людини і громадянина; 2) верховенство права; 3) баланс економічних інтересів особи, суспільства, держави; 4) взаємна відповідальність особи, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки; 5) чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні економічної безпеки; б) забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та економічної незалежності держави; 7) своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; 8) інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою. До спеціальних принципів віднесено: поєднання усебічного та об'єктивного дослідження обставин справи; цілеспрямованості; оперативності та поєднання гласних і негласних заходів; взаємодії підрозділів

відомств, служб, уповноважених на розкриття правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави, та ін. [126, с. 102–103].

Особливу групу принципів правоохоронної діяльності становлять принципи протидії злочинності як керівні засади діяльності правоохоронних органів з профілактики, попередження та припинення будь-яких правопорушень. До них відносять: принцип законності, принцип справедливості, принцип забезпечення й захисту прав і свобод людини та громадянина, принцип співробітництва держави з неурядовими суспільними й міжнародними організаціями, окремими громадянами, принцип пріоритету заходів, спрямованих на протидію злочинності [41, с. 186].

Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму впливають з принципів протидії злочинності та конкретизуються в чинному законодавстві. Вони закріплені як в законодавчих актах, які регулюють функціонування Служби безпеки, так і в спеціалізованих нормативно-правових актах із забезпечення національної безпеки. Містяться вони й у міжнародних нормативно-правових актах. Так, відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України», її діяльність ґрунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України. В оперативно-службовій діяльності Служба безпеки України дотримується принципів поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації [146]. Основними принципами контррозвідувальної діяльності, як одного з провідних напрямків діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, є: законність; повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина; позапартійність; безперервність; конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності; комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів; адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами; підконтрольність

та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом [141].

Боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах:

- законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина;
- комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів;
- невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;
- пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності;
- поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом;
- нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників;
- єдиноначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;
- співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом [136].

До принципів протидії тероризму, що закріплені в міжнародних нормативно-правових актах, можна віднести:

1. Вирішення міжнародних спорів мирними засобами — держави вирішують спори між собою мирними засобами так, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир та безпеку і справедливість.

Закріплений у пункті 3 ст. 2 Статуту ООН як один із його основних принципів. До процедури мирного врегулювання спорів належать: переговори, обслідування, посередництво, примирення, судовий розгляд.

2. Добровільне виконання міжнародних зобов'язань відповідно до загальнодержавного мінімуму міжнародно-правових стандартів. У пункті 2

ст. 2 Статуту ООН зазначено, що усі члени ООН добросовісно виконують узяті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити усім їм у сукупності права та переваги, які випливають з належності до ООН.

3. Невтручання у внутрішні справи держави. Суб'єктам міжнародного права забороняється втручання у внутрішню компетенцію будь-якої держави, однак, він не зачіпає застосування примусових заходів на підставі розділу VII Статуту ООН, коли існує загроза миру чи його порушено або вчинено акт агресії.

4. Рівноправність і самовизначення народів. Усі народи мають право вільно, без втручання ззовні, визначити власний політичний статус і здійснювати свій соціальний, економічний та культурний розвиток.

5. Суверенна рівність держав. Згідно з цим принципом, у міжнародному співтоваристві усі держави незалежні стосовно одна одної та юридично рівні, що виражається в однакових для усіх правах та обов'язках [35, с. 741–744].

Б. Мелих, розглядаючи принципи і форми співробітництва України з інституціями Ради Європи щодо захисту прав людини, звертає увагу на важливість та універсальність принципу дотримання прав людини та її захисту від злочинних посягань [90, с. 24–26].

Враховуючи таку кількість принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, їх доцільно систематизувати, класифікувавши на загальні та спеціальні. До першої групи належать основоположні засади правоохоронної діяльності та забезпечення національної безпеки, серед яких основним є наступні принципи:

- верховенства права;
- законності;
- гуманізму;
- демократизму;
- поваги до прав і гідності особи;
- юридичної рівності;
- гласності;

- об'єктивності;
- професіоналізму та компетентності;
- незалежності суб'єктів правоохорони;
- невтручання у внутрішні справи держави.

Спеціальні принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму випливають з національного та міжнародного законодавства в указаній сфері та визначають основоположні загальні засади діяльності даного правоохоронного органу з профілактики, попередження та припинення будь-яких проявів тероризму. До них можна віднести наступні:

- принцип поєднання гласності і конспірації;
- комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів;
- співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам;
- пріоритетності прав і свобод осіб;
- поєднання єдиноначальності і колегіальності;
- співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Крім поділу на загальні та спеціальні, принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можна поділити за призначенням на функціональні та організаційні. До першої групи відносяться основоположні правові засади безпосереднього виконання завдань і функцій Служби безпеки в досліджуваній сфері. До них відносяться:

- верховенства права;
- законності;
- юридичної рівності;
- об'єктивності;
- принцип поєднання гласності і конспірації;
- комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів;

- співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам;
- пріоритетності прав і свобод осіб.

Організаційні принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначають правові засади організаційної побудови, забезпечення функціонування та взаємодії з іншими суб'єктами. Серед них основними є:

- незалежності суб'єктів правоохорони;
- професіоналізму та компетентності;
- поєднання єдиноначальності і колегіальності;
- співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

На сьогоднішній день система принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є досить розгалуженою та закріплена як у чинному законодавстві, так і досліджена в наукових джерелах. Дані принципи закріплюють основоположні засади організації та діяльності вказаного правоохоронного органу з профілактики, попередження, виявлення та припинення тероризму в нашій державі. У той же час необхідно зазначити, що досліджувана система принципів є досить розгалуженою та розкиданою по різних нормативно-правових актах. Окремі принципи дублюються. У зв'язку з цим, доцільно систематизувати принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, виклавши їх у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» як узагальнюючому нормативно-правовому акті в досліджуваній сфері.

1.3. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму

Служба безпеки України, як і будь-який суб'єкт владних повноважень, виконує поставлені перед нею завдання через реалізацію наданих їй прав та обов'язків. Дані повноваження закріплені в чинному законодавстві та

визначають міру дозволеної та належної поведінки її працівників при забезпеченні національної безпеки та територіальної цілісності. На сьогоднішній день компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму регламентується декількома законодавчими актами, що зумовлює її неоднакове трактування та реалізацію. У зв'язку з цим, дослідження прав та обов'язків даного правоохоронного органу, у тому числі з протидії тероризму, доцільно розпочати з визначення змісту поняття компетенції, її особливостей та структури.

Термін «компетенція» в перекладі з латини означає «належність по праву», а змістова суть його включає в себе дві складові: «коло повноважень будь-якого органу чи посадової особи; коло питань, у яких дана особа володіє знаннями, досвідом» [165, с. 24]. Це сукупність прав та обов'язків, які орган державної влади реалізує в певній довіреній йому сфері. У юридичному словнику знаходимо визначення компетенції як сукупності юридично встановлених повноважень, прав і обов'язків конкретного органу або посадової особи, що визначає його місце в системі державних органів (органів місцевого самоврядування) [208].

Досить розроблене дане поняття й у науці адміністративного права. В. Б. Авер'янов визначає, що компетенція органу виконавчої влади є комплексом його повноважень, тобто прав і обов'язків, визначених відповідним органом державної влади у певних нормативно-правових актах, шляхом реалізації яких орган виконавчої влади здійснює свою діяльність [53, с. 120]. Ю. С. Шемшученко зазначає, що компетенція являє собою сукупність встановлених в офіційно-юридичній чи неюридичній формі прав та обов'язків будь-якого органу чи посадової особи, які визначають можливості цього органу чи посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати та контролювати їх виконання, вживати у необхідних випадках заходи відповідальності [209, с. 196]. С. С. Алексєєв характеризує компетенцію як зміст та обсяг владних правомочностей, які мають державний орган і посадові особи, що визначені у юридичних документах [10, с. 40]. Тобто це

сукупність визначених у законодавстві владних прав та обов'язків, які дозволяють суб'єкту владних повноважень реалізувати покладені на нього державою завдання. Ю. О. Тихомиров, який фундаментально дослідив природу та елементи компетенції, у загальному вигляді визначає компетенцію як законно покладений на уповноважений суб'єкт обсяг публічних справ [188, с. 53–54].

Дещо по-іншому характеризує зміст компетенції Б. М. Лазарєв, який зазначає, що вищенаведений термін має два значення: перше — коло питань, у яких певна особа чи особи мають знання («відають щось»), друге — коло повноважень (прав і обов'язків «відати щось»). На основі такого розподілу, як вважає автор, можна виділяти фактичну компетенцію та офіційну компетенцію органів і посадових осіб [83, с. 11]. Науковець вказує на те, що зміст компетенції становлять не лише права та обов'язки, а й конкретна сфера, де вони можуть бути реалізовані. А. Ф. Мельник та О. Ю. Оболенський зазначають, що компетенція органу державної влади — це владні повноваження органу, той чи інший обсяг державної діяльності, покладений на певний орган, або коло передбачених правовим актом питань, яке може вирішувати цей орган, сукупність функцій та повноважень органу з усіх встановлених для нього предметів відання [50, с. 329].

Проаналізувавши вищевказані визначення компетенції, можна визначити її особливості:

- закріплюється в законодавстві;
- реалізується чітко визначеним суб'єктом владних повноважень;
- включає в себе комплекс прав та обов'язків відповідного суб'єкта;
- реалізується в чітко визначених законодавством сфері та межах;
- реалізується з метою виконання завдань і функцій держави [105, с. 154].

З даних особливостей випливає, що під компетенцією суб'єкта владних повноважень необхідно розуміти сукупність закріплених в чинному

законодавстві його прав та обов'язків, які реалізуються ним у чітко визначених законом сфері та межах з метою виконання завдань і функцій держави.

Компетенція органу державної влади, у тому числі Служби безпеки України, є досить складним явищем, яке включає в себе декілька елементів, які в своїй сукупності дозволяють суб'єкту владних повноважень виконати покладені на нього державою обов'язки.

Д. В. Приймаченко, досліджуючи організаційно-правові засади діяльності митних органів, зазначив, що об'єктивною передумовою визначення компетенції того чи іншого митного органу є вирішення наступних питань: 1) визначення кола завдань, вирішення яких покладається на митний орган; 2) встановлення предмета відання митного органу, тобто окреслення кола питань, передбачених нормативним актом, які уповноважений вирішувати митний орган; 3) з'ясування функцій, реалізація яких покладена державною на даний митний орган; 4) визначення сукупності правових можливостей (повноважень, спеціальних прав та обов'язків) митного органу та його посадових осіб, необхідних для реалізації покладених функцій; 5) з'ясування місця конкретного митного органу в системі митної служби України, його організаційно-правового рівня в структурі митних органів; 6) встановлення характеру взаємозв'язків з іншими митними органами як по «вертикалі», так і по «горизонталі» [135, с. 128].

Розглядаючи зміст компетенції, вчені виділяють різну кількість її структурних елементів. Так, Н. Г. Плахотнюк вказує, що компетенція органу держави включає в себе сукупність предмету його відання і повноважень по відношенню до цих предметів відання [117, с. 17]. Тобто компетенція включає в себе сукупність прав та обов'язків суб'єкта, а також визначену законодавством сферу, де він може їх реалізовувати. Деяко іншої думки дотримується А. П. Коренев, який вважає, що до структури компетенції входять завдання, функції, обов'язки, права, відповідальність, форми й методи діяльності, структура органів [78, с. 36]. Дана думка є досить спірною, оскільки не можна до компетенції віднести завдання, функції, відповідальність, структуру, форми

та методи діяльності. Дані категорії не визначають обсяг та зміст повноважень суб'єкта, як це покликана робити компетенція. Вони характеризують напрямки діяльності органу державної влади, їх зовнішній вираз, способи реалізації та, у зв'язку з цим, є окремими елементами адміністративно-правового статусу суб'єкта владних повноважень

Дещо розширив змістовні характеристики компетенції Ю. О. Тихомиров, який вважає, що до її елементів відносяться: нормативно встановлені цілі як спосіб тривалої нормативної орієнтації суб'єктів права та стійка діяльність по досягненню даних цілей, предмети відання як юридично визначені сфери та об'єкти впливу, владні повноваження як гарантована законом міра прийняття рішень та виконання дій. Супутнім елементом є відповідальність за їхнє невиконання, або, іншими словами, гарантії виконання компетенції [188, с. 53–67]. Дана думка є також занадто розширеною та включає до змісту компетенції елементи, які хоч і пов'язані з нею, але в законодавстві регламентуються окремо і не визначають обсяг повноважень певного суб'єкта у відповідній сфері.

Аналіз поглядів науковців на зміст компетенції дає підстави вважати, що до її структури входять повноваження суб'єкта владних повноважень та предмети відання. Саме ці два елементи характеризують права та обов'язки суб'єкта у відповідній сфері.

Предмети відання — суспільні відносини (адміністративно-правові), у яких суб'єкт має юридично закріплене право брати участь [23, с. 43]. Відповідно до покладених на Службу безпеки України завдань, свої повноваження вона реалізує щодо захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [146]. Одним із найбільш пріоритетних предметів її відання є сфера протидії тероризму.

З предметів відання суб'єкта владних повноважень витікають і його повноваження. Під останніми прийнято розуміти сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [202]. Л. Г. Дідковська та П. Л. Гордієнко зазначають, що повноваження — сукупність прав і обов'язків самостійно, без узгодження з іншими, приймати рішення, віддавати розпорядження і виконувати ті або інші дії в інтересах організації [54, с. 426]. Це володіння правами і обов'язками членів (члена) суспільства, переданих суб'єкту відносин в порядку та у спосіб, визначені соціальними правилами і нормами, з метою реалізації в особистих або спільних інтересах особи–делегувальника, можуть включати в себе право розпорядження її цінностями, право на загальнообов'язковій основі залучати до виконання суспільних доручень та застосовувати у випадках, передбачених правилами суспільного життя, заходи примусу [44, с. 148]. Тобто повноваженнями є сукупність закріплених у встановленому порядку прав та обов'язків суб'єктів владних повноважень, за допомогою яких вони реалізують поставлені перед ними завдання. Повноваження правоохоронних органів, у тому числі Служби безпеки України, закріплюються у спеціалізованих законодавчих актах, а також в законах, що регулюють окремі напрямки правоохоронної діяльності. В них визначається обсяг прав та обов'язків конкретних суб'єктів у відповідних сферах. Дані повноваження становлять собою певну систему, за якої певному обов'язку кореспондує відповідне право іншого суб'єкта.

Досліджуючи систему повноважень Служби безпеки України з протидії тероризму, доцільно перш за все визначити зміст понять прав та обов'язків. Етимологія категорії «право» розкривається через такі її значення: 1) законодавство; здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни; 2) система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю пануючого класу (в експлуататорському суспільстві) або всього народу (в

соціалістичному суспільстві); 3) обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь; 4) наука, що займається юриспруденцією; правознавство; суд [167, с. 506]. В межах досліджуваного питання варто використовувати третє значення, тобто право як здатність чи можливість вчиняти певні дії. Це ті закріплені в законодавстві можливості чи підстави, які дозволяють суб'єкту владних повноважень, у тому числі Службі безпеки України, виконувати покладені на них завдання та функції. Враховуючи велику кількість різноманітних прав суб'єктів владних повноважень, досить складно їх систематизувати. У зв'язку з цим, у науці адміністративного права було виокремлено декілька критеріїв, за якими їх можна класифікувати. Так, С. В. Шестаков, аналізуючи повноваження працівників міліції, запропонував класифікувати їх за такими підставами:

- за тривалістю володіння повноваженнями — ті, якими працівник міліції володіє постійно, незалежно від місця та часу перебування (реалізуються у повсякденних умовах), і додаткові, що покладаються на нього в разі виникнення ускладнених умов, надзвичайних обставин, тощо;

- за метою їх реалізації: пов'язані з попередженням, припиненням протиправних діянь, затриманням осіб, які підозрюються у їх вчиненні; пов'язані з наданням допомоги громадянам, іншим суб'єктам права;

- за характером (спрямованістю) дій, яких необхідно вжити для реалізації відповідних прав та обов'язків працівника міліції: обов'язки, для реалізації яких необхідно утримуватись від вчинення певних дій; повноваження, для реалізації яких треба вживати певні активні дії [203, с. 169].

В. М. Василенко, розглядаючи адміністративно-правовий статус ветеринарної міліції, запропонував об'єднати всі права співробітника міліції в дві групи: 1) безпосередні права працівників ветеринарної міліції, якими вони наділяються як працівники міліції і представники виконавчої влади; 2) права, якими володіють працівники ветеринарної міліції у зв'язку із займаною посадою і органом, в якому проходять службу [31, с. 98].

Виходячи з наведених точок зору, права Служби безпеки України з протидії тероризму можуть бути класифіковані за такими критеріями: за тривалістю володіння; за метою, на досягнення якої спрямована їх реалізація; за специфікою реалізації; за характером дій, спрямованих на їх реалізацію. Крім того, права Служби безпеки України можуть залежати від території, обстановки, адміністративно-правового режиму, конкретного суб'єкта, тощо.

Основні права Служби безпеки України, у тому числі щодо протидії тероризму, закріплені в Законі України «Про Службу безпеки України», де вказано, що їй для виконання покладених на неї обов'язків надається право:

1) вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби безпеки України, перевіряти у зв'язку з цим документи, які посвідчують їх особу, а також проводити огляд осіб, їх речей і транспортних засобів, якщо є загроза втечі підозрюваного або знищення чи приховання речових доказів злочинної діяльності;

2) подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки, у тому числі із забезпечення охорони державної таємниці;

3) одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю;

4) входити у порядку, погодженому з адміністрацією підприємств, установ та організацій і командуванням військових частин, на їх територію і в службові приміщення;

5) використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків транспортні засоби, які належать підприємствам, установам і організаціям, військовим частинам і громадянам (крім транспортних засобів дипломатичних,

консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення злочинів, переслідування та затримання осіб, які підозрюються в їх вчиненні, доставки до лікувальних установ осіб, що потребують термінової медичної допомоги;

б) виключно при безпосередньому припиненні злочинів, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, переслідуванні осіб, що підозрюються у їх вчиненні, заходити в жилі, службові, виробничі та інші приміщення, на території і земельні ділянки та оглядати їх в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

7) проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

8) здійснювати співробітництво з громадянами України та іншими особами, в тому числі на договірних засадах, дотримуючись при цьому умов добровільності і конфіденційності цих відносин;

9) користуватися на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ, організацій, військових частин, а також жилими та іншими приміщеннями громадян [146]; та ін.

Крім того, у разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності Служба безпеки України її органи і співробітники мають право:

1) одержувати в установленому законом порядку на письмову вимогу керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України від органів доходів і зборів, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форми власності) інформацію і документи про операції, стан рахунків і руху коштів на них за конкретний проміжок часу (з розшифруванням сум, дати призначення та контрагента платежу), вклади, внутрішньо- та зовнішньоекономічні угоди, а також завірені копії документів, на підставі яких було відкрито рахунок конкретної юридичної або фізичної особи;

2) залучати в установленому законодавством порядку до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів установ, організацій контрольних і фінансових органів;

3) одержувати в установленому законодавство порядку за письмовими запитами керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом України, Генеральною прокуратурою України, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України;

4) подавати за матеріалами оперативно-розшукової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва, а також за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

5) входити за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України за службовими посвідченнями на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ (крім іноземних дипломатичних представництв) незалежно від форми власності, на пункти пропуску через державний кордон та митниць, а також у виробничі приміщення громадян, які займаються підприємницькою діяльністю [146]; тощо.

Законодавство про контррозвідувальну діяльність закріплює, що органи, підрозділи та співробітники Служби безпеки України мають право:

1) здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

2) виявляти, фіксувати і документувати гласно і негласно розвідувальні, терористичні та інші посягання на державну безпеку України, вести їх

оперативний облік, здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів;

3) проводити контррозвідувальні операції та відповідні оперативні і оперативно-технічні заходи з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України;

4) мати гласних і негласних штатних і позаштатних працівників, створювати з метою конспірації підприємства, установи та організації, використовувати документи, що зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність;

5) витребувати, збирати і вивчати, за наявності визначених законом підстав, документи та відомості, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів, для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України;

б) затримувати і тримати у спеціально відведених для цього місцях визначених законодавством осіб [141]; та ін.

Крім того, Службі безпеки України для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності надається право:

1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

2) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів;

3) проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

4) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

5) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

6) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

7) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263–265 Кримінального процесуального кодексу України;

8) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати спостереження за особою, реччю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

10) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

11) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

12) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави [143]; тощо.

Усім правам кореспондують певні обов'язки. В Юридичній енциклопедії зазначається, що юридичний обов'язок — складова і невід'ємна частина

правовідносин, закріплена нормою права. Юридичний обов'язок відображає передбачену законом міру належної поведінки суб'єктів права (громадян, службових осіб, юридичних осіб), вимагає від них виконання встановлених законом дій. Через юридичний обов'язок здійснюються суб'єктивні права учасників правовідносин [209, с. 732]. Це необхідність вчиняти певні дії або утриматися від їх учинення з метою забезпечення певних прав, виконання завдань та функцій.

Юридичний обов'язок — міра необхідної поведінки, що є гарантією реалізації суб'єктами наданих їм прав. Це об'єктивно необхідна та можлива поведінка, котра забезпечує реальність можливостей, наданих суспільством та державою окремій особі [184, с. 34].

Усі визначені законодавством обов'язки підлягають обов'язковому виконанню відповідними суб'єктами, за якими вони закріплені. Критеріями належного виконання обов'язків, на думку О. Є. Луценко, є такі: 1) належний спосіб (порядок) виконання (обов'язок має бути виконаний у той спосіб, який встановлений у законі, посадових інструкціях, інших нормативно-правових актах); 2) належна форма; 3) належний строк (обов'язок має бути здійснений у строк, який встановлений для його виконання); 4) належне місце (як правило, обов'язок має виконуватись за місцем роботи); 5) належний обсяг (обов'язок має бути виконаний повністю, точно так, як того вимагають закон та умови, що склались); 6) належний суб'єкт (обов'язок виконується особисто, тим державним службовцем, на якого він покладений) [87, с. 238]. Тобто обов'язок буде вважатися виконаним належним чином лише тоді, коли він буде реалізований належним суб'єктом, у встановлених обсягах, формі, способі, місці та часі. Ці умови зазвичай закріплюються в законодавстві, а їх недотримання тягне за собою визнання обов'язку невиконаним або виконаним неналежним чином.

Так само як і прав, обов'язків у суб'єктів владних повноважень є багато, що викликає складність при їх систематизації. Найбільш поширеним підходом є класифікація обов'язків на загальні та спеціальні. До перших з них відносяться

ті обов'язки, що покладаються на усіх працівників міліції незалежно від займаної посади. До спеціальних обов'язків відносяться ті обов'язки, які покладаються на працівників ветеринарної міліції у зв'язку із займаною посадою [31, с. 76–77]. Крім того, С. В. Шестаков виділяв такі групи обов'язків працівника міліції: постійні та тимчасові; загальні та процесуальні, тощо [203, с. 77–80].

Основні обов'язки Служби безпеки України з протидії тероризму закріплені в Законах України «Про Службу безпеки України», «Про боротьбу з тероризмом» та «Про контррозвідувальну діяльність», тощо. Зокрема, в першому з них закріплено, що Служба безпеки України відповідно до своїх основних завдань зобов'язана:

1) здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних з національною безпекою України;

2) здійснювати заходи контррозвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном;

3) виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень;

4) здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України;

5) забезпечувати захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України від протиправних посягань з боку окремих осіб та їх об'єднань;

6) здійснювати контррозвідувальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства;

7) брати участь у розробці і здійсненні відповідно до Закону України «Про державну таємницю» та інших актів законодавства заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України;

8) здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки;

9) у межах визначеної законодавством компетенції забезпечувати захист особистої безпеки громадян і осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі надходження від них, членів їх сімей та близьких родичів заяви, звернення керівника відповідного державного органу чи отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну; брати участь у реабілітації і поновленні прав незаконно репресованих осіб;

10) сприяти Державній прикордонній службі України в охороні державного кордону України;

11) сприяти забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій [146].

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у тому числі оперативні підрозділи Служби безпеки України, зобов'язані:

1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду, запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

3) виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна;

4) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані із службовою діяльністю посадових осіб;

5) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів;

6) забезпечити із залученням інших підрозділів безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;

7) брати участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт [143].

Крім того, Законом України «Про боротьбу з тероризмом» визначено, що Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної; збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; провадить у межах визначених чинним законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами; забезпечує через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організацію і проведення антитерористичних заходів, координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції; здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю; ініціює питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат; забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей [136].

Аналіз законодавчо закріплених повноважень Служби безпеки України з протидії тероризму дає можливість зробити висновок, що вони чітко не визначені в жодному нормативно-правовому акті. Закон України «Про Службу безпеки України» визначає її права та обов'язки узагальнено, не розподіляючи їх за окремими напрямками роботи. Інші законодавчі акти в досліджуваній сфері закріплюють загальні повноваження правоохоронних суб'єктів у конкретній сфері або при виконанні окремих завдань, не розмежовуючи їх між

різними суб'єктами, які їх реалізують. Така ситуація має наслідком відсутність чіткої нормативної регламентації дій Служби безпеки України з протидії тероризму, незрозумілість наявності або відсутності окремих її прав та обов'язків.

У той же час, проаналізувавши чинне законодавство, можна запропонувати систематизацію прав та обов'язків даного правоохоронного органу з протидії тероризму [146; 136]. Вони можуть бути класифіковані за декількома підставами:

1) за значенням для протидії тероризму:

– основні:

а) права:

- вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби безпеки України;
- подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки;
- проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;
- створювати автоматизовані інформаційні системи та вести оперативний облік;
- здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;
- виявляти, фіксувати і документувати гласні і негласні розвідувальні, терористичні та інші посягання на державну безпеку України, вести їх оперативний облік, здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів;
- витребувати, збирати і вивчати, за наявності визначених законом підстав, документи та відомості, що характеризують діяльність підприємств,

установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів, для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України;

- проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

- інші права з профілактики, попередження, припинення терористичних діянь, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності;

б) обов'язки:

- здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних з національною безпекою України;

- здійснювати заходи контррозвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном;

- виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень;

- здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України;

- забезпечувати захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України від протиправних посягань з боку окремих осіб та їх об'єднань;

- здійснювати контррозвідальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства;

- здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки;

- інші обов'язки у сфері протидії тероризму;

– додаткові:

а) права:

- одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю;

- входити у порядку, погодженому з адміністрацією підприємств, установ та організацій і командуванням військових частин, на їх територію і в службові приміщення;

- залучати в установленому законодавством порядку до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів установ, організацій, контрольних і фінансових органів;

- подавати за матеріалами оперативно-розшукової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва, а також за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

- входити за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України за службовими посвідченнями на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ (крім іноземних дипломатичних представництв)

незалежно від форми власності, на пункти пропуску через державний кордон та митниць, а також у виробничі приміщення громадян, які займаються підприємницькою діяльністю;

- ініціювати згідно із законом питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат;

- використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій;

- інші права, які вони реалізують в окремих випадках;

б) обов'язки:

- сприяти Державній прикордонній службі України в охороні державного кордону України;

- сприяти забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій;

- подавати наявними силами і засобами, в тому числі і технічними, допомогу органам Національної поліції, іншим правоохоронним органам у боротьбі із вчиненням кримінальних правопорушень;

- брати участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, прикордонного режиму і митних правил

- інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;

- здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та

міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів;

- інші обов'язки, що реалізуються поряд з основними та спрямовані на їх уточнення;

2) за спрямованістю:

– функціональні:

- вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень;
- подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки;

- проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

- здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

- проводити контррозвідувальні операції та відповідні оперативні і оперативно-технічні заходи з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України;

- виявляти, фіксувати і документувати гласно і негласно розвідувальні, терористичні та інші посягання на державну безпеку України, вести їх оперативний облік, здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів; тощо;

– організаційні:

- сприяти Державній прикордонній службі України в охороні державного кордону України;

- брати участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, прикордонного режиму і митних правил;
- інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;
- здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів; звертатися у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна; тощо;
 - забезпечувальні:
 - створювати інформаційні системи та вести оперативний облік;
 - одержувати в установленому законом порядку на письмову вимогу керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України від органів доходів і зборів, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форми власності) інформацію і документи про операції, стан рахунків і руху коштів на них за конкретний проміжок часу (з розшифруванням сум, дати призначення та контрагента платежу);
 - отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;
 - використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб — житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

- створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України; тощо;

3) за колом суб'єктів:

- загальні, які характерні для всіх правоохоронних органів:

- опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

- проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

- здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

- вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

- виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів; тощо;

- спеціальні, які має тільки Служба безпеки України:

- здійснювати заходи контррозвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном;

- здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України;

- здійснювати контррозвідувальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства; тощо;

4) за часовими межами:

- ті, які реалізуються постійно:

- проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

- здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

- проводити контррозвідувальні операції та відповідні оперативні і оперативно-технічні заходи з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України;

- збирати і вивчати, за наявності визначених законом підстав, документи та відомості, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів, для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України; та інші;

- ті, які застосовуються в окремих випадках:

- використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків транспортні засоби, які належать підприємствам, установам і організаціям, військовим частинам і громадянам, для проїзду до місця події, припинення злочинів, переслідування та затримання осіб, які підозрюються в їх вчиненні, доставки до лікувальних установ осіб, що потребують термінової медичної допомоги;

- заходити в жилі, службові, виробничі та інші приміщення, на території і земельні ділянки та оглядати їх в порядку, передбаченому

Кримінальним процесуальним кодексом України, при безпосередньому припиненні злочинів та переслідування осіб, які підозрюються у їх вчиненні;

- користуватися на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ, організацій, військових частин, а також жилими та іншими приміщеннями громадян;
- направляти військовослужбовців Служби безпеки України для роботи на штатних посадах в інших установах, підприємствах і організаціях на час виконання конкретних завдань в інтересах контррозвідки, боротьби з корупцією та організованою злочинною діяльністю;
- тощо.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що основою компетенції Служби безпеки України з протидії тероризму є широкий комплекс її прав та обов'язків, які закріплені в різноманітних законодавчих актах та визначають особливості її роботи з тих чи інших питань попередження, виявлення або припинення будь-яких терористичних проявів. На сьогоднішній день дані повноваження потребують систематизації, що дозволить уникнути прогалин та дублювання в чинному законодавстві в цій сфері.

1.4. Правове забезпечення адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму

Адміністративна діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, як і будь-яка державно-владна діяльність, реалізується в чіткій відповідності із законодавством з дотриманням усіх визначених в Конституції та законах України прав та свобод громадян. Усі дії та рішення, прийняті в ході такої діяльності, мають відповідати як національному законодавству, так і міжнародним нормативно-правовим актам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Система даних нормативно-правових актів є

основою, правовими засадами реалізації Службою безпеки України своїх владних повноважень у сфері протидії тероризму.

Правова категорія «правові засади» впливає із загального терміну «засада», під яким прийнято розуміти: 1) основу чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне положення, принцип; основу світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [168, с. 300]. Тобто засади лежать в основі процесів та явищ. Це їх основні положення, від яких вони не можуть відступати. «Правові засади» є більш складною категорією та характеризують саме нормативну основу процесів чи явищ.

Більшість науковців, досліджуючи категорію «правові засади», виділяють саме її нормативну складову та визначають як сукупність чинних нормативно-правових актів, що визначають мету, завдання, функції, принципи діяльності, окреслюють правовий статус [198, с. 1049; 11, с. 65–67]; спеціально групувану сукупність матеріальних і процесуальних норм, що регулюють певну форму діяльності і відділяють її від інших правових форм [63, с. 41]; комплекс нормативно-правових актів національного та міжнародного характеру [119, с. 93]; тощо. Тобто правовими засадами адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є сукупність нормативно-правових актів, які закріплюють її завдання, функції, принципи, компетенцію, форми та методи діяльності, порядок функціонування та інші аспекти її роботи в даному напрямку.

Правові засади адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначені в Законах України «Про Службу безпеки України» та «Про боротьбу з тероризмом». Перший з них визначає, що правову основу діяльності Служби безпеки України становлять Конституція України, цей закон та інші акти законодавства України, відповідні міжнародні правові акти, визнані Україною [146].

Більш чітко правові засади діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначені в Законі України «Про боротьбу з тероризмом». У ньому

вказано, що правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, цей закон, інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999 р., інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [136].

З даних нормативно-правових актів випливає, що правові засади адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму включають:

- Конституцію України;
- міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України;
 - національні законодавчі акти, серед яких можна виділити:
 - а) кодекси;
 - б) закони;
 - підзаконні нормативно-правові акти (постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази та інші правові акти центральних органів виконавчої влади, правові акти інших уповноважених суб'єктів);
 - локальні нормативно-правові акти.

Конституція України, як основний закон держави, містить основоположні засади правоохоронної діяльності держави, у тому числі з протидії тероризму. У ній закріплені такі основоположні засади правової держави як верховенства права, обов'язковості міжнародних нормативно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, належності влади виключно народові, пріоритету прав і свобод людини, тощо.

Серед конституційних засад адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можна виділити наступні:

- людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю;
- утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави;
- захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу;
- забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом;
- на території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом. На території України не допускається розташування іноземних військових баз;
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;
- кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку;
- кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи

з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо;

– кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

– громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування;

– особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду;

– конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень;

– кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності [77]; тощо.

Таким чином, Конституція України закріпила обов'язок держави в особі правоохоронних органів, у тому числі Служби безпеки України, забезпечувати права та свободи людини, охороняти їх від протиправних посягань, а також встановила можливості щодо обмеження у виняткових випадках даних прав та свобод.

Серед міжнародних нормативно-правових актів для адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму основоположне значення мають Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 р., Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., інші міжнародні

нормативно-правові акти та договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму була прийнята з метою збільшення зусиль Сторін у запобіганні тероризму і його негативним наслідкам стосовно повного здійснення прав людини, зокрема, права на життя, як заходами, вжитими на національному рівні, так і шляхом міжнародного співробітництва, з приділенням належної уваги чинним багатостороннім або двостороннім договорам чи угодам між Сторонами [75].

Вказаний та інші міжнародні правові акти регламентують спільну діяльність держав з протидії тероризму, виявлення та передачу осіб, які вчиняють терористичні акти, забезпечення притягнення їх до відповідальності, відновлення такими діями прав та свобод громадян, розробку та реалізацію програм та інших актів щодо попередження та припинення терористичних проявів, тощо.

Серед кодифікованих національних правових актів основоположні правові засади діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму містять Кримінальний кодекс та Кримінальний процесуальний кодекс України. Перший з них передбачає, які саме діяння відносяться до тероризму, та встановлює відповідальність за їх учинення. Кримінальний процесуальний кодекс України визначає порядок провадження у кримінальних справах, у тому числі при вчиненні терористичних дій.

Основними законами, що закріплюють правові засади діяльності Служби безпеки з протидії тероризму, є наступні: «Про Службу безпеки України», «Про боротьбу з тероризмом», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про основи національної безпеки України», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та інші.

Закон України «Про Службу безпеки України» закріплює завдання та принципи діяльності даного правоохоронного органу, його систему, повноваження, контроль та нагляд за його роботою, кадровий склад, його

соціальний та правовий захист, відповідальність та інші правові засади його організації та діяльності. Даний нормативно-правовий акт є основоположним в діяльності Служби безпеки України, оскільки саме в ньому визначено її загальні завдання із забезпечення національної безпеки та організаційні засади їх реалізації. Він закріплює взаємозв'язки як всередині її органів та підрозділів, так у взаємодії з іншими органами державної влади та громадськістю.

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом [136]. Даний нормативно-правовий акт є основоположним з питань протидії тероризму, оскільки саме в ньому закріплено основні принципи боротьби з даним протиправним явищем, суб'єктів, які повинні здійснювати таку боротьбу, їх завдання, повноваження, правовий та соціальний захист, правові засади проведення антитерористичної операції, засади міжнародного співробітництва, відповідальність за вчинення терористичних дій, контроль та нагляд за виконанням завдань з протидії тероризму та інші основоположні засади з реалізації відповідними суб'єктами даного напрямку правоохоронної діяльності.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини,

пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [139].

Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» визначає тимчасові заходи для забезпечення підтримки суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на території проведення антитерористичної операції, та осіб, які проживають у зоні проведення антитерористичної операції або переселилися з неї під час її проведення [150].

Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» визначає поняття, правові основи організації та здійснення контррозвідувальної діяльності, як спеціального виду діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України [141].

Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності [144].

Серед підзаконних нормативно-правових актів найбільш важливе значення для адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму мають Укази Президента України від 25.04.2013 р. № 230/2013 «Про Концепцію боротьби з тероризмом» та від 12.02.2007 р. № 105/2007 «Про Стратегію національної безпеки України». Перший з них був розроблений з метою забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження комплексу заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і

громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері [142]. Він визначає основні шляхи та засоби подолання терористичних загроз національній безпеці. Серед основних напрямків, на яких необхідно зосереджувати увагу суб'єктів протидії тероризму, нормативно-правовий акт виділяє наступні: запобігання терористичній діяльності; виявлення і припинення терористичної діяльності; усунення та мінімізація наслідків терористичної діяльності; інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом; міжнародне співробітництво з питань боротьби з тероризмом [142].

Указ Президента України від 12.02.2007 р. № 105/2007 «Про Стратегію національної безпеки України» є більш загальним нормативно-правовим актом та закріплює правові засади забезпечення національної безпеки України, можливі для неї небезпеки та шляхи їх подолання, систему забезпечення національної безпеки. Дана стратегія була розроблена з метою формування сприятливих умов для забезпечення інтересів громадян, суспільства і держави, дальшого поступу України як демократичної держави зі сталою та зростаючою ринковою економікою, держави, що керується європейськими політичними й економічними цінностями, в якій повага і захист прав і законних інтересів усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп є запорукою незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України [147].

Серед актів Кабінету Міністрів України необхідно згадати Розпорядження від 23.08.2016 р. «Про схвалення Стратегії реформування системи звітності у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Дана стратегія була затверджена з метою законодавчого, організаційного та інституційного удосконалення і

спрощення процедури звітування суб'єктами первинного фінансового моніторингу про фінансові операції Держфінмоніторингу [149].

Важливе значення для правового регулювання адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму мають правові акти безпосередньо даного правоохоронного органу. Їх дія спрямована на роз'яснення порядку застосування норм законодавства, тлумачення їх змісту та конкретизацію завдань, що стоять перед службою, у тому числі з протидії тероризму. Серед таких актів: Наказ від 16.11.2012 р. № 515 «Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення», Наказ від 13.08.2015 р. № 521 «Про затвердження Порядку проведення особистого прийому громадян у Службі безпеки України», Наказ від 16.12.2015 р. № 799 «Про затвердження Змін до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» та інші.

Крім того, враховуючи те, що злочинам проти національної безпеки держави повинні протидіяти всі правоохоронні органи, важливе значення для їх злагодженої роботи в даному напрямку належить міжвідомчим правовим актам, тобто тим, які приймаються декількома суб'єктами владних повноважень. Серед таких актів для протидії тероризму мають значення Наказ МВС України та Служби безпеки України від 10.06.2011 р. № 317/235 «Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю», Наказ МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України від 26.08.2014 р. № 872/88/537 «Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», Наказ Служби безпеки України, Управління державної охорони, МВС України від 12.09.2016 р. № 475/265/917 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємного використання систем відеоспостереження Служби безпеки України,

Управління державної охорони України, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України» та ін.

Важливе значення для оперативного реагування на будь-які загрози національній безпеці, координації сил та засобів, що протидіють таким загрозам, мають правові акти спеціально утвореного для цих цілей Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

На регіональному рівні правові засади адміністративної діяльності підрозділів Служби безпеки України з протидії тероризму можуть закріплюватися в локальних нормативно-правових актах.

Проаналізувавши правові засади адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, можна побачити, що всі нормативно-правові акти в цій сфері можуть бути класифіковані за декількома критеріями. Так, за обсягом правового регулювання їх можна поділити на:

- загальні, дія яких поширюється на всі або широкий комплекс правовідносин в досліджуваній сфері (Закони України «Про Службу безпеки України», «Про боротьбу з тероризмом», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про основи національної безпеки України» та ін.);

- спеціальні, спрямовані на врегулювання окремих питань у сфері протидії тероризму (Закони України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» та ін.) [108, с. 66].

За суб'єктами, на яких поширюється дія нормативно-правових актів, їх можна поділити на:

- ті, які регулюють діяльність тільки Служби безпеки України (Закони України «Про Службу безпеки України», Наказ Служби безпеки України від 16.11.2012 р. № 515 «Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення» та інші);

– ті, які регулюють функціонування системи суб'єктів (Закони України «Про боротьбу з тероризмом», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про основи національної безпеки України», «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» та інші).

Ще одним важливим питанням при характеристиці правового регулювання адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є визначення місця адміністративних норм в системі правових актів, що регулюють дані правовідносини. З цього приводу варто зазначити, що дія адміністративно-правових норм спрямована на врегулювання державно-владних відносин, що виникають за участю даного правоохоронного органу у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення будь-яких терористичних дій, встановлення осіб, які їх учинили, та забезпечення притягнення їх до відповідальності. Вони визначають:

- мету, завдання та функції діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- її компетенцію в досліджуваній сфері;
- організаційну побудову та розподіл повноважень;
- порядок координації та взаємодії як всередині органу, так і з іншими органами державної влади та громадськістю;
- зв'язки підпорядкованості, підконтрольності та підзвітності;
- форми та методи адміністративної діяльності служби з протидії тероризму;
- відповідальність за невиконання чи неналежне виконання завдань з протидії тероризму;
- інші організаційно-правові та виконавчо-розпорядчі засади діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

Проаналізувавши нормативно-правові акти, що регулюють адміністративну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день у нашій державі відсутній єдиний правовий акт, який би чітко регламентував дане питання. Дані правові норми, закріплені в різних законодавчих та підзаконних правових актах. При цьому окремі питання визначені в них узагальнено, що ускладнює процес їх чіткого виконання. Більшість правових актів у цій сфері регулюють адміністративну діяльність відразу всіх суб'єктів протидії тероризму, досить часто не розмежовуючи між ними повноваження. У той же час варто зазначити, що в останні роки законодавство в цій сфері зазнало змін в кращу сторону, що пов'язано з проведенням на території України антитерористичної операції та необхідністю чіткої регламентації діяльності її суб'єктів.

Висновки до розділу 1

Дослідження загальної характеристики адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму дало змогу сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Встановлено, що основними ознаками правоохоронної діяльності є наступні: здійснюється спеціально уповноваженими державою суб'єктами; реалізується у чіткій відповідності із законодавством; має владний характер та може супроводжуватися застосуванням заходів впливу; публічність; реалізується в чіткій відповідності до встановлених процедур; спрямована на охорону прав, свобод та законних інтересів особи і держави.

2. Правоохоронну діяльність визначено як публічну, професійну, державно-владну діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що реалізується з метою забезпечення законності та правопорядку, охорони прав, свобод та законних інтересів осіб і держави відповідно до встановлених законодавством компетенції та процедур.

3. З'ясовано, що основними напрямками правоохоронної діяльності є: попередження, виявлення та припинення правопорушень; оперативно-розшукова діяльність та досудове розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення; виконання рішень судів та постанов у справах про адміністративні правопорушення; контрольньо-наглядова діяльність; охорона публічного порядку та публічної безпеки; надання правової допомоги.

4. Протидію тероризму як напрямок правоохоронної діяльності визначено як комплекс заходів економічного, політичного, соціального, виховного, правового, інформаційно-пропагандистського та іншого характеру, що реалізуються суб'єктами антитерористичної діяльності та спрямовані на профілактику, попередження, виявлення та припинення планування, організації, підготовки та реалізації терористичних актів, підбурювання до їх учинення, організації незаконних збройних формувань, злочинних угруповань чи організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, пропаганди і поширення ідеології тероризму, фінансування та іншого сприяння тероризму, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності та усунення причин і умов, які сприяли терористичній діяльності.

5. З'ясовано, що метою діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, попередження та припинення терористичних дій, виявлення осіб, що їх вчиняють, та забезпечення притягнення їх до відповідальності.

6. Встановлено, що цілями діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є: виявлення та усунення причин і умов, що сприяють тероризму; захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму; попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України; мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних дій; налагодження дієвої взаємодії між суб'єктами протидії тероризму, уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними і зарубіжними органами та організаціями,

громадськістю у сфері протидії тероризму; організація міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму; припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України; та інші.

7. Проаналізовано систему завдань Служби безпеки України з протидії тероризму та запропоновано їх поділяти на загальні та спеціальні, а також на безпосередні та опосередковані.

8. Зроблено висновок, що принципи протидії злочинності, у тому числі тероризму, характеризуються наступними ознаками: закріплені в нормах національного та міжнародного законодавства; визначають основоположні засади функціонування правоохоронних та інших органів з протидії злочинності; реалізуються системою спеціально утворених суб'єктів владних повноважень; є обов'язковими для виконання та забезпечуються можливістю застосування державного примусу.

9. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як закріплені в національному та міжнародному законодавстві основоположні засади, правила, настанови, на підставі яких вона реалізує свою компетенцію з профілактики, попередження та припинення будь-яких проявів тероризму.

10. Запропоновано класифікацію принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Визначено спеціальні принципи такої діяльності, до яких віднесено принципи: поєднання гласності і конспірації; комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів; співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; пріоритетності прав і свобод осіб; поєднання єдиноначальності і колегіальності; співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

11. Визначено особливості компетенції, а саме: закріплюється в законодавстві; реалізується чітко визначеним суб'єктом владних повноважень;

включає в себе комплекс прав та обов'язків відповідного суб'єкта; реалізується в чітко визначених законодавством сфері та межах; реалізується з метою виконання завдань і функцій держави.

12. З'ясовано, що під компетенцією суб'єкта владних повноважень необхідно розуміти сукупність закріплених в чинному законодавстві його прав та обов'язків, які реалізуються ним у чітко визначених законом сфері та межах з метою виконання завдань і функцій держави.

РОЗДІЛ 2

ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

2.1. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму: проблеми класифікації

Служба безпеки України є спеціалізованим правоохоронним органом, основною метою діяльності якого є забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності. Саме на неї покладається обов'язок з попередження, виявлення, припинення та розкриття тероризму та інших злочинів проти миру і безпеки людства. Діяльність Служби безпеки в даному напрямку є досить різноплановою та багатогранною, що викликано складністю виконуваних завдань та постійним вдосконаленням її роботи. Дії даного правоохоронного органу з протидії тероризму знаходять своє зовнішнє вираження у відповідних адміністративно-правових формах.

У загальному значенні термін «форма» тлумачиться як: 1) обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; 2) спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз; 3) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; 4) видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи [36, с. 972]. Форма відображає наше бачення речей, процесів, явищ, тощо. Вона характеризує їх зовнішню сторону, створюючи певний образ чи вигляд. Дана категорія використовується в усіх сферах пізнання.

У філософії «форма» розглядається передусім як вираження змісту, його обумовлення. Форма виражає зміст як його організація, оскільки немає безформного змісту, як і немає безформної речі. Форма не існує сама по собі. Вона позбавлена будь-якої цінності, якщо не є формою змісту. Тому не можна

погодитися з тими, хто відриває форму від змісту і наділяє її самостійним існуванням [196, с. 117].

Правові форми визначають як спосіб внутрішньої організації, а також зовнішнього прояву правових норм, який засвідчує їх державну загальнообов'язковість [156, с. 104].

Н. І. Матузов та А. В. Малько під правовою формою розуміють організаційну форму діяльності органів держави, їхніх посадових осіб, що, по-перше, передбачена правом і йому відповідає, по-друге, своїм результатом тягне юридично значимі наслідки для суб'єктів права [183, с. 97]. Вона характеризує порядок реалізації правових норм, відображає правові наслідки даного процесу.

Форму управлінської діяльності визначають як способи виразу її змісту; способи здійснення, виявлення методів управління; зовнішнє практичне втілення функцій управління в конкретних діях; організаційно-правовий вираз конкретних однорідних дій апарату державного управління; виділення у самостійні групи споріднених за характером, однакових чи схожих у своєму зовнішньому виразі дій; системи внутрішньо поєднаних способів здійснення функцій державного управління; зовнішнє практичне виявлення управлінської діяльності в конкретних діях; дії суб'єктів управління, що мають відповідне зовнішнє виявлення; зовнішнє виявлення управлінської діяльності; зовнішнє виявлення управлінського впливу, тощо [51, с. 511–512].

На думку В. Л. Грохольського, форма державного управління являє собою зовнішній вираз конкретних однорідних дій державних органів та їх структурних підрозділів, служб, які мають управлінський характер та здійснюються в межах наданої компетенції з метою реалізації функцій державного управління [46, с. 26]. Форма виражає зміст управлінської діяльності та її вплив на суспільні відносини. Вона залежить від суб'єкта її реалізації та його компетенції.

Ю. П. Битяк розуміє форму управління як зовнішній прояв конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для вирішення поставлених перед ними завдань. Якщо функції управління розкривають основні напрями

цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління — це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність [1, с. 135–136]. Тобто формою управління є зовнішнє вираження діяльності суб'єкта владних повноважень з виконання поставлених перед ним завдань.

І. П. Голосніченко, вивчаючи форми діяльності органів внутрішніх справ, зазначив, що форма адміністративної діяльності органів внутрішніх справ — це однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, з допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, безпека та здійснюється боротьба з правопорушеннями [93, с. 13–14]. Це способи зовнішнього вираження змісту управлінської діяльності в її динаміці, тобто в ході практичного функціонування органів виконавчої влади. [6, с. 261]. Л. Ю. Іванова під формою адміністративної діяльності розуміє адміністративно-наглядову, юрисдикційну, профілактичну діяльність і у зв'язку з цим прийняття індивідуальних актів, а також здійснення інших юридично значущих дій із метою забезпечення охорони громадського порядку, безпеки та здійснення боротьби зі злочинами й іншими правопорушеннями [61, с. 58]. Вчена в даному визначенні більше уваги приділила змісту адміністративної діяльності, вказавши на її складові. Однак, форма характеризує зовнішнє вираження такої діяльності, а не її внутрішнє змістовне наповнення.

Враховуючи вказані визначення, адміністративно-правову форму можна визначити як зовнішнє вираження дій суб'єктів владних повноважень, які реалізуються ними з метою виконання покладених на них завдань. Можливість реалізації певних адміністративно-правових форм визначається нормативно-правовими актами та має відповідати вимогам законності, необхідності, своєчасності та іншим вимогам публічного управління.

Виділяють такі ознаки форм управлінської діяльності: 1) являє собою спосіб існування змісту такої діяльності, нерозривно пов'язана з останнім;

2) надає організаційної визначеності, оформленості такій діяльності; 3) є зовнішнім атрибутом такої діяльності на противагу її змісту, який складають методи та засоби її здійснення; 4) виражає специфічність певного виду управлінської діяльності, оскільки може відображати спосіб існування всіх (універсальні форми) або лише окремих видів (специфічні форми) діяльності; 5) видова багатоманітність форм управлінської діяльності обумовлює можливість їх класифікації за різними критеріями [193]. Даний перелік варто доповнити такими ознаками як спрямованість на виконання завдань держави та відповідність нормам законодавства.

Враховуючи різноманітність форм управлінської діяльності, у тому числі адміністративних форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, в науці адміністративного права вироблено декілька підходів до їх класифікації. Так, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук та ін. вказують на існування основних чотирьох форм управлінської діяльності, а саме: 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління; 3) проведення організаційних заходів; 4) здійснення матеріально-технічних операцій [5, с. 134]. Подібної думки дотримується Б. Н. Габричидзе, який вважає, що можна виокремити такі форми управлінської діяльності як видання нормативних актів управління, видання ненормативних (індивідуальних) актів, громадсько-організаційні дії чи діяльність організаційно-інструктивного характеру, здійснення матеріально-технічних дій [39, с. 200]. Дані переліки є неповними, що пов'язано з переорієнтацією змісту управлінської діяльності в напрямку гуманізації законодавства та публічного управління. У зв'язку з цим, указаний перелік варто доповнити такими формами як укладення адміністративних договорів та вчинення інших юридично-значущих дій.

Найбільш поширеним на сьогоднішній день є підхід, відповідно до якого форми державно-управлінської діяльності поділяються на дві великі групи — правові та неправові (організаційні) [2, с. 166–169; 4, с. 202]. Серед правових форм виділяють ті, які мають юридичне значення і спричиняють настання

правових наслідків. До них належать: 1) видання юридичних актів управління (концепцій та загальнодержавних програм боротьби з правопорушеннями та злочинністю); 2) видання індивідуальних актів управління; 3) здійснення інших юридичних дій, заснованих на управлінських актах [48, с. 119]. Організаційні форми державного управління сприяють втіленню у життя цілей, завдань і функцій державно-управлінської діяльності. Вони, як правило, пов'язані із відповідними завданнями та функціями конкретного державного органу, що в цілому складає сутність державного управління сферами суспільного розвитку. Однак, це не означає, що організаційні форми існують поза межами регламентованої діяльності державних органів. Їх використання в управлінській діяльності завжди супроводжується суворим дотриманням вимог законодавчих та підзаконних правових актів [25]. Деякі науковці виділяють так звані змішані організаційно-правові форми. У якості прикладу вони наводять розробку і затвердження оптимальної організаційної структури і штату функціонального підрозділу державного органу [121, с. 5].

Відмінною від попередньої класифікації є думка А. М. Токара, який вважає, що найбільш практичною є така класифікація, що ґрунтується на структурно-функціональному критерії. Відповідно до цього, вчений виділяє форми організації органів управління (структурна форма управління, структурний аспект) і форми діяльності органів управління (функціональний аспект), які, в свою чергу, поділяються як на форми як відображення процесу управлінської діяльності, так і на форми як зовнішній прояв самої управлінської діяльності [190, с. 190].

С. С. Шоптенко, класифікуючи форми адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, запропонувала їх поділяти на:

– основні: 1) форми реалізації провадження у справах про адміністративні правопорушення (складання протоколу про адміністративне правопорушення, адміністративне затримання, проведення особистого огляду чи огляду речей, винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення та інші); 2) форми здійснення розгляду скарг громадян (усна

та письмова); 3) форми, що використовуються при реалізації дисциплінарного провадження (створення комісії для проведення службового розслідування, видання наказу про відсторонення від виконання посадових обов'язків у зв'язку з проведенням службового розслідування, видання наказу про накладення дисциплінарного стягнення та інші); 4) форми реалізації провадження з оскарження правових актів (проведення перевірки, видання наказу про скасування правового акту та інші);

– додаткові: 1) видання правових актів з організації діяльності правоохоронних органів; 2) видання індивідуальних актів управління: а) внутрішньоуправлінських (про призначення працівника на посаду, про покладення обов'язків на працівника чи підрозділ, про відрядження особи та інші); б) зовнішньоправоохоронних (про проведення відпрацювань, про зобов'язання вчинити певні дії, тощо); 3) здійснення інших юридично значимих дій (проведення нарад, перевірок, планування, матеріально-технічні операції та інші) [205]. Дана класифікація є досить деталізованою та включає специфічні форми, які не можуть бути реалізовані в усіх сферах державно-владної діяльності.

Адміністративні форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є зовнішнім вираженням їх діяльності з профілактики, попередження, виявлення, припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли даним протиправним діянням [110, с. 74]. Вони визначаються в національному та міжнародному законодавстві та спрямовані на забезпечення національної безпеки та правопорядку в державі. Так, наприклад, відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України», даний правоохоронний орган реалізує такі адміністративні форми: складає протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до його компетенції, проводить особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовує інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення; ініціює згідно із

законом питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій [146], тощо.

Відповідно до Указу Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом» від 25.04.2013 р. № 230/2013, з метою попередження тероризму можуть реалізовуватися такі форми: розроблення та затвердження критеріїв віднесення об'єктів (незалежно від форми власності) до переліку об'єктів можливих терористичних посягань; розроблення та впровадження стандартів, правил, технічних умов антитерористичної захищеності об'єктів можливих терористичних посягань, зокрема, особливих правил антитерористичної безпеки; забезпечення захисту даних, що містяться в системах управління технологічними процесами на техногенно небезпечних об'єктах, від несанкціонованого блокування та модифікації [142]; тощо. Інші нормативно-правові акти в цій сфері також визначають форми адміністративної діяльності, що можуть бути реалізовані в даному напрямку. Вони відрізняються в залежності від суб'єкта, що їх реалізує, змісту виконуваного завдання, ситуації, де вона застосовується, та за іншими ознаками.

Проаналізувавши адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, можна запропонувати їх класифікацію за призначенням, відповідно до якої можна виділити такі види форм:

– нормативні, серед яких виділяють:

1) видання правових актів Служби безпеки України та її територіальних підрозділів з організації їх діяльності з протидії тероризму;

2) видання спільних правових актів Служби безпеки України з іншими правоохоронними органами, органами державної влади, іншими суб'єктами з питань забезпечення національної безпеки, у тому числі протидії тероризму;

3) видання індивідуальних правових актів;

– функціональні, а саме:

1) складання протоколів про адміністративні правопорушення;

- 2) оформлення затримання, особистого огляду, огляду та вилучення речей і документів;
- 3) ініціювання накладення арешту на активи та майно;
- 4) впровадження стандартів, правил, технічних умов антитерористичної захищеності об'єктів можливих терористичних посягань,;
- 5) інші;
 - організаційні, серед яких: проведення нарад, перевірок, ведення обліків, планування, матеріально-технічні операції, діловодство та інші [112, с. 87].

Аналіз адміністративних форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму дає підстави зробити висновок, що на сьогоднішній день в національному законодавстві відсутній чіткий перелік форм, які можуть реалізовуватися даним правоохоронним органом для забезпечення національної безпеки та правопорядку в державі. Увесь масив адміністративних форм запропоновано класифікувати за призначенням, що найбільш повно відображає всі види форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Однак, даний перелік не є вичерпним та може варіюватися в залежності від виконуваного завдання, суб'єкта, що її реалізує, обстановки та обставин події, тощо.

2.2. Правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму

Адміністративна діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, як і будь-яка управлінська діяльність, є нормативно врегульованою, що передбачає існування як системи нормативно-правових актів, що регулюють таку діяльність, так і нормативно-правових та індивідуальних актів, що утворюються в її процесі. Саме в цих правових актах і виражаються правові форми функціонування даного правоохоронного органу з протидії тероризму.

Такі форми є зовнішнім проявом владної діяльності Служби безпеки України та її посадових осіб щодо попередження, виявлення та припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, а також виявлення та усунення причин і умов, що сприяли їх учиненню. Реалізація даних форм завжди має певні правові наслідки, що зумовлено їх виконавчо-розпорядчою природою та спрямованістю на реалізацію завдань, що стоять перед правоохоронним органом.

Правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є юридично значимими актами, в яких відображаються її дії в даному напрямку роботи, що мають певні правові наслідки. Такі форми реалізуються у визначені законом способи та процедури і мають юридичне значення для всіх суб'єктів, які беруть участь в їх реалізації. Серед правових форм прийнято виділяти: 1) видання юридичних актів управління; 2) видання індивідуальних актів управління; 3) здійснення інших юридичних дій, заснованих на управлінських актах [48, с. 119].

Видання юридичних актів управління є однією з найбільш поширених правових форм, що застосовуються суб'єктами владних повноважень у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності, у тому числі в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму. Юридичні акти є тими документами, які спрямовані на виникнення, зміну та припинення адміністративно-правових відносин. Вони можуть тлумачити нормативно-правові акти, роз'яснювати порядок їх виконання, визначати алгоритм дій, встановлювати певні факти, тощо. Такі акти завжди мають певні юридичні наслідки для людей, яких вони стосуються. Серед юридичних актів прийнято виділяти нормативні, які встановлюють певні правила поведінки, та функціональні, які створюються в процесі діяльності певного владного суб'єкта. Перші з них можуть бути внутрішнього та зовнішнього впливу, а функціональні завжди спрямовані на інших суб'єктів.

Видання нормативних актів є однією з форм державного управління цілеспрямованого та прогностичного характеру. В процесі нормотворчої

діяльності повноважні органи влади виявляють потребу в правовому регулюванні певних суспільних відносин, встановлюють основні питання, які потребують правової регламентації, здійснюють вибір цілей правового регулювання, об'єктів, методів, засобів й термінів правового впливу шляхом створення нових правових норм, скасування, зміни, доповнення, призупинення, продовження, розповсюдження та обмеження дії вже раніше прийнятих правових норм [95, с. 196]. Така діяльність має за мету приведення роботи певних державно-владних суб'єктів у відповідність до чинного законодавства, врегулювання всіх видів правовідносин, що виникають в процесі такої діяльності.

В науці адміністративного права існує досить багато досліджень нормотворчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації та сутності нормативних актів. Вони розглядаються як форми управлінської діяльності та інструменти владного впливу.

Під нормативним актом публічної адміністрації слід розуміти вид юридичного акта, який видано уповноваженим суб'єктом та який містить у собі норму (норми) адміністративного права. Нормативні акти видаються з метою виконання та застосування положень законів або регулювання суспільних відносин у разі відсутності відповідного закону. Такі акти можуть видаватися також і для «внутрішніх потреб» власне публічної адміністрації, тобто для регулювання її організації та функціонування [92, с. 253]. С. О. Комаров пропонує визначати нормативно-правовий акт як письмовий документ відповідного державного органу, яким встановлюються, змінюються або припиняються норми права, які містять правила загального характеру [120]. Дане визначення не в повній мірі відображає всі ознаки правового акта. Так, вчений залишив поза увагою важливість компетенції суб'єкта на прийняття такого акта, а також необхідність дотримання процедури та відповідної форми.

О. Ф. Скакун вважає, що це акт волевиявлення (рішення) уповноваженого суб'єкта права, який регулює суспільні відносини шляхом встановлення (зміни або відміни) правових норм, а також визначення (зміни, припинення) на

підставі цих норм прав і обов'язків учасників конкретних правовідносин, міри відповідальності конкретних осіб за скоєне ними правопорушення [163]. Це волевиявлення компетентного владного суб'єкта, що має відповідне зовнішнє вираження та спрямоване на врегулювання певних правовідносин. Нормативно-правовим актом є сукупність норм права, які виражаються у письмовій чи іншій документальній формі, ухвалені у встановленій законом процедурі уповноваженим державним органом у межах його компетенції, містять загальні правові приписи, мають державно-владний характер і спрямовані на регулювання суспільних відносин, яке тягне за собою настання певних юридичних наслідків [43]. Вчений акцентує увагу на таких важливих ознаках правового акта як компетентний суб'єкт прийняття, дотримання законодавчо визначеної процедури видання, документальна форма та спрямованість на врегулювання суспільних відносин.

Поняття нормативно-правового акта можна розглядати в широкому та вузькому значеннях. У першому випадку це письмовий документ компетентного суб'єкта владних повноважень, який містить формально обов'язкове правило поведінки загального характеру [8, с. 60]. У вузькому сенсі під нормативно-правовим актом в управлінській діяльності органів влади слід розуміти правові акти, які: безпосередньо виражають регулятивну функцію адміністративного права, містять правила поведінки, що регулюють державно-управлінські відносини; розраховані на тривале (неодноразове) застосування, не визначають конкретного (персоніфікованого) адресата; є проявом реалізації правотворчих функцій органів виконавчої влади (є результатом реалізації компетенції відповідного органу державної влади), найбільш поширеною формою встановлення і перебування адміністративно-правових норм, за рахунок яких вирішуються найбільш важливі, принципові управлінські проблеми [76, с. 28–29].

У роз'ясненні Президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів» зазначено, що нормативно-правовий акт — це

прийнятий уповноваженим державним чи іншим органом у межах його компетенції офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, має загальний чи локальний характер та застосовується неодноразово [137]. Такі документи мають право видавати тільки компетентні суб'єкти та з питань, що законодавством віднесені до їх відання.

Найбільш точно дати визначення нормативно-правового акта можна через виокремлення його основних ознак. На думку В. Б. Авер'янова, ними є наступні: 1) є формою управлінської діяльності повноважного органу управління; 2) направляє свою дію в односторонньому порядку; 3) видається з дотриманням регламентованої процедури певних владних дій, передбачених законодавством чи на його виконання з метою реалізації відповідних завдань та функцій управління, що відображаються в остаточному підсумку в конкретну законну форму; 4) зумовлює настання певних юридичних наслідків [53, с. 144].

Є. А. Гетьман виділив загальні характерні ознаки актів, а саме: 1) правила поведінки органів виконавчої влади; 2) поведінка, спрямована на виконання нормативних приписів; 3) виражається в певному правовому документі (розпорядження, постанова та ін.); 4) видання таких актів здійснюється в процесі державного управління; 5) видаються уповноваженими на те державними органами чи їх посадовими особами; 6) спрямованість дії може бути як загальною, так і індивідуальною; 7) містять норми правової спрямованості; 8) спрямовані на досягнення конкретно визначеного результату [43].

О. Ю. Салманова, досліджуючи нормативно-правові акти поліції, визначила, що їм властиві такі риси як: а) обов'язковість письмової форми документу; б) офіційність (вноситься поліцією від імені держави спеціально уповноваженою посадовою особою чи колегією, яка утворюється для погодження вирішення питань, що належать до компетенції Національної поліції, обговорення найважливіших напрямів її діяльності в НПУ) документу та його юридична сила, що відображається, серед іншого, в обов'язковості виконання приписів нормативного акта поліції (невиконання нормативних

приписів таких актів поліції тягне за собою настання юридичної відповідальності у порядку, що передбачений чинним законодавством); в) наявність в змісті нормативної інформації (норм права), що направлена на врегулювання відносин у відповідних сферах діяльності поліції через встановлення, зміну або ж скасування норм права; г) нормативно-правові акти поліції виносяться в установленому порядку [160].

На думку О. В. Шопіної, такими ознаками є: 1) нормативний акт являє собою офіційний акт компетентного органу, який виражає переважно волю держави; 2) нормативно-правовий — акт нормативного характеру, тобто він висловлює державну волю, спрямовану на встановлення, зміну або скасування юридичних норм; 3) нормативно-правовий акт являє собою акт, який містить юридичні норми; 4) нормативно-правовий акт є актом-документом, в якому формально закріплено зміст юридичних норм. Нормативні акти завжди мають письмову форму. Саме в них реально втілюється властивість права — «формальна визначеність»; 5) реалізація нормативно-правових актів забезпечена заходами державного впливу [204].

Узагальнюючи вищенаведені погляди, можна зробити висновок, що основними ознаками нормативно-правових актів, у тому числі виданих Службою безпеки України, є наступні:

- це офіційний документ, виданий компетентною посадовою особою Служби безпеки України;
- встановлює, змінює або скасовує певні правила поведінки або роз'яснює порядок застосування норм законодавства;
- має письмову форму;
- виноситься відповідно до встановленої процедури;
- має загальну або індивідуальну спрямованість на досягнення певного результату у сфері протидії тероризму.

Враховуючи дані ознаки, нормативно-правові акти Служби безпеки України у сфері протидії тероризму можна визначити як офіційні документи, видані її компетентними посадовими особами у письмовій формі відповідно до

встановленої законодавством процедури, які встановлюють, змінюють або припиняють певні правила поведінки чи роз'яснюють порядок застосування певних норм у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності та тягнуть за собою настання юридичних наслідків для осіб, яких вони стосуються.

Компетенція суб'єктів щодо видання нормативно-правових актів Служби безпеки з протидії тероризму має бути обов'язково закріплена в законодавстві, де мають встановлюватися повноваження такої особи, а також питання, з яких вони можуть прийматись. Закон має чітко вказувати сферу врегулювання такими правовими актами, яка має відповідати завданням конкретного органу чи підрозділу Служби безпеки України. Досліджувані нормативно-правові акти мають бути спрямовані на усунення будь-яких загроз вчинення терористичних актів, припинення, у випадку виявлення, терористичної діяльності, встановлення винних осіб та забезпечення притягнення їх до відповідальності, а також відновлення прав та свобод, які були порушені внаслідок таких діянь. Нормативно-правові акти Служби безпеки України у сфері протидії тероризму можуть мати як внутрішню спрямованість, так і зовнішню. В першому випадку вони покликані врегулювати діяльність даного правоохоронного органу. Зовнішня спрямованість проявляється у впливі на дії чи поведінку незалежних від служби суб'єктів, щоб забезпечити національну безпеку та припинити будь-які посягання на неї.

Правові акти Служби безпеки України у сфері протидії тероризму можна класифікувати за декількома ознаками:

– за сферою регулювання:

- 1) внутрішні;
- 2) зовнішні;

– за суб'єктами прийняття:

- 1) ті, які приймаються компетентними суб'єктами Служби безпеки України;

- 2) прийняті спільно з іншими органами державної влади України;
- 3) прийняті спільно з іноземними правоохоронними структурами;
 - за часом дії:
 - 1) постійні;
 - 2) тимчасові;
 - за територією:
 - 1) поширюються на всю територію України;
 - 2) поширюються на окрему територію;
 - 3) діють на території декількох держав;
 - за змістом:
 - 1) накази;
 - 2) доручення;
 - 3) вказівки; тощо.

Повноваженнями щодо видання нормативно-правових актів відповідно до чинного законодавства наділяються керівники відповідних підрозділів та керівництво Служби безпеки України. Дані права визначені в ряді законодавчих актів, у тому числі у сфері протидії тероризму.

Так, Закон України «Про Службу безпеки України» закріплює, що Центральне управління Служби безпеки України видає положення, накази, розпорядження, інструкції, дає вказівки, обов'язкові для виконання у системі Служби безпеки України [146].

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» серед повноважень Антитерористичного центру при Службі безпеки України визначає наступні: розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших злочинів, здійснюваних з терористичною метою; участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами,

які ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності [136].

Повноваження Служби безпеки на видання нормативно-правових актів визначено й у Законі України «Про контррозвідувальну діяльність», де вказано, що порядок організації і здійснення контррозвідувальної діяльності визначається законами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами Служби безпеки України, а у випадках, передбачених законом, — міжвідомчими нормативно-правовими актами [141].

Тобто законодавством нормотворчі повноваження у сфері протидії тероризму надано Центральному управлінню Служби безпеки України та Антитерористичному центру, що діє при ній. На практиці такими повноваженнями наділяються й територіальні підрозділи Служби безпеки України з метою якнайшвидшого врегулювання відносин, пов'язаних з протидією тероризму.

Схожими за своєю природою, але відмінними за сферою дії, є індивідуальні правові акти. Вони мають більш правовиконавчий характер та містять в собі зазвичай односторонні волевиявлення суб'єкта владних повноважень. Особливістю такого роду актів, на думку О. В. Констанція, є те, що, по-перше, за їх допомогою вирішуються індивідуальні адміністративні справи, інші питання державного управління; по-друге, вони є персоніфікованими, тобто їх адресатом є певна особа (особи); по-третє, вони є юридичними фактами, які викликають виникнення конкретних адміністративно-правових відносин. Найбільш яскравим прикладом такого акта може розглядатися наказ керівника про призначення тієї чи іншої особи на певну посаду в апараті управління, постанова компетентного органу виконавчої влади (посадової особи) про накладання адміністративного стягнення [76, с. 30–31]. Тобто індивідуальним актом є офіційно оформлене волевиявлення суб'єкта владних повноважень, яке стосується конкретного суб'єкта чи чітко визначної

групи осіб. Вони зазвичай пов'язані з певною подією або з необхідністю виникнення, зміни чи припинення адміністративних правовідносин.

Досліджуючи індивідуально-правові акти поліції, О. Ю. Салманова вказала, що ними є обов'язкові до виконання правові акти, що видаються поліцією (будь-яка посадова особа, структурний підрозділ, територіальний орган поліції в межах власних повноважень у тому чи іншому обов'язку володіє правом прийняття індивідуальних актів управління) в ході поліцейської виконавчої діяльності та які:

1) містять строкові чи безстрокові владні приписи, що:

а) були адресовані (письмово, усно чи у формі конклюдентних дій, коли таке передбачено чинним законодавством про поліцію) поліцією відповідним суб'єктам адміністративних правовідносин;

б) зумовлюють виникнення, зміну або припинення конкретних адміністративних правовідносин;

в) були розраховані на одноразове виконання (хоча в окремих випадках такі акти розраховані і на неодноразове використання);

г) характеризуються різними методами управлінського впливу;

2) видаються у зв'язку з вирішенням конкретних питань, які виникли у сферах забезпечення охорони прав та свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку;

3) здійснюють активний вплив на процес розвитку суспільних відносин у підконтрольних Нацполіції сферах діяльності [160].

Тобто індивідуально-правовими актами Служби безпеки України у сфері протидії тероризму є зумовлені певними подіями, видані компетентними посадовими особами та адресовані чітко визначеній особі (колу осіб) правові акти, що застосовуються з використанням різних методів адміністративної діяльності та спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин у сфері ефективної діяльності її підрозділів щодо протидії тероризму.

Такі правові акти зазвичай є наслідком певних подій або дій як підпорядкованих, так і незалежних суб'єктів. В більшості випадків вони мають разовий характер та відображають управлінський вплив на суб'єкт. Вони можуть стосуватися різних напрямків роботи Служби безпеки України з протидії тероризму та бути наслідком реалізації різних її повноважень у досліджуваній сфері.

За своєю правовою природою індивідуальні акти можуть бути класифіковані за змістом та за суттю впливу на осіб. За першим критерієм вони поділяються на наказові, які зобов'язують вчинити певні дії або утриматись від їх учинення, та правовстановлюючі, які встановлюють, змінюють чи припиняють правовідносини, а також визначають або скасовують певні права чи обов'язки. За другим критерієм індивідуальні правові акти поділяються на обтяжуючі, які встановлюють обмеження чи покладають додаткові обтяження, та сприяючі, які надають додаткові права чи пільги.

Крім того, індивідуально-правові акти поліції можна розділити на індивідуальні акти-регулятори (оперативно-розпорядчі акти) та індивідуальні акти правоохоронного характеру. Якщо акти правоохоронного характеру містять положення — рішення щодо використання заходів адміністративної відповідальності, зокрема, щодо попередження загроз публічній безпеці, й направлені на охорону прав і свобод людини та громадянина, то оперативно-розпорядчі акти спрямовані головним чином на організацію позитивної та ефективної діяльності [21, с. 754].

Можливості органів Служби безпеки України з видання індивідуально-правових актів закріплені в чинному законодавстві. Так, Закон України «Про Службу безпеки України» передбачає можливість застосування на практиці таких актів [146]:

- правоохоронних:
 - протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Служби безпеки України;
 - протоколи особистого огляду, огляду речей;

- протоколи вилучення речей і документів;
- протоколи застосування інших передбачених законом заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- накладення на невизначений строк та зняття арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН;
 - актів-регуляторів:
 - накази про переведення або відрядження військовослужбовців Служби безпеки України для роботи на штатних посадах в інших установах, підприємствах і організаціях;
 - накази про моральне і матеріальне заохочення працівників Служби безпеки України, про представлення їх у встановленому порядку до державних нагород;
 - інші.

З даних правових норм випливає, що індивідуальні правоохоронні акти спрямовані на забезпечення виконання завдань Служби безпеки з протидії тероризму та зазвичай встановлюють певні обмеження для осіб, по відношенню до яких вони застосовуються. Акт-регулятори ж спрямовані на забезпечення ефективної роботи підрозділів служби з протидії тероризму.

Як і для нормативно-правових актів, до індивідуальних актів ставиться ряд вимог їх законності, а саме:

- мають бути видані компетентною посадовою особою в межах її повноважень;
- мають відповідати чинному законодавству;
- видаються з дотриманням відповідної процедури;
- їх застосування має бути доцільним в даній ситуації;
- повинні мати належне оформлення та встановлену форму.

Найбільше поширення індивідуальні правові акти знайшли у внутрішньоорганізаційній діяльності Служби безпеки України. Ці акти стосуються прийняття на службу, просування по ній, звільнення, заохочення працівників, притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Ними врегульовуються організаційно-штатні питання, розподіл повноважень між підрозділами та працівниками, тощо. Порядок та підстави видання індивідуальних актів Служби безпеки України з протидії тероризму в законодавстві чітко не врегульовані. Вони згадуються лише при визначенні процедур реалізації відповідних управлінських дій. Така ситуація має наслідком неоднакове документальне оформлення певних управлінських актів та у зв'язку з цим відсутність правових підстав та правової регламентації їх вчинення. У зв'язку з цим, у Службі безпеки України доцільно розробити або вдосконалити існуючі інструкції з діловодства, організаційно-штатної та кадрової роботи, передбачивши вимоги та порядок видання всіх індивідуальних правових актів, що можуть створюватись в процесі її діяльності, у тому числі з протидії тероризму.

Ще однією правовою формою адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є вчинення юридично значимих дій, під якими прийнято розуміти підзаконні дії органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, що призводять до певних юридичних наслідків, і серед яких можна виділити реєстрацію, ліцензування, атестацію, акредитацію, тощо [179; 178].

Юридично значимі дії як правова форма публічного адміністрування в сфері юридичної науки — це виконавчо-розпорядча діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка спричиняє юридичні наслідки та спрямована на вирішення конкретних справ адміністративного характеру та видання офіційного документа [91, с. 117]. Це певні дії, які реалізуються компетентними посадовими особами відповідно до законодавства, застосування яких спричиняє для інших суб'єктів настання правових наслідків. Такі дії вчиняються для досягнення поставленої перед органом мети.

Аналіз доктринальних та нормативних-правових джерел дозволяє віднести до юридично значимих дій як правової форми публічного адміністрування в сфері юридичної науки в Україні установчу, реєстраційну, атестаційну, експертну та юрисдикційну діяльність вповноважених суб'єктів публічної адміністрації [91, с. 116].

Відповідно до законодавства, що регулює адміністративну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, даний правоохоронний орган у вказаному напрямку роботи може вчиняти наступні юридично значимі дії: надавати доступ до державної таємниці або скасовувати його, подавати за матеріалами оперативно-розшукової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва, проводити перевірки, ревізії, експертизи, проводити атестації, тощо. На відміну від правових актів, юридично значимі дії не мають такого чіткого нормативного закріплення. Порядок реалізації закріплений лише для деяких з них.

Перспективною правовою формою адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є адміністративний договір, як угода, що укладається між нею та іншими суб'єктами з питань реалізації функцій державного управління у досліджуваній сфері. На сьогоднішній день дана форма не знайшла широкого поширення в діяльності даного правоохоронного органу, що, можливо, пов'язано з більш розпорядчим характером правовідносин, які виникають у сфері протидії тероризму. Однак, враховуючи значну кількість не взаємопов'язаних суб'єктів протидії тероризму в нашій державі, така форма адміністративної діяльності була б досить доречною, зокрема, при врегулюванні питань щодо розподілу повноважень між ними.

Згідно з чинним законодавством, адміністративним договором є дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією із сторін угоди [72].

Дещо інакше визначають дане поняття науковці. Так, на думку С. С. Скворцова, адміністративний договір — це заснована на правових нормах

договірна угода двох або більше суб'єктів адміністративного права, один із яких завжди є самостійним суб'єктом виконавчої влади та має владні або делеговані повноваження у сфері державного управління, укладена у формі правового акта, за допомогою якого встановлюються, змінюються та припиняються їх взаємні права та обов'язки, а також визначається відповідальність його учасників [164, с. 108].

Адміністративний договір — це специфічний допоміжний засіб реалізації державної виконавчої влади, який має досить явно виражений адміністративно-правовий характер, який виявляється у тому, що: а) адміністративний договір виникає у сфері реалізації державної виконавчої влади, у зв'язку та з приводу реалізації державним органом наданих йому виконавчо-розпорядчих повноважень; б) підставою виникнення договору є владно-вольовий, імперативний припис; в) мета договору виражається в його спрямованості на конкретизацію відповідних адміністративно-правових норм або актів правозастосовчої діяльності органів державної виконавчої влади, у зв'язку з чим він має чітко виражений організуючий характер [32, с. 143, 144]. Тобто адміністративним договором є угода, яка укладається суб'єктом владних повноважень відповідно до його компетенції та виконуваних завдань з метою врегулювання певних адміністративних правовідносин, встановлення, зміни чи припинення взаємних прав та обов'язків чи розмежування повноважень. Він укладається для врегулювання окремої ситуації, якщо в ній немає необхідності приймати правовий акт. Дія адміністративного договору поширюється лише на суб'єктів, які його уклали.

Загальні юридичні передумови адміністративного договору:

- адміністративний договір є інструментом діяльності публічної адміністрації, спрямованим на регулювання конкретного випадку (ситуації), а відтак, ним не можуть встановлюватися норми права, тобто загальнообов'язкові правила поведінки у сфері публічного адміністрування;
- адміністративний договір може укладатися лише у межах компетенції відповідного суб'єкта публічної адміністрації;

- адміністративний договір може укладатися лише у тому випадку, коли нормативний акт не вимагає від суб'єкта публічної адміністрації діяти в іншій формі, наприклад, шляхом видання адміністративного акта;
- адміністративний договір може з'явитися лише в добровільному порядку, тобто шляхом погодження волі його сторін;
- адміністративний договір має укладатися винятково в письмовій формі;
- у разі, якщо адміністративний договір зачіпає інтереси третіх осіб, такі особи мають погоджувати його зміст [92, с. 296].

На сьогоднішній день повноваження укладати Службою безпеки України адміністративний договори не закріплено в жодному нормативно-правовому акті. У зв'язку з цим, доцільно внести зміни до Закону України «Про Службу безпеки України», виклавши статті 8 та 17 в такій редакції:

«Стаття 8. Відносини Служби безпеки України з державними органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями

Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань, у тому числі на договірних засадах».

«Стаття 17. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України

Служба безпеки України взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та органами фіскальної служби у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України, прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства, а також укладеними відповідно до них адміністративними договорами».

В діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму можуть мати місце такі адміністративні договори:

– координаційні договори — укладаються між Службою безпеки України та іншими не підпорядкованими їй суб'єктами з метою виконання спільних завдань з протидії тероризму;

– субординаційні договори — укладаються між Службою безпеки України та іншими суб'єктами, які знаходяться з нею у відносинах влади-підпорядкування;

– мирові угоди — договори щодо розмежування компетенції суб'єктів протидії тероризму на основі взаємних поступок;

– договори обміну зобов'язаннями — договори щодо взяття на себе зустрічних зобов'язань з метою виконання завдань з протидії тероризму.

Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що правові форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є зовнішнім вираженням її юридично значимих дій з профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних актів, встановлення осіб, які їх учинили, забезпечення притягнення їх до відповідальності. Реалізація даних форм тягне за собою настання юридичних наслідків як для самої Служби безпеки, так і для інших суб'єктів. У зв'язку з цим, порядок їх застосування у сфері протидії тероризму, повноваження посадових осіб щодо їх реалізації закріплюються в нормах законодавства, дотримання яких є обов'язковим. Застосування правових форм адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму покликано забезпечити виконання законодавства в досліджуваній сфері та досягнення поставлених цілей.

2.3. Організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму

Усі форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є взаємозалежними та взаємодоповнюючими і спрямовані на

вирішення поставлених перед нею завдань, у тому числі профілактику, попередження, виявлення та припинення будь-яких терористичних загроз, забезпечення притягнення до відповідальності винних осіб, усунення причин та умов, які сприяли їх учиненню. При цьому, важливе значення має застосування як правових, так і організаційних форм. Останні з них спрямовані на організаційне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності підрозділів Служби безпеки України з протидії тероризму, а також сприяють реалізації правових форм.

С. В. Петров при розгляді організаційної діяльності державного органу визначив, що, по-перше, організаційна діяльність, якщо вона пов'язана зі здійсненням владних повноважень та обов'язків, не може мати юридичної форми, по-друге, суто фактична (організаційна) діяльність є змістом правової діяльності, опосередковується нею, і дійшов висновку, що вона не являє собою специфічну самостійну форму державної діяльності, на відміну від правової [124, с. 49–50]. Вона спрямована на забезпечення реалізації правових форм та за своїм змістом не має юридичного значення для розвитку правовідносин.

Г. В. Атаманчук вказує на особливе місце організаційних форм в системі управління і констатує той факт, що в державних органах переважна більшість правових форм є юридично коректними тільки у випадку їхнього прийняття за допомогою встановлених організаційних форм, порушення таких організаційних форм робить відповідний правовий акт нікчемним [12, с. 244].

О. М. Бандурка зазначав, що організаційні форми не пов'язані зі здійсненням юридично значущих дій, а отже, не можуть спричиняти виникнення, зміну або припинення адміністративних правовідносин. Вони спрямовані на забезпечення належного й ефективного функціонування органів державної влади та посадових осіб, які здійснюють управлінську діяльність, за часом настання можуть або передувати, або наставати після реалізації правових форм державного управління. До неправових форм державного управління відносять різноманітні організаційні заходи, а також матеріально-технічні операції, що носять допоміжний характер і призначені обслуговувати всі інші

форми управлінської діяльності й необхідні для одноразового врегулювання управлінських відносин [7, с. 308]. Застосування організаційної форми діяльності органу державної влади зумовлено певною конкретною ситуацією та обставинами застосування. При реалізації однієї і тієї ж правової форми в залежності від її особливостей можуть застосовуватись різні організаційні дії. У той же час наслідки, що виникають при їх виконанні, залежать саме від правової (основної) форми, а не від дій, що сприяють їй.

На думку В. К. Колпакова, організаційні дії — це різноманітні заходи, які проводяться з метою вдосконалити роботу персоналу публічної адміністрації, підняти рівень організації праці і виконавчої дисципліни, втілити позитивний досвід і новітні технології. Водночас, вони можуть використовуватися для певного впливу на громадські структури і громадян. Ці дії безпосередньо не спричиняють юридичних наслідків. До таких дій можна віднести різні інструктування, наради, семінари, збори, конференції, надання практичної допомоги, розповсюдження позитивного досвіду, проведення контрольних заходів, вивчення громадської думки, розробку заходів щодо впровадження новітніх досягнень науки і техніки, тощо [73, с. 50]. Такі дії можуть передувати застосуванню правових форм або бути їх наслідком. В окремих ситуаціях застосування правових та організаційних форм не може бути відокремлене одне від одного.

Організаційні форми, на відміну від правових форм управління, не пов'язані з виданням правових актів управління та здійсненням юридично значущих дій, як наслідок, їхнє застосування не породжує, не змінює і не припиняє адміністративно-правових відносин, тобто тим самим підкреслюється їхня підпорядкована роль в процесі управління [176, с. 223]. Завдяки таким формам діяльності вирішуються питання правильної організації роботи, забезпечення виконання рішень, злагодженості роботи системи органів управління та її структурних підрозділів, визначення функціональних обов'язків, проведення нарад, прийому населення, тощо [88, с. 21–22]. Організаційні дії дозволяють забезпечити безперебійну та злагоджену роботу

суб'єктів владних повноважень, у тому числі Служби безпеки України. В окремих ситуаціях їх неправильне застосування може мати наслідком визнання їх діяльності неправомірною.

Організаційним (неправовим) формам притаманні такі ознаки:

1. Мають допоміжний характер по відношенню до правових форм діяльності.
2. Забезпечують практичну реалізацію завдань та функцій органів державної влади.
3. Здійснюються виключно із використанням посадовими особами своїх організаційних повноважень.
4. Є відносно самостійними та універсальними.
5. Спрямовані на забезпечення ефективної діяльності органів управління.
6. Їх використання не спричиняє настання відповідних правових наслідків.
7. Спрямовані на забезпечення чіткої роботи органів та покращення їх діяльності [74, с. 348–349].

Застосування організаційних форм, на відміну від правових, не завжди регламентовано чинним законодавством. Це зумовлено тим, що такі дії не тягнуть за собою юридичних наслідків та, у зв'язку з цим, не зачіпають права, свободи та законні інтереси осіб.

Таким чином, організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму є зовнішнім вираженням її управлінської діяльності, спрямованим на забезпечення реалізації правових форм її функціонування в межах компетенції відповідних посадових осіб.

На сьогоднішній день у сфері державного управління застосовується досить широке коло організаційних форм діяльності. Вони залежать від суб'єкта, що їх реалізує, сфери застосування, компетенції посадової особи, завдання, на виконання якого вони спрямовані, тощо. Порядок виконання окремих з них може закріплюватись в нормативно-правових актах, інші реалізуються, виходячи з ситуації.

Для того, щоб визначити основні організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму, доцільно проаналізувати їх застосування в діяльності інших правоохоронних органів.

Основними організаційними формами діяльності митних органів є: розгляд звернень громадян, проведення різного роду семінарів, нарад, зустрічей щодо питань здійснення митної справи, проведення особистого прийому керівниками структурних підрозділів митних органів, надання інформаційної допомоги, відповідей на запити, листування з іншими органами державної влади, здійснення зустрічей із представниками громадськості, проведення міжнародних конференцій та обговорень з приводу тих чи інших питань, впровадження міжнародного досвіду при розробленні та втіленні у життя відповідних заходів, тощо [74]. Даний перелік визначає організаційні форми, виходячи з напрямку взаємодії суб'єкта владних повноважень з іншими органами державної влади та громадськістю. У той же час у ньому не враховано внутрішні організаційні форми, спрямовані на забезпечення злагодженої роботи підрозділу. Зокрема, в ньому відсутні форми, пов'язані з інформаційно-аналітичною роботою, плануванням, звітністю, контрольною-наглядовою діяльністю, тощо.

Досліджуючи організаційні відносини у сфері оподаткування, В. І. Теремецький зазначає про такі їх види: проведення виїзних семінарів-нарад для інспектування та інструктування територіальних державних податкових адміністрацій та інспекцій; видання методичної літератури з питань оподаткування; надання безоплатних консультацій (в усній, письмовій або електронній формі), навчання, семінарів з питань практичного застосування окремих норм податкового законодавства; систематичне інформування населення про результати роботи податкових органів і зміни у податковому законодавстві; вивчення позитивного досвіду роботи закордонних податкових служб та його впровадження в роботу органів державної податкової служби України, тощо [186, с. 71–72].

Організаційні заходи Державної пенітенціарної служби України включають: добір кадрів в апарат ДПтСУ та на керівні посади в органах і установах, що належать до сфери її управління, формування кадрового резерву на відповідні посади, організацію роботи з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу апарату ДПтСУ, органів і установ, що належать до сфери її управління; реалізацію у межах повноважень державної політики у сфері охорони державної таємниці та інформації з обмеженим доступом, що є власністю держави; проведення наукових досліджень, дослідно-конструкторських і проектно-технологічних робіт, координацію роботи підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України, пов'язану із сертифікацією, стандартизацією, метрологією, винахідництвом і раціоналізацією; моніторинг виробничо-господарської діяльності підприємств установ виконання покарань, аналіз результатів такої діяльності, допомогу підприємствам у встановленні господарських зв'язків, участь у формуванні та розміщенні державного замовлення; забезпечення в межах своїх повноважень вирішення питань цивільного захисту, стабільної роботи органів і установ, що належать до сфери управління ДПтСУ, в умовах особливого періоду і надзвичайного стану, додержання правового режиму надзвичайного чи воєнного стану в разі його введення в Україні або в окремих її місцевостях, здійснення інших заходів відповідно до законодавства; забезпечення виконання завдань з пожежної безпеки щодо захисту життя і здоров'я громадян, державної власності від пожеж та підтримання належного рівня пожежної безпеки в апараті ДПтСУ, органах і установах, що належать до сфери її управління, проведення експертиз проектної та іншої документації відповідно до нормативних актів з пожежної безпеки; забезпечення у межах своїх повноважень мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності органів і установ, що належать до сфери управління ДПтСУ [16]. Даний перелік є занадто деталізованим та відображає сукупність

заходів, які складають організаційні форми діяльності даного правоохоронного органу.

В діяльності органів прокуратури виділяють основні та додаткові організаційні форми. Так, до основних відносять розгляд звернень громадян та їх особистий прийом, скликання та проведення координаційних та міжвідомчих нарад, участь в організації нарад Координаційного комітету по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією при Президентові України, організацію робочих груп, участь у засіданнях Верховної Ради України, її органів, Кабінету Міністрів України, колегій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих рад та інших органів місцевого самоврядування, надання інформації по запитах, тощо. Серед допоміжних форм виділяють: заслуховування звітів підконтрольних прокуратур та їх осадових осіб; проведення прес-конференцій, надання інтерв'ю та здійснення інших форм зв'язків з громадськістю, офіційні та робочі зустрічі з посадовими особами та фахівцями; оприлюднення інформації про прокурорську діяльність та прийняті прокуратурою рішення, про факти, що загрожують життю, здоров'ю та/або майну осіб, а також про заходи прокурорського реагування, які застосовуються у зв'язку з цим; участь у наукових конференціях, організацію зустрічей, переговорів, консультацій та інших протокольних заходів з представниками іноземних держав та міжнародних організацій, а також їх візитів в Україну; організацію виїздів працівників органів прокуратури у закордонні службові відрядження та організацію зарубіжних візитів керівництва Генеральної прокуратури України; листування з органами прокуратури, юстиції та іншими державними установами іноземних країн, міжнародними організаціями та їх представниками в Україні [88, с. 21–22].

Аналіз зазначених переліків організаційних форм вказує на те, що всі вони акцентують увагу саме на зовнішній сфері їх застосування, тобто у взаємодії з іншими суб'єктами. Такі форми є досить важливими в діяльності будь-якого правоохоронного органу, у тому числі Служби безпеки України, оскільки вони

сприяють забезпеченню фізичним чи юридичним особам їхнього права на інформацію, на звернення, сприяють відкритості та прозорості в їх роботі. У той же час необхідно зазначити, що науковці залишили поза увагою внутрішні організаційні форми, які застосовуються з метою забезпечення ефективної роботи підрозділів. Вони необхідні для своєчасного та повного виконання поставлених завдань, а також сприяють реалізації правових форм роботи відповідних суб'єктів. Серед них важливе значення мають інформаційно-аналітична робота, планування, контроль-наглядова діяльність, діловодство та матеріально-технічні операції.

Узагальнюючи вищевикладене, а також проаналізувавши законодавство, що регулює правоохоронну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, можна визначити такі основні організаційні форми, що застосовуються в її роботі:

- розгляд звернень громадян;
- проведення конференцій, семінарів, тренінгів з питань протидії тероризму;
- проведення нарад, у тому числі міжвідомчих;
- оприлюднення інформації з питань діяльності Служби безпеки України в даному напрямку в межах, визначених законодавством;
- інформаційно-аналітична робота;
- діловодство;
- матеріально-технічні операції.

Однією з найбільш поширених організаційних форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є розгляд та вирішення звернень громадян як один із способів взаємодії даного органу державної влади з громадськістю.

Інститут звернень громадян, поряд з іншими інститутами прямої демократії, є також засобом впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, установ, організацій незалежно від форм власності, підприємств, посадових осіб для відстоювання своїх прав і законних

інтересів та відновлення їх у разі порушення [88, с. 136]. Дана процедура дозволяє особі вирішити хвилюючі її питання у відповідній сфері або сприяти покращенню роботи певного суб'єкта.

В Конституції України визначено, що всі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь в установленій законом термін [77]. Більш детально дане право визначено в Законі України «Про звернення громадян», де закріплено, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення (ст. 1) [140].

Порядок розгляду звернень громадян в органах та підрозділах Служби безпеки України регламентований Інструкцією про порядок розгляду в Службі безпеки України звернень громадян, затвердженою Наказом СБ України від 27.01.2005 р. № 44. Вона визначає порядок розгляду і вирішення всіх видів звернень громадян, контроль за їх виконанням та правила особистого прийому в даному правоохоронному органі. Крім того, вона закріплює, що посадові особи, які розглядають та вирішують звернення громадян, зобов'язані:

- об'єктивно, всебічно і вчасно розглядати звернення, перевіряти викладені в них факти, в разі потреби витребувати необхідні документи та вживати інших заходів для об'єктивного вирішення питання, порушеного у зверненні;

- у разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації при розгляді заяви чи скарги скласти про це мотивовану постанову та надати роз'яснення порядку оскарження такого рішення;

- відмінити або змінювати оскаржувані рішення у випадках, якщо вони не відповідають чинному законодавству України, невідкладно вживати заходів до припинення неправомірних дій осіб, рішення яких оскаржуються;
- не допускати безпідставного передавання розгляду заяв чи скарг іншим органам, підрозділам;
- письмово повідомляти громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення;
- на вимогу громадян надавати для ознайомлення матеріали перевірки їх звернень, якщо в цих матеріалах не містяться відомості, що становлять державну таємницю, конфіденційну, службову інформацію, інформацію про слідчу та оперативну роботу СБУ, коли їх розголошення може зашкодити проведенню оперативно-розшукових заходів та розслідуванню. Для ознайомлення не надаються документи, що становлять службову кореспонденцію, якщо вони пов'язані з процесом прийняття рішень або передують їх прийняттю;
- виявляти та усувати причини, що породжують скарги громадян, аналізувати стан роботи із зверненнями громадян, враховувати результати аналізу у практичній роботі, вносити керівництву СБУ обґрунтовані пропозиції щодо її вдосконалення [62].

Окремо в законодавстві закріплена процедура відповіді на звернення іноземних держав щодо боротьби з міжнародним тероризмом. Так, Закон України «Про боротьбу з тероризмом» вказує, що інформацію іноземній державі з питань, пов'язаних із боротьбою з міжнародним тероризмом, Україна надає на підставі запиту, додержуючись вимог законодавства України та її міжнародно-правових зобов'язань. Така інформація може бути надана і без попереднього запиту іноземної держави, якщо це не зашкоджує проведенню досудового слідства чи судового розгляду справи і може допомогти компетентним органам іноземної держави у припиненні терористичного акту [136].

Також законодавство визначає види звернень, що можуть надходити до Служби безпеки України, особливості їх змісту, строки та порядок розгляду та надання відповіді, права особи, які звертаються, можливості оскарження прийнятих за зверненнями рішень, тощо. Варто зазначити, що інститут звернень громадян в діяльності Служби безпеки України є найбільш чітко нормативно регламентованим в порівнянні з усіма іншими організаційними формами її роботи.

Конференції, семінари та тренінги як одна з організаційних форм адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму проводяться з метою обговорення найбільш актуальних питань діяльності даного правоохоронного органу та вироблення шляхів їх вирішення та вдосконалення діяльності служби. Вони можуть проводитись як всередині органу, так і за участю представників інших правоохоронних структур, науковців та громадськості. Їх проведення не вимагає нормативної регламентації, оскільки прямого впливу на роботу Служби безпеки вони не мають.

Поєднання в діяльності служби принципів єдиноначальності та колегіальності вимагає створення та функціонування колегіальних органів, покликаних вирішувати найбільш важливі та стратегічні питання її роботи. Такі органи можуть бути як постійно діючими, так і тимчасовими. Вони можуть об'єднувати працівників тільки Служби безпеки, а можуть включати також представників інших правоохоронних органів, наукових установ чи громадськості.

Закон України «Про Службу безпеки України» передбачає функціонування колегіального дорадчого органу — колегії, яка визначає шляхи виконання покладених на Службу безпеки України завдань, приймає рішення з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та роботи з кадрами. До складу колегії входять Голова Служби безпеки України, його заступники та інші особи, крім народних депутатів України, призначені Президентом України [146]. Рішення колегії є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами, яких

вони стосуються, та знаходять своє закріплення у відповідних наказах. Колегія вирішує найбільш важливі питання діяльності Служби безпеки, які не можуть бути вирішені одноособово та потребують обговорення і прийняття спільного рішення.

З метою вирішення поточних питань Голова Служби безпеки та керівники підрозділів проводять оперативні наради, спрямовані на колективне обговорення та вирішення питань функціонування органів та підрозділів служби.

Враховуючи те, що протидією тероризму займаються практично всі правоохоронні органи, можуть проводитись їх спільні наради, спрямовані на визначення основних напрямків взаємодії в указаному напрямку.

Оприлюднення інформації з питань діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму здійснюється відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», згідно з яким доступ до інформації забезпечується шляхом:

1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом;

2) надання інформації за запитами на інформацію [138].

Дана вимога не поширюється на інформацію з обмеженим доступом. Враховуючи важливість принципу конфіденційності в діяльності Служби безпеки України, більшість з інформації, що утворюється в процесі її діяльності, розголошенню не підлягає. Забороняється встановлювати обмеження на інформацію щодо загального бюджету Служби безпеки України, її компетенції та основних напрямів діяльності, а також випадків протиправних дій органів і співробітників Служби безпеки України [146].

Збір і обробка інформації, її ефективне використання є необхідною, суттєвою рисою управління, яка пронизує всі його рівні і функції. Організаційна структура інформації є невід'ємною, органічною складовою

системи управління, що забезпечує комплексність і ефективну взаємодію всіх її елементів [80, с. 6]. Увесь масив інформації, отриманої в ході діяльності Служби безпеки України, потребує опрацювання та аналізу, на що й спрямована інформаційно-аналітична робота в службі.

Аналітика — це діяльність, яка включає в себе три основні компоненти: володіння аналітичними методами (функціональний компонент), знання предметної галузі (галузевий компонент) та визначений тип структури особистості (особистісний компонент) [131, с. 55].

В. Л. Грохольський, розглядаючи аналітичну роботу в спеціальних підрозділах БОЗ, визначив, що нею є постійна пізнавальна діяльність, спрямована на вивчення інформації про цей підрозділ, форми, методи і результати його роботи, середовище функціонування, з метою оцінки ефективності його діяльності і прийняття управлінських рішень [46, с. 108]. Аналітична робота — це процес отримання важливих відомостей на основі синтезу інформації, отриманої з множини відкритих джерел [178, с. 15]. На думку інших вчених, аналітичну роботу необхідно визначати як постійну дослідницьку діяльність, що охоплює своїм змістом широкий комплекс організаційних заходів та методичних прийомів для вивчення та оцінки інформації щодо злочинності та громадського порядку, про результати практичної діяльності органів внутрішніх справ з виконання поставлених перед ними завдань, а також про умови, в яких ці завдання вирішуються, та яка забезпечує цілеспрямоване управління та оцінку ефективності управлінських впливів [89, с. 13; 80].

Аналітична робота неможлива без наявності інформації, у зв'язку з чим її співвідносять з інформаційно-аналітичною діяльністю. Так, Д. Семир'янов вважає, що інформаційно-аналітична робота — важлива допоміжна діяльність (стосовно управлінської діяльності), що забезпечує визначення проблем системи управління та їх аналіз; підготовку та прийняття управлінського рішення; контроль за його виконанням та оцінку ефективності [162, с. 20]. Така

робота забезпечує обробку інформації шляхом її аналізу, визначення основних елементів та розробки відповідних висновків чи пропозицій.

В. Попов визначає її як діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів органів державної служби та приватних корпорацій, яка складається з діагностики, прогнозування та моделювання інформаційних процесів, подій, відносин, технологій, що допомагають приймати управлінські рішення і сприяють їх практичному втіленню [174, с. 53].

Інформаційно-аналітична діяльність Служби безпеки у сфері протидії тероризму покликана узагальнити всю наявну інформацію про можливі терористичні загрози або вчинення терористичних актів, проаналізувати її, перевірити, виокремити необхідний для подальшої роботи матеріал, забезпечити розробку відповідних рішень та забезпечити використання отриманих результатів у подальшій роботі.

Інформаційно-аналітична робота в підрозділах Служби безпеки може бути поточною, тобто такою, яка здійснюється постійно, та ситуативною, що залежить від певних подій. Остання здійснюється з метою швидкого узагальнення та аналізу певних даних та прийняття на їх основі відповідних управлінських рішень.

Інформаційно-аналітична робота в Службі безпеки України має відповідати наступним вимогам:

- достовірність та повнота обробки інформації;
- комплексність аналізу;
- співставність інформації;
- застосування при дослідженні інформації різних методів;
- систематичність обробки інформації;
- спрямованість на підвищення ефективності роботи служби, виявлення

та усунення недоліків у цій сфері.

Щоб інформація могла відповідати визначеним вимогам, при її підготовці й обробці необхідно дотримуватися таких правил:

а) дані, що надходять із різних служб, повинні відображати явища за рівні проміжки часу, це полегшить користування нею у верхніх ланках системи управління;

б) відомості про факти організованої злочинності варто збирати і аналізувати одному окремо виділеному підрозділу, це надасть можливість ті чи інші прояви організованої злочинності розглядати в комплексі;

в) інформація повинна бути тематичною, це прискорить її засвоєння і використання;

г) групувати відомості доцільно за найважливішими напрямками [47, с. 113].

Служба безпеки України відповідно до своїх основних завдань зобов'язана здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних з національною безпекою України [146]. З цією метою законом закріплено право посадових осіб Служби безпеки України одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність». Отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, здійснюється в порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про депозитарну систему України» [146].

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити основні напрямки інформаційно-аналітичної роботи Служби безпеки України у сфері протидії тероризму. Ними є:

- постійний аналіз інформації з метою забезпечення оперативного управління;
- планування та прогнозування подальшої роботи;
- аналіз результатів роботи;
- опрацювання інформації, що надходить від підрозділу за певний період.

Матеріально-технічні операції покликані забезпечити реалізацію всіх інших форм адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, створюючи сприятливі умови праці та забезпечуючи безперебійну роботу підрозділів. Виділяють такі матеріально-технічні операції: а) діловодські (всі операції, які пов'язані з виготовленням документів і яким властивий технічний характер: листування, передрук, розмноження та ін.); б) безпосереднє виконання приписів правових актів, якщо воно має матеріальний (технічний) характер (операції про передачу засобів або майна, видачу виконавчих документів, проведення конфіскації, сплатного вилучення, тощо); в) реєстраційні, що мають самостійне значення (реєстрація фактів та подій); г) статистичні (збирання та обробка статистичної інформації відповідно до встановлених правил); д) інформаційно-довідкові (складання та опрацювання доповідних записок, довідок за результатами перевірок, підготовка довідників і довідок про роботу органів управління, надання відповідних роз'яснень і консультацій на підставі інформаційних матеріалів); е) по систематизації матеріалів, у тому числі правових актів (створення комплексних інформаційно-аналітичних систем для державних потреб); є) інформаційно-технологічні (впровадження інформаційних технологій в різних ланках державного управління) [18, с. 126].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що організаційні форми адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії

тероризму є невід'ємною частиною її роботи, яка покликана забезпечити реалізацію правових форм та здійснення оперативного управління підрозділами в даному напрямку. Такі форми хоч і не тягнуть за собою настання правових наслідків, але їх невиконання може тягнути за собою скасування управлінських рішень та правових актів як неправомірних. Організаційні форми можуть як передувати правовим, так і реалізовуватися як їх наслідок. Це залежить від виконуваних завдань та ситуації, що склалась.

Висновки до розділу 2

Аналіз видів та особливостей реалізації адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму дозволив зробити наступні висновки:

1. Адміністративні форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираженням їх діяльності з профілактики, попередження, виявлення, припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли даним протиправним діянням.

2. Запропоновано класифікацію адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму.

3. Встановлено, що основними ознаками нормативно-правових актів, у тому числі виданих Службою безпеки України, є наступні: це офіційний документ, виданий компетентною посадовою особою Служби безпеки України; встановлює, змінює або скасовує певні правила поведінки або роз'яснює порядок застосування норм законодавства; має письмову форму; виноситься відповідно до встановленої процедури; має загальну або індивідуальну спрямованість на досягнення певного результату у сфері протидії тероризму.

4. Нормативно-правові акти Служби безпеки України у сфері протидії тероризму визначено як офіційні документи, видані її компетентними посадовими особами у письмовій формі відповідно до встановленої законодавством процедури, які встановлюють, змінюють або припиняють певні

правила поведінки чи роз'яснюють порядок застосування певних норм у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності та тягнуть за собою настання юридичних наслідків для осіб, яких вони стосуються.

5. З'ясовано, що індивідуально-правовими актами Служби безпеки України у сфері протидії тероризму є зумовлені певними подіями, видані компетентними посадовими особами та адресовані чітко визначеній особі (колу осіб) правові акти, що застосовуються з використанням різних методів адміністративної діяльності та спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин у сфері ефективної діяльності її підрозділів щодо протидії тероризму.

6. Встановлено, що до індивідуальних актів ставиться ряд вимог їх законності, а саме: мають бути видані компетентною посадовою особою в межах її повноважень; мають відповідати чинному законодавству; видаються з дотриманням відповідної процедури; їх застосування має бути доцільним в даній ситуації; повинні мати належне оформлення та встановлену форму.

7. Організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираженням її управлінської діяльності, спрямоване на забезпечення реалізації правових форм її функціонування в межах компетенції відповідних посадових осіб.

8. З'ясовано, що основними організаційними формами, що застосовуються в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, є: розгляд звернень громадян; проведення конференцій, семінарів, тренінгів з питань протидії тероризму; проведення нарад, у тому числі міжвідомчих; оприлюднення інформації з питань діяльності Служби безпеки України в даному напрямку в межах, визначених законодавством; інформаційно-аналітична робота; діловодство; матеріально-технічні операції.

9. Обґрунтовано, що інформаційно-аналітична діяльність Служби безпеки у сфері протидії тероризму покликана узагальнити всю наявну інформацію про

можливі терористичні загрози або вчинення терористичних актів, проаналізувати її, перевірити, виокремити необхідний для подальшої роботи матеріал, забезпечити розробку відповідних рішень та забезпечити використання отриманих результатів у подальшій роботі.

10. Обґрунтовано висновок про те, що інформаційно-аналітична робота в Службі безпеки України має відповідати наступним вимогам: достовірність та повнота обробки інформації; комплексність аналізу; співставність інформації; застосування при дослідженні інформації різних методів; систематичність обробки інформації; спрямованість на підвищення ефективності роботи служби, виявлення та усунення недоліків у цій сфері.

11. Охарактеризовано основні напрямки інформаційно-аналітичної роботи Служби безпеки України у сфері протидії тероризму, а саме: постійний аналіз інформації з метою забезпечення оперативного управління; планування та прогнозування подальшої роботи; аналіз результатів роботи; опрацювання інформації, що надходить від підрозділу за певний період.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

3.1. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки з протидії тероризму

Діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, як і будь-яка державно-владна діяльність, потребує належного правового регулювання, що забезпечується системою відповідних нормативно-правових актів. Враховуючи постійні зміни в суспільному житті, державних процесах, оперативній обстановці та інших сферах, законодавство, що регулює таку діяльність, повинно постійно оновлюватися та вдосконалюватися в напрямку його пристосування до суспільних процесів та міжнародних стандартів. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим для забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності, захисту державного суверенітету є удосконалення нормативно-правових актів, що регулюють діяльність Служби безпеки з протидії тероризму, у тому числі правових норм, що визначають організаційно-правові засади такої діяльності.

Дослідження питання удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки з протидії троризму, доцільно розпочати з визначення сутності законодавства та його системи.

У сучасній правовій енциклопедії термін «законодавство» визначається у трьох значеннях: 1) в широкому розумінні як сукупність чинних нормативно-правових актів: законів, постанов, декретів, указів, наказів, інструкцій правотворчих органів, що регулюють правовідносини в державі; 2) у вузькому розумінні як сукупність законів, тобто нормативно-правових актів, виданих вищим законодавчим органом за законодавчою процедурою; 3) діяльність правотворчих органів, у першу чергу вищого законодавчого органу та вищих

органів виконавчої влади держави з правового регулювання суспільних відносин в державі шляхом прийняття законів та інших нормативно-правових актів, їх зміни, а також скасування [58, с. 121]. Законодавство — це структурно впорядкована сукупність (система) нормативних правових актів, які знаходяться між собою в певному усталеному співвідношенні. Віднесення ж до законодавства й підзаконних відомчих нормативних актів має історичні корені, оскільки, наприклад, у радянський період нестача власне законів змушувала штучно розширювати поняття законодавства [207, с. 326]. К. Г. Волинка визначає законодавство як «сукупність всіх діючих в державі нормативно-правових актів, в яких відображаються внутрішні змістові та структурні характеристики права» [38, с. 143]. В широкому значенні законодавство — це весь комплекс нормативно-правових актів держави, прийнятих у межах повноважень її правотворчих органів, найважливішим з яких є закон [29, с. 186]. Досліджуваний термін тлумачився й Конституційним Судом України. Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») від 09.07.1998 р. № 12-рп/98 було визначено, що поняттям «законодавство» охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України [158].

Таким чином, до адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму, відносяться:

- Конституція України;
- закони України (у тому числі кодифіковані);
- міжнародні нормативно-правові акти та договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

– підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, акти Служби безпеки України).

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, цей закон, інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [136]. Закон України «Про Службу безпеки України» визначає, що правову основу діяльності Служби безпеки України становлять Конституція України, цей закон та інші акти законодавства України, відповідні міжнародні правові акти, визнані Україною [146].

З даних нормативно-правових актів випливає, що в сфері протидії тероризму Служба безпеки України керується Конституцією України, вищевказаними та іншими законами, міжнародними нормативно-правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а також іншими нормативно-правовими актами, що приймаються на виконання законів України. Ці правові акти регулюють досить широке коло суспільних відносин, у тому числі адміністративних. Останнім відводить особливе місце в законодавстві з питань з протидії корупції, оскільки саме вони визначають зміст та спрямованість такої діяльності і її організаційно-правові засади реалізації.

Адміністративне законодавство в його загальному вигляді регулює такі групи однорідних суспільних відносин: 1) відносини державного управління у сферах економіки, соціально-культурної та адміністративно-політичної

діяльності; 2) внутрішньоуправлінські відносини, що складаються в процесі організації та діяльності апарату інших державних органів (апарату прокуратури, апарату судів, Секретаріату Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, тощо), а також адміністрацій державних підприємств, установ та організацій; 3) управлінські відносини в системі та структурі органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (включаючи відносини у сферах державної служби і служби в органах місцевого самоврядування — комунальної служби); 4) управлінські відносини, пов'язані з реалізацією функцій і повноважень виконавчої влади, делегованих державою органам місцевого самоврядування, громадським організаціям та іншим недержавним інституціям; 5) відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням заходів адміністративної відповідальності щодо фізичних і юридичних осіб; 6) відносини, що виникають у зв'язку з організацією та діяльністю адміністративних судів; 7) відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав і свобод громадян, а також наданням їм різноманітних управлінських послуг [69; 67; 6; 34; 179 та ін.].

Адміністративне законодавство у сфері діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму регулює наступні групи суспільних відносин:

- внутрішньоуправлінські відносини;
- відносини з профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних діянь;
- взаємодію Служби безпеки України з іншими органами державної влади, міжнародними організаціями та громадськістю.

Одним із пріоритетних міжнародних зобов'язань України перед ООН, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, є імплементація світових стандартів безпеки, а також комплексне та збалансоване впровадження всіх компонентів Глобальної контртерористичної стратегії ООН, насамперед у частині здійснення заходів з усунення причин і умов, що сприяють поширенню тероризму, а також забезпечення при цьому

захисту прав і свобод людини [142]. Тобто законодавство з протидії тероризму має бути приведено у відповідність до міжнародних стандартів.

У попередніх розділах дослідження нами було виявлено ряд недоліків адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та запропоновано наступні шляхи їх усунення, а саме:

- запропоновано систему загальних завдань з протидії тероризму, які доцільно закріпити в Законі України «Про боротьбу з тероризмом»;
- доцільно систематизувати принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, виклавши їх у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» як узагальнюючому нормативно-правовому акті в досліджуваній сфері;
- потребують систематизації права та обов'язки Служби безпеки України з протидії тероризму. Зокрема, їх запропоновано закріпити через поділ на основні та додаткові або на функціональні, організаційні та забезпечувальні;
- доцільно внести зміни до Закону України «Про Службу безпеки України», виклавши статті 8 та 17 в такій редакції:

«Стаття 8. Відносини Служби безпеки України з державними органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями

Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань, у тому числі на договірних засадах».

«Стаття 17. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України

Служба безпеки України взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та органами фіскальної служби у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України, прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного

відомства, а також укладеними відповідно до них адміністративними договорами»;

– запропоновано шляхи запровадження позитивного міжнародного досвіду у сфері протидії тероризму.

Крім того, удосконалення потребує рад правових актів, що регламентують як діяльність Служби безпеки України, так і забезпечення національної безпеки і протидію тероризму.

Основоположним нормативно-правовим актом з питань діяльності Служби безпеки є Закон України «Про Службу безпеки України». Даний правовий акт був прийнятий ще в 1992 році і з того часу зазнав ряд змін. На сьогоднішній день він не є досконалим та потребує внесення ряду змін, спрямованих на удосконалення правового регулювання діяльності досліджуваного правоохороного органу, у тому числі з протидії тероризму. Так, у ньому відсутні мета та чіткий перелік завдань Служби безпеки України, які доцільно було б розподілити за сферами їх діяльності. Зокрема, до завдань у сфері протидії тероризму варто віднести [146]: попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки; проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної; збір інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; проведення у межах визначених чинним законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічних пошукових заходів у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами; забезпечення через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організації і проведення антитерористичних заходів, координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції; здійснення досудового

розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю; інші завдання з протидії тероризму.

Також у законі необхідно закріпити функції Служби безпеки як конкретні напрямки її діяльності з виконання покладених на неї завдань. Враховуючи складність ситуації в Україні та світі з протидії тероризму, в Законі України «Про Службу безпеки України» доцільно закріпити окремий розділ, присвячений правовому регулюванню даних питань. Даний розділ повинен не дублювати Закон України «Про боротьбу з тероризмом», а доповнювати та уточнювати його.

Оновлення потребує й чинна Концепція боротьби з тероризмом, схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 230/2013, яка на сьогоднішній день не відображає актуальних завдань з протидії тероризму та не враховує масштабних змін у безпековому середовищі нашої держави, що відбулися у зв'язку з проведенням антитерористичної операції. На нашу думку, вона повинна складатися з таких частин:

I. Проблеми, які існують у сфері протидії тероризму. У даному розділі необхідно на основі аналізу статистичних даних та оперативної обстановки визначити коло існуючих проблем, а також причини та умови, що сприяли їх виникненню.

II. Мета, завдання і напрями реалізації концепції. Мету концепції необхідно визначити як забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження комплексу дієвих заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що можуть сприяти терористичній діяльності, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, попередження, виявлення та припинення терористичної діяльності, мінімізацію її наслідків, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, а також забезпечення дієвої взаємодії між суб'єктами протидії тероризму та іншими уповноваженими органами і особами.

III. Суб'єкти, відповідальні за реалізацію завдань, визначених концепцією. В даному розділі необхідно вказати суб'єктів протидії тероризму відповідно до чинного законодавства.

IV. Шляхи і засоби розв'язання проблеми:

1. Запобігання терористичній діяльності.
2. Виявлення і припинення терористичної діяльності.
3. Усунення та мінімізація наслідків терористичної діяльності.
4. Інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом.
5. Міжнародне співробітництво з питань боротьби з тероризмом.

V. Очікувані результати реалізації концепції. У вказаному розділі необхідно закріпити такі очікувані наслідки як припинення терористичних атак в Україні, зменшення ризиків терористичних проявів, усунення або мінімізація наслідків терористичної діяльності, покращення координації та взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, зміцнення міжнародної взаємодії у цій сфері.

VI. Джерела фінансування та матеріально-технічне забезпечення, необхідні для реалізації концепції. Фінансування реалізації концепції має здійснюватися за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі за кошти волонтерських та благодійних організацій.

Одним із нагальних питань удосконалення законодавства у сфері протидії тероризму є ухвалення Концепції профілактики правопорушень в Україні, оскільки Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року [148] вже втратила свою актуальність. Нова концепція може бути розроблена на основі попередньої з використанням окремих її положень.

Ми погоджуємось з думкою науковців, що майбутня Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2020 року повинна складатися з наступних частин:

1. Проблеми, які існують у сфері правопорушень в Україні. У цьому розділі слід актуалізувати проблеми з правопорядком і законністю в державі,

які найбільш гостро проявляються, на підставі аналізу нових статистичних даних, порівняти з показниками попередніх періодів, провести дослідження причин і умов їх існування.

2. Мета і завдання концепції. Основною метою слід проголосити досягнення поступового зниження рівня злочинності та правопорушень в державі, усунення основних причин, що сприяють їх вчиненню. Для досягнення зазначеної мети необхідно розробити відповідні завдання, до яких можна віднести: 1) організацію обліку адміністративних правопорушень, причин та умов, що сприяють їх вчиненню; 2) проведення моніторингу причин та умов вчинення правопорушень, розробку комплексного механізму їх усунення; 3) визначення системи суб'єктів профілактичної діяльності, розмежування повноважень між ними, тощо.

3. Суб'єкти, відповідальні за реалізацію завдань, передбачених концепцією. До них слід віднести Кабінет Міністрів України, правоохоронні органи, освітні та спеціальні освітні дитячі установи та ін. Координацію на загальнодержавному рівні слід покласти на спеціально створений координуючий орган, до складу якого будуть включені представники всіх суб'єктів профілактичної діяльності.

4. Напрями і терміни реалізації завдань концепції. Основними напрямками повинні бути мінімізація причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, забезпечення соціальної адаптації підлітків, дітей з неблагополучних сімей, осіб, звільнених з місць позбавлення волі, та ін.

5. Способи досягнення поставлених цілей. Такими способами можуть бути удосконалення відповідного законодавства, розробка Закону «Про профілактику правопорушень», створення єдиного координуючого органу, розробка їх найбільш ефективних методів впливу на правосвідомість громадян й ін.

6. Очікувані результати. В даному розділі слід вказати на такі очікувані результати як скорочення кількості скоєних правопорушень, підвищення рівня

правової культури і усвідомленості громадян, скорочення соціальної несправедливості і т. ін.

7. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення реалізації концепції. Основу фінансування повинні складати кошти Державного бюджету, а також інші джерела (благодійні фонди) [193].

Враховуючи те, що протидія тероризму безпосередньо пов'язана з припиненням пропаганди та поширення ідеології тероризму, то на сьогоднішній день потребує удосконалення й законодавство у телекомунікаційній сфері. На думку американського аналітика Брюса Хофмана, тероризм й засоби масової інформації пов'язані між собою взаємовигідними відносинами, використовуючи один одного у міру своїх можливостей [187, с. 173]. У зв'язку з цим, доцільно внести до Законів України «Про друковані засоби масової інформації», «Про телебачення і радіомовлення» та «Про інформацію». Ми погоджуємося з думкою В. В. Белянської, яка вважає, що до них необхідно внести наступні зміни:

– ч. 2 ст. 2 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року викласти в такій редакції:

«Телерадіоорганізації не мають права у своїх програмах розголошувати дані, що становлять державну таємницю або іншу таємницю, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого державного і суспільного ладу, порушення територіальної цілісності України, вести пропаганду війни, ідеології тероризму, насильства і жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини» [22];

– ст. 3 Закону України «Про друковані засоби масової інформації» викласти в такій редакції: *«Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані:... для пропаганди війни, ідеології тероризму, насильства та жорстокості...» [22];*

– ч. 1 ст. 46 «Неприпустимість зловживання правом на інформацію» Закону України «Про інформацію» викласти у такій редакції: *«Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, ідеології тероризму, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини»* [22].

Узагальнюючи вищевикладене, необхідно зазначити, що чинне адміністративне законодавство з питань діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму в основному врегулювало правовідносини в досліджуваній сфері. У той же час є ряд правових актів, які потребують оновлення та удосконалення. Зокрема, основоположний Закон «Про Службу безпеки України» потребує чіткої регламентації цільових засад її діяльності з протидії тероризму як основного суб'єкта такої правоохоронної діяльності. Крім того, потребують систематизації повноваження Служби безпеки України та запровадження в її роботі такої форми адміністративної діяльності як адміністративні договори. Потребують удосконалення й правові норми Закону України «Про боротьбу з тероризмом». На підзаконному рівні потребує оновлення Концепція боротьби з тероризмом, схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 230/2013. У той же час варто зазначити, що адміністративне законодавство з питань діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму протягом останніх років зазнало суттєвих змін, що мало наслідком як гармонізацію національного законодавства, так і приведення його у відповідність до міжнародних стандартів.

3.2. Зарубіжний досвід протидії тероризму та можливості його використання в Україні

Тероризм є тим негативним протиправним явищем, з яким протягом останніх десятиліть зіштовхнулося багато країн. Кожна з них виробила свою стратегію протидії терористичним актам та іншим злочинам, що посягають на

національну безпеку. Враховуючи транснаціональний характер даних злочинів, боротьба з ними стала завданням всього світу. Це стало одним з основних пріоритетів діяльності міжнародних організацій, особливо тих, які мають правоохоронне призначення та покликані забезпечити мир та правопорядок у світі. У зв'язку з цим, особливого значення набуває вивчення позитивного досвіду держав у сфері профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, встановлення осіб, які їх вчинили, та забезпечення притягнення їх до відповідальності, відновлення порушених злочинами прав та свобод громадян, а також встановлення і усунення причин і умов, які сприяли вчиненню даних протиправних дій. Такий досвід має запроваджуватися в усіх країнах з метою недопущення вчинення терористичних дій, підтримання миру та безпеки держав.

Масштабні акції міжнародного тероризму змушують національні органи державної влади розробляти та вживати дієві заходи по боротьбі з тероризмом, пов'язані з внесенням змін до національного законодавства низки країн з відповідним обмеженням прав та свобод громадян [155]. Гармонізація законодавства з питань протидії тероризму у різних країнах світу є запорукою ефективної роботи їх правоохоронних органів, які діють в досліджуваній сфері. Єдині підходи в нормативно-правовому врегулюванні та організаційному забезпеченні дозволять їм діяти злагоджено, сприяти один одному у виявленні терористичних загроз та їх припиненні, відновленні прав та свобод громадян, які постраждали. Проблемі протидії тероризму в світі вперше була присвячена увага міжнародної спільноти в 1934 році. Тоді Ліга націй розробляла конвенцію про попередження і припинення тероризму, яка так і не набрала законної сили. З того часу в даному напрямку було пророблено багато роботи, що проявилось в прийнятті як національних нормативно-правових актів, так і міжнародних.

Серед останніх основоположними на сьогоднішній день є: Протокол, що доповнює Конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, Конвенція про боротьбу з незаконними актами щодо міжнародної цивільної авіації, Конвенція про взаємну правову допомогу і видачу з метою

боротьби з тероризмом, Конвенція Ради Європи про попередження тероризму, Міжнародна конвенція про боротьбу з терористичними вибухами, Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму, Протокол про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Конвенція про запобігання злочинам проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, та інші. Кожен з указаних правових актів визначає правові засади взаємодії держав–учасниць за різними напрямками протидії тероризму. При цьому, країни–учасниці повинні постійно обмінюватися інформацією з даних питань, а також запроваджувати свій позитивний досвід у світову систему протидії даному протиправному явищу. Сторони залежно від обставин та з огляду на свої можливості надають одна одній допомогу й підтримку з метою посилення здатності запобігати вчиненню терористичних злочинів, зокрема, шляхом обміну інформацією та передовим досвідом, а також підготовки кадрів та інших спільних зусиль превентивного характеру [75].

Проблема протидії тероризму на сьогоднішній день охопила практично всі країни світу. Практично кожна з них зіштовхнулася з питаннями профілактики, попередження та припинення терористичних загроз або на своїй території, або допомагаючи іншим державам у подоланні цього протиправного явища. Боротьба з тероризмом покладена в основу діяльності як національних правоохоронних структур, так і міжнародних організацій, які за роки свого існування та роботи в даному напрямку виробили власні стратегії та підходи в протидії злочинам у сфері національної безпеки.

Однією з найбільш досвідчених держав з досліджуваного питання є Сполучені Штати Америки (США). Як одна з найвпливовіших країн світу, США неодноразово доводилося вживати різноманітних заходів та проводити операції з протидії тероризму на території своєї держави. За роки боротьби з

даними протиправними діями США виробили власну стратегію з їх попередження та припинення, яку вони використовують не лише в своїй країні, а й допомагаючи іншим державам. Американська «Стратегія боротьби з тероризмом» покликана забезпечити два ключових завдання: захистити Сполучені Штати, їх громадян, їхні інтереси, друзів і союзників від терористичних атак та, водночас, створити максимально несприятливе для функціонування тероризму міжнародне середовище. Для виконання цих завдань адміністрація США представила так звану стратегію «чотирьох D»: 1) defend — захистити, 2) defeat — знищити, 3) deny — відмовити, 4) diminish — зменшити [65, с. 176].

Сполучені Штати Америки мають досить розгалужену систему суб'єктів протидії тероризму. Серед них провідна роль належить Федеральному бюро розслідувань. Воно у своєму складі, серед інших підрозділів, має спеціальну секцію по забезпеченню внутрішньої безпеки та протидії тероризму. Дана секція входить до Управління кримінальних розслідувань та покликана виявляти та розслідувати злочини, що посягають на національну безпеку. Вона складається з трьох груп: 1) група спеціальних операцій і аналізу (збирає факти про скоєні теракти, на основі яких готуються документи із пропозицією висновків про найбільш доцільні тактичні прийоми та засоби протидії тероризму); 2) група дослідження тероризму та обліку вибухів бомб (вивчає організаційні структури терористичних груп, їх учасників, збирає та аналізує усі випадки терактів із використанням вибухових пристроїв, що, зрештою, реалізується у відповідях на конкретні запити і у вигляді інформаційних довідок, які надсилаються усім зацікавленим відомствам); 3) група внутрішньої безпеки (контролює організацію охорони іноземних представників на території США) [65].

Подібно до Служби безпеки України, в США діє Управління внутрішньої безпеки, яке було утворено тільки в 2001 році для захисту національної безпеки від внутрішньопідривної діяльності. Дане управління координує роботу 40 відомств, що займаються питаннями національної безпеки. Воно, як і наша

Служба безпеки, прямо підпорядковується Президентові США та є його радником з питань протидії тероризму.

Важливе значення у сфері протидії тероризму в США має діяльність таких правоохоронних структур як Національний контртерористичний центр, Оперативне управління контррозвідувальних сил та Рада національної безпеки. Саме на них покладаються обов'язок збору та аналізу інформації про можливі терористичні загрози, оцінка можливих ризиків, розробка подальшого плану дій, прийняття рішення щодо необхідності вчинення конкретних дій, координація наступальних дій, тощо.

Значну роль у сфері протидії тероризму в США відіграють органи військової контррозвідки, а саме: Управління спеціальних розслідувань ВПС США, Група по боротьбі з тероризмом Сил безпеки морської піхоти, Командування кримінальних розслідувань армії США, Служба спеціальних розслідувань ВМФ США, Група по боротьбі з тероризмом ВПС США. В досліджуваній сфері вказані суб'єкти працюють за певними досить вузькими напрямками.

Нормативна база протидії тероризму в США також є досить розвинутою та включає в себе як федеральне законодавство, так і нормативно-правові акти штатів. У 2005 році були затверджені Правила антитерористичної роботи Управління ВС США, які визначають завдання всіх суб'єктів протидії тероризму та інші правові засади їх діяльності.

Що стосується європейських держав, то доцільно проаналізувати особливості протидії тероризму у Франції, Великобританії, Іспанії та Італії як одних з найвпливовіших держав. У Франції основними суб'єктами, що займаються проблемами протидії тероризму, є Бригада боротьби з тероризмом та Група втручання. Діяльність вказаних суб'єктів спрямована на попередження та припинення будь-яких терористичних загроз, придушення заколотів у місцях тримання ув'язнених, при озброєному захопленні літаків, тощо. Після терактів, що сталися у Парижі 13 листопада 2015 року, французькі парламентарі внесли ряд змін до законодавства у сфері протидії тероризму. У квітні 2016 р.

парламентом Франції прийнято закон щодо реформування пенітенціарної системи. Метою цих реформ визначено посилення відповідальності за тероризм та підвищення ефективності боротьби проти нього. Закон, зокрема, передбачає:

- збільшення термінів покарання за терористичну діяльність (до довічного ув'язнення без права дострокового звільнення);
- організацію більш суворого режиму виконання покарань;
- ухвалення норм обтяжуючої обставини, яка передбачає кримінальну відповідальність за скоєння окремих злочинів членами організованих угруповань у зв'язку з терористичними діями;
- контроль електронної кореспонденції та ін. [98].

У Великобританії протидією тероризму займаються група захисту диппредставництв, «блакитні берети», антитерористичний підрозділ Скотланд-Ярду, відділення технічної підтримки, спеціальна патрульна група Скотланд-Ярду, армійський підрозділ саперів, підрозділ повітряних десантників.

Законодавство Великобританії встановлює більш жорсткі заходи реагування на терористичні загрози чи дії. Правоохоронним органам у цій країні надано право обмежувати в несудовому порядку переміщення і контакти осіб, що підозрюються у скоєнні злочинів проти національної безпеки, шляхом їх утримання під домашнім арештом без права залишати житло протягом 18 годин.

В Іспанії проблемами протидії тероризму займається підрозділ спеціального втручання, який було утворено в структурі Цивільної гвардії. Ця країна одна з небагатьох, де в законодавстві відсутній спеціальний правовий акт, який би регулював питання протидії тероризму. Правоохоронні органи діють на підставі Кримінального кодексу. Така ситуація не зовсім позитивно відображається на системі протидії тероризму, оскільки Кримінальний кодекс не може чітко регламентувати організаційно-правові засади діяльності суб'єктів, які займаються боротьбою зі злочинами проти національної безпеки.

Ще однією державою з досить розвинутою системою протидії тероризму є Ізраїль, який уже багато років потерпає від злочинної діяльності терористичних

угруповань. З метою попередження та припинення терористичних актів у цій країні створено орган «Шабак», на який покладаються завдання з контролю за здійсненням встановленого для територій, що постійно є об'єктами скоєння терористичних актів, режиму недопущення проникнення на територію Ізраїлю терористичних груп через смугу припинення вогню. При надходженні інформації про знаходження в тому чи іншому районі осіб, що підозрюються у терористичній діяльності, група співробітників «Шабак» у складі 4–5 осіб у штатському проникають туди та вживають заходів щодо затримання терористів або їх знешкодження [94, с. 245–246].

Крім органу «Шабак», в Ізраїлі діє ще один контртерористичний підрозділ — «Саерет Миткаль», що характеризується високим ступенем агресивності, гарною мобільністю та вмінням оперативно та ініціативно мислити в будь-якій ситуації. Жорстокість суб'єктів протидії тероризму в Ізраїлі ґрунтується на принципі «терорист повинен бути вбитим». Така ситуація викликана постійними терористичними загрозами в цій державі та необхідністю їх швидкої ліквідації. Цим Ізраїль відрізняється від європейських держав, де панують принципи демократизму, дотримання прав і свобод людини, презумпції невинуватості, тощо.

Антитерористична система Польщі представлена низкою суб'єктів, а саме: державні інституції, наділені повноваженнями у сфері протидії тероризму (Агентство внутрішньої безпеки, поліція, прикордонна сторожа, Агентство розвідки, Служба військової контррозвідки, Служба військової розвідки, військова жандармерія, Бюро охорони уряду, Державна пожежна сторожа, Міністерство національної оборони, Генеральний інспектор фінансової інформації, митниця, Міністерство закордонних справ); інші органи публічної адміністрації, які у межах своєї юрисдикції при вчиненні конкретних терористичних актів зобов'язані надавати підтримку основним суб'єктам антитерористичної діяльності; суб'єкти, які не належать до органів публічної адміністрації (Генеральна прокуратура, Національне бюро безпеки); органи публічної адміністрації територіального та локального рівня [152, с. 192].

Система протидії тероризму Республіки Польща досить схожа з українською. Вона представлена як спеціалізованими правоохоронними органами, так і іншими суб'єктами, які поряд з виконанням своїх основних функцій в інших сферах реалізують ряд повноважень з протидії тероризму. Так само і в законодавчому забезпеченні Польщі відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би чітко регламентував діяльність держави з попередження та припинення терористичних актів. Однак, їхнє законодавство в досліджуваній сфері було суттєво вдосконалено в останні роки. У червні 2016 року в країні було прийнято закон про антитерористичну діяльність, який, зокрема, передбачає надання спецслужбам додаткових повноважень для попередження та протидії терористичним загрозам: спрощення доступу спецслужб до баз даних, розширення повноважень щодо проведення обшуків та затримання протягом 24 годин (до цього дозволялось від 6 до 22 год.), видворення іноземців, які становлять загрозу національній безпеці, надання права припиняти масові заходи та публічні зібрання у разі підвищення рівня терористичної загрози, тощо [98].

Основна роль у сфері протидії тероризму в Польщі відводиться Антитерористичному центру Агентства внутрішньої безпеки (АЦ АВБ) як координаційно-аналітичній одиниці «у сфері протидії тероризму та його подолання». Антитерористичний центр Агентства внутрішньої безпеки виконує такі завдання: забезпечення прийняття рішень у разі виникнення реальної загрози терористичного нападу; координація діяльності відповідальних за протидію тероризму служб в оперативно-розшуковій сфері; здійснення аналітично-інформаційної діяльності; опрацювання і новелізація процедур кризового реагування на випадок терористичної атаки та розробка алгоритмів дій перед загрозою терористичної атаки; здійснення моніторингу зарубіжних мас-медіа, які підтримують тероризм; надання допомоги після можливого терористичного акту службам та інституціям, які беруть участь в антитерористичній охороні держави; міжнародне співробітництво. АЦ АВБ у цілодобовому режимі здійснює моніторинг та аналіз терористичних загроз, а

також координує обмін інформацією між суб'єктами антитерористичної діяльності, що уможливорює реалізацію спільних процедур реагування у випадку виявлення однієї з чотирьох категорій загроз: терористичного акту поза межами Польщі, що має вплив на безпеку держави та її громадян; терористичного акту на території Польщі, що має вплив на безпеку держави та її громадян; отримання інформації щодо потенційних загроз, що можуть поширюватися на територію країни або поза кордонами Польщі; отримання інформації про відмивання грошей або трансфер фінансових засобів для фінансування терористичної діяльності [152, с. 192].

Досить розвинутою є система протидії тероризму в країнах Балтії. Тут у кожній з трьох держав є спеціалізовані підрозділи, які покликані запобігати та припиняти дані протиправні діяння, а саме: K-COMMANDO (Естонія), ОМЕГА (Латвія) та ARAS (Литва). Дані підрозділи, на відміну від України, діють у складі поліції.

Антитерористичний поліцейський підрозділ Естонії K-COMMANDO з'явився після розпаду Радянського Союзу. Він мав вирішувати специфічні завдання по боротьбі з організованими кримінальними і терористичними структурами. Підрозділ працює під командою Центральної кримінальної поліції (Keskkriminaalpolitsei). K-COMMANDO відомий високим рівнем професіоналізму та має гарну репутацію щодо боротьбі з тероризмом [190, с. 26]. Даний підрозділ має спеціальне призначення з протидії організованій злочинності, у тому числі загрозам національній безпеці.

Латвійський спецпідрозділ кримінальної поліції ОМЕГА є основним суб'єктом протидії тероризму в цій державі. До обов'язків підрозділу ОМЕГА входять боротьба з тероризмом, затримання особливо небезпечних злочинців, наведення громадського порядку, коли не може впоратися спецназ АЛЬФА, знешкодження вибухових пристроїв, боротьба з наркоманією [211]. Тобто даний підрозділ не лише займається протидією тероризму, а й забезпечує громадський порядок та здійснює ряд інших правоохоронних функцій.

Підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» — це незалежний спеціалізований підрозділ поліції, який включає в себе командування, відділ інформації, аналізу і переговорів, відділ пошуку та ліквідації вибухових речовин, спеціальний загін, три роти, одна з яких розташована в портовому місті Клайпеда. У підрозділах також є спеціалізовані групи розвідки, снайперів, альпіністів, бойових плавців, професійних переговорників [210].

На нього покладається виконання наступних завдань:

- організація, управління і проведення спеціальних антитерористичних операцій всередині Литви;
- звільнення заручників та затримання небезпечних озброєних злочинців в екстремальних умовах;
- знешкодження вибухових пристроїв і вибухових речовин, які використовувалися в терористичних або злочинних цілях;
- у разі необхідності допомога правоохоронним структурам Литви у затриманні особливо небезпечних озброєних злочинців;
- виконання контрснайперського прикриття особливо важливих персон під час офіційних візитів. При цьому, підрозділ «ARAS» несе відповідальність не тільки за припинення терористичних актів, а й бере активну участь у запобіганні їм [210].

З указаних завдань випливає, що підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» є спеціалізованим органом з протидії тероризму. На відміну від попередніх підрозділів, на нього не покладаються завдання із забезпечення громадської безпеки чи виконання інших правоохоронних функцій. Це дозволяє його працівникам зосередитись саме на протидії тероризму та діяти більш ефективно, ніж підрозділи, які поєднують таку діяльність з іншими правоохоронними функціями.

Підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» при вирішенні покладених на нього завдань виконує такі функції:

- у межах своєї компетенції організовує та реалізує цільові спеціальні плани операцій;
- веде переговори щодо звільнення заручників, затримання озброєних та небезпечних злочинців;
- відповідно до компетенції бере участь в оперативних діях із затримання осіб, підозрюваних у вчиненні або підготовці до вчинення правопорушення;
- нейтралізує знайдені саморобні вибухові пристрої і речовини, які використовуються в терористичних або злочинних цілях;
- відповідно до компетенції збирає та аналізує інформацію про терористичні загрози, співпрацює з іншими компетентними органами в цій галузі;
- відповідно до компетенції готує плани та програми щодо вжиття антитерористичних заходів, інформує громадськість про профілактику тероризму;
- бере участь у робочих групах та комітетах по боротьбі з тероризмом;
- співпрацює з литовськими і зарубіжними правоохоронними органами та установами, надає методичну допомогу правоохоронним органам та установам щодо попередження тероризму [210].

Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що на сьогоднішній день система протидії тероризму досить добре розвинута в усіх країнах, особливо тих, які страждали від терористичних актів. У кожній з них діють спеціалізовані правоохоронні органи, робота яких спрямована на профілактику, попередження, виявлення та припинення терористичних загроз та злочинів проти національної безпеки. Вони мають законодавчу базу, що регулює систему протидії тероризму, та належний механізм її реалізації. У той же час необхідно зазначити, що деякі країни виробили позитивний досвід у досліджуваній сфері, який може бути запроваджений і в Україні.

З метою удосконалення системи антитерористичних заходів необхідно врахувати такі положення:

- міжнародний тероризм необхідно приймати як пряму атаку на фундаментальні цінності прав людини, демократії та правової держави;
- держава повинна виступати ініціатором впровадження наукових новел та зарубіжного досвіду протидії тероризму, використовувати весь арсенал наявних у її розпорядженні правових засобів для протидії та припинення терористичної діяльності;
- правоохоронні органи (сили охорони правопорядку) повинні мати єдину стратегію та нормативну базу для можливості ефективного реагування на злочини терористичної спрямованості;
- саме в кризових ситуаціях, аналогічних терористичним, повага до прав і свобод людини стає актуальнішою, а вимогливість з боку держави до питання забезпечення правових гарантій прав і свобод громадян повинна зростати [123, с. 197].

Одним із першочергових завдань теперішнього часу є створення комплексних державних антитерористичних систем, один із невід'ємних елементів яких становлять відповідні спеціальні операції. Зрештою державна політика у боротьбі з тероризмом повинна спиратися на постулат стратегії «бойової демократії», що може бути сформульований таким чином: кожен, хто вирішив зробити життя людей засобом досягнення своїх політичних чи корисливих цілей, буде або заарештований і засуджений, або знищений без коливань і жалощів, незалежно від терміну давності [65, с. 183].

Таким чином, враховуючи позитивний зарубіжний досвід у сфері протидії тероризму, вважаємо за доцільне:

- привести чинне законодавство в досліджуваній сфері у відповідність до міжнародних стандартів, що дозволить забезпечити ефективну міжнародну взаємодію з питань протидії тероризму;
- забезпечити впровадження наукових розробок та зарубіжного досвіду з питань протидії тероризму;

- регламентувати проведення спеціальних операцій;
- вдосконалити інститут невідворотності покарання за вчинення терористичних актів, незважаючи ні на які обставини;
- створити в структурі Національної поліції спеціальний підрозділ, який би займався протидією організованій злочинності та забезпеченням внутрішньої безпеки держави від терористичних діянь. При цьому, необхідно чітко розмежувати компетенцію між даним підрозділом та Службою безпеки України.

3.3. Шляхи розвитку форм взаємодії Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму

Діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму здійснюється у постійній взаємодії з органами державної влади та правоохоронними структурами. Вона покликана забезпечити належне виконання завдань з попередження вчинення будь-яких терористичних дій, їх виявлення та припинення, встановлення осіб, які вчиняють такі дії, та забезпечити притягнення їх до відповідальності.

Термін «взаємодія» на сьогоднішній день широко увійшов як в управлінську діяльність держави, так і в усі сфери життєдіяльності людини. Всі суспільні та правові процеси відбуваються внаслідок взаємодії двох і більше суб'єктів, що спрямована на досягнення певного результату чи вирішення певного питання. Під взаємодією прийнято розуміти:

- взаємний зв'язок між предметами у дії;
- погоджену дію між ким-, чим-небудь;
- взаємний зв'язок явищ або взаємну підтримку [36, с. 125; 170, с. 346; 28, с. 124]. Тобто взаємодією є певні погоджені зв'язки кого-небудь або чого-небудь.

З філософської точки зору її визначають як одну з основних філософських категорій, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість та зміну стану або взаємний перехід, а також породження одним об'єктом іншого. Взаємодія являє собою вид безпосереднього або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення, зв'язку [27, с. 113]. Ці відносини складаються між двома або більше взаємопов'язаними чи ні суб'єктами. Ф. Енгельс зазначав, що взаємодія — це кінцева причина всього існуючого, за якої немає інших більш фундаментальних визначальних властивостей. В усякій цілісній системі взаємодія супроводжується взаємним відображенням тілами властивостей один одного, у результаті чого вони можуть змінюватися. В об'єктивному світі існує безліч форм взаємодії [172, с. 65]. Тобто взаємодією є та рушійна сила, яка викликає певну реакцію або зміну суб'єктів. У філософському словнику за редакцією Г. Шишкоффа взаємодію охарактеризовано як відношення, що породжує єдність речей і процесів чуттєвого світу [195, с. 74]. Вона виникає у зв'язку з необхідністю певними суб'єктами досягти спільної мети. М. М. Розенталь та П. Ф. Юдін вважають, що взаємодія — це процес взаємного впливу тіл один на одного, зв'язок та відношення між матеріальними об'єктами і явищами. Взаємодія визначає існування та структурну організацію всілякої матеріальної системи, її об'єднання нарівні з іншими тілами у систему вищого рівня, властивість усіх тіл, явищ і процесів. Без здатності до взаємодії матерія не змогла б існувати [194, с. 70]. Взаємодія полягає у впливі суб'єктів один на одного з метою досягнення спільної мети, що реалізується шляхом вчинення спільних узгоджених дій.

Взаємодія як один із засобів досягнення певних результатів зустрічається в усіх суспільних процесах. В більшості випадків вона за своєю сутністю є різновидом правовідносин, що визначають права та обов'язки суб'єктів, що взаємодіють. Досить часто вона має місце в управлінських відносинах, пов'язаних з виконанням завдань і функцій держави. М. В. Пудик визначає управлінську взаємодію як вплив суб'єктів управлінських взаємовідносин один

на одного, що виникає внаслідок встановлення управлінських взаємовідносин та формування єдиної управлінської системи [154, с. 47]. Вона спрямована на досягнення цілей, що стоять перед органами державної влади, та в більшості випадків регламентована законодавством. Головним призначенням управлінської взаємодії є об'єднання зусиль суб'єктів управління в напрямі задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями [55, с. 82]. При такій взаємодії суб'єкти діють злагоджено та взаємодоповнюють один одного. Управлінська взаємодія характеризується такими особливостями:

- її учасниками обов'язково є управлінські суб'єкти, тобто фізичні та юридичні особи, наділені владними повноваженнями;
- метою є задоволення соціальних потреб;
- порядок, учасники, форми та методи спільної діяльності закріплюються у нормативно-правових актах [26].

Діяльність будь-якого органу державної влади неможлива без його взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень, фізичними чи юридичними особами. Зазвичай вона об'єднує суб'єктів зі схожими або спільними цілями. Їх досягнення регламентоване чинним законодавством, яке й визначає можливості спільної діяльності державно-владних суб'єктів, а також основні напрямки їх взаємодії у справі виконання завдань, що стоять перед ними. Важливе значення для забезпечення законності та правопорядку в державі має взаємодія у правоохоронній сфері. Під нею прийнято розуміти засновану на законах і підзаконних актах, погоджену за метою, місцем і часом діяльність незалежних один від одного в адміністративному відношенні представників різних підрозділів органів внутрішніх справ, а також інших відомств, установ, що виражається в найбільш доцільному сполученні властивих цим фахівцям засобів і методів, яка спрямована на вирішення завдань з виявлення, припинення і розкриття злочинів [42, с. 13]. О. О. Аксьонов вважає, що взаємодія — це спільна діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямована на вирішення загальних завдань, які займають рівноправне положення [9, с. 13]. Схожу думку висловив і К. К. Єрмаков, який

вважає, що взаємодія — це заснована на законах та підзаконних актах, узгоджена за метою, місцем та часом діяльність різних ланок системи органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [56, с. 4]. Як бачимо, вчені сходяться на тому, що взаємодією є спільна діяльність декількох суб'єктів, спрямована на виконання поставлених перед ними завдань. Така взаємодія вчиняється відповідно до законодавства та в межах їх компетенції. А. Г. Лекар у контексті протидії злочинності пропонує розуміти взаємодію як спільні або погоджені за часом, місцем та метою дії двох або більш апаратів (органів) щодо вирішення конкретних завдань боротьби із злочинністю [84, с. 54]. Діяльність із взаємодії суб'єктів завжди є узгодженою за місцем, часом та порядком дій. Ці та інші аспекти знаходять своє закріплення у відповідних спільних нормативно-правових актах. З точки зору І. П. Козаченка та В. Л. Регульського, взаємодія передбачає концентрацію сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибір таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших затратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [64, с. 36]. Тобто взаємодія передбачає не лише спільну діяльність з досягнення певної мети, а й об'єднання сил та засобів взаємодіючих суб'єктів, необхідних для виконання поставлених завдань. Крім того, взаємодія суб'єктів покликана виробити та застосовувати найбільш доцільні та ефективні форми та методи такої діяльності. На думку Л. В. Бородича, сутністю взаємодії є сумісна робота двох або більше підрозділів, не підпорядкованих по службі, для концентрації сил, засобів і здійснення таких спільних заходів, вибору таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань суб'єктів взаємодії, з найменшими їх витратами, при безумовному дотриманні чинного законодавства [116, с. 17]. Тобто взаємодія реалізується з метою якнайшвидшого виконання поставлених перед суб'єктами завдань з метою досягнення максимального результату з найменшим використанням сил та

засобів.

Цікавою є думка В. В. Лисенка, який, розглядаючи взаємодію правоохоронних органів під час розслідування податкових злочинів, пропонує широке та більш вузьке визначення взаємодії. Так, у першому, широкому розумінні, взаємодія — це співробітництво правоохоронних і контролюючих органів у сфері протидії злочинам на певній території, а її змістом є розробка відповідних програм, наказів, інструкцій, що регламентують координацію діяльності учасників взаємодії у ході спільних заходів [86, с. 163]. А у більш вузькому значенні взаємодія — це координація діяльності правоохоронних і контролюючих органів у конкретних фактах протидії злочинним посяганням (виявлення, розслідування, профілактика злочинів, тощо) [86, с. 163].

Проаналізувавши вищевказані визначення, можна виокремити основні ознаки взаємодії суб'єктів у сфері державного управління, а саме:

- це спільна діяльність двох або більше суб'єктів;
- така діяльність є узгодженою за метою, місцем, часом, засобами, тощо;
- суб'єкти, що взаємодіють, не підпорядковані один одному;
- дана діяльність спрямована на досягнення спільної мети;
- заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах;
- усі суб'єкти взаємодії є рівноправними при її реалізації;
- включає не лише спільну діяльність, а й об'єднання сил та засобів.

Служба безпеки України у своїй діяльності взаємодіє з багатьма суб'єктами за різними напрямками роботи та з метою виконання різних завдань. Одним з найважливіших таких напрямків є протидія тероризму як діяльність, покликана попередити вчинення будь-яких терористичних дій на території України, виявити осіб, які можуть або вчинили такі дії, забезпечити їх притягнення до відповідальності та відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів. Протидія тероризму є досить складним завданням, поставленим перед правоохоронними органами нашої держави, що вимагає їх постійної взаємодії шляхом проведення спільних операцій, об'єднання сил,

засобів та постійного обміну інформацією. Така спільна діяльність реалізується як в напрямку профілактики та попередження терористичних дій, так і щодо їх припинення і притягнення винних осіб до відповідальності. У зв'язку з цим, суб'єктами, з якими взаємодіє Служба безпеки України в даному напрямку, є органи державної влади, у тому числі правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування та громадськість. Зважаючи на транснаціональний характер досліджуваної протиправної діяльності, важливе значення має також проведення спільних заходів з міжнародними організаціями.

Враховуючи вищевикладене, взаємодію Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму можна визначити як засновану на національних та міжнародних правових актах, узгоджену за метою, місцем та часом її спільну діяльність з іншими не підпорядкованими їй компетентними суб'єктами, що реалізується з метою профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню таких дій, їх усунення та полягає у вчиненні спільних дій, об'єднанні сил та засобів [113, с. 75].

Служба безпеки України у сфері протидії тероризму взаємодіє з багатьма правоохоронними органами, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями та громадськістю. Порядок та особливості такої взаємодії визначені як в національних, так і в міжнародних правових актах. Вони визначають як коло суб'єктів, які повинні забезпечувати національну безпеку, у тому числі протидію тероризму, так і дії, які повинні вчинятися для виконання даних завдань.

Закон України «Про основні Національної безпеки України» закріпив, що суб'єктами забезпечення національної безпеки є: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; Національне антикорупційне бюро України; місцеві державні адміністрації та

органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; органи і підрозділи цивільного захисту; громадяни України, об'єднання громадян [144]. Також даний нормативно-правовий акт визначив, що міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Служба безпеки України та Служба зовнішньої розвідки України в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби забезпечення національної безпеки [144].

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є: Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи. До участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту

інформації України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику [136].

Закон України «Про Службу безпеки України» визначає, що Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань. Громадяни України та їх об'єднання, інші особи сприяють законній діяльності Служби безпеки України на добровільних засадах [146].

Як спеціально уповноважений орган державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності, одного з основних напрямків протидії тероризму, Служба безпеки України взаємодіє з розвідувальними органами України, підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управлінням державної охорони України, яким Законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідувальні органи України» надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність. Правоохоронні та інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації України, незалежно від форми власності, в межах, визначених законами України та іншими нормативно-правовими актами, сприяють органам

і підрозділам Служби безпеки України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки [141].

З даних нормативно-правових актів випливає, що Служба безпеки України в сфері протидії тероризму в Україні взаємодіє з наступними суб'єктами:

- Міністерство внутрішніх справ України;
- Національна поліція;
- Міністерство оборони України;
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
- Державна прикордонна служба України;
- Державна пенітенціарна служба;
- Управління державної охорони України;
- Державна фіскальна служба України;
- Державна служба фінансового моніторингу України;
- Служба зовнішньої розвідки України;
- Міністерство закордонних справ України;
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;
- інші державні органи, підприємства, установи, організації, посадові

особи, інші особи та їх об'єднання, які сприяють протидії тероризму.

Взаємодія Служби безпеки України з органами державної влади і громадськістю у сфері протидії тероризму відбувається в різних напрямках та формах. Вони залежать від завдань, що виконуються, обстановки та від суб'єктів, які вступають у взаємодію. Основні напрямки такої взаємодії знаходять вираження в нормативно-правових актах, які регулюють той чи інший напрямок роботи з протидії тероризму. Такі правові акти визначають мету, завдання та порядок дій взаємодіючих суб'єктів, їх взаємні права та обов'язки. Одним з основних нормативно-правових актів у сфері протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який визначив правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і

організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом [136]. Саме у ньому вказано, які суб'єкти зобов'язані протидіяти тероризму, та правові засади їх взаємодії в даному напрямку. Зокрема, суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, зобов'язані:

1) взаємодіяти з метою припинення злочинної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та злочинів, які скоєні з терористичною метою;

2) здійснювати обмін інформацією щодо: заволодіння чи виникнення загрози заволодіння терористичними групами (терористичними організаціями) зброєю, вибуховими речовинами, іншими засобами масового ураження; перетинання державного кордону України її громадянами, іноземцями та особами без громадянства з метою вчинення терористичних актів; виявлених у пасажирів проїзних документів, що дають право на проїзд у транспортних засобах міжміського та міжнародного сполучення, з ознаками підроблення; використання чи загрози використання терористами, терористичними групами чи терористичними організаціями засобів зв'язку та комунікаційних технологій;

3) сприяти забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню;

4) запобігати діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій;

5) припиняти спроби іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України [136].

Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму закріпила, що взаємодія суб'єктів протидії тероризму, у тому числі Служби безпеки України з органами та посадовими особами іноземних держав, здійснюється шляхом:

- 1) здійснення обміну інформацією;
- 2) удосконалення фізичного захисту осіб й об'єктів;
- 3) поліпшення навчання й планів координації дій на випадок надзвичайних громадських ситуацій [75].

Концепція боротьби з тероризмом закріпила наступні напрямки взаємодії суб'єктів протидії тероризму:

- запобігання терористичній діяльності;
- виявлення і припинення терористичної діяльності;
- усунення та мінімізація наслідків терористичної діяльності;
- інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом;
- міжнародне співробітництво з питань боротьби з тероризмом [142].

З даних нормативно-правових актів випливає, що основними напрямками взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму є наступні:

- запобігання терористичній діяльності або фінансуванню тероризму;
- виявлення і припинення терористичних дій та загроз;
- встановлення осіб, які вчинили або можуть вчинити терористичні дії, контроль за їх рухом;
- забезпечення усунення наслідків протиправних дій;
- обмін інформацією;
- контроль за дотриманням порядку перетинання державних кордонів [106, с. 70].

Дані напрямки взаємодії об'єднують в собі ряд взаємопов'язаних видів спільної діяльності Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму.

Д. Г. Заброта пропонує наступні критерії класифікації видів взаємодії суб'єктів управління: 1) за метою; 2) за характером зв'язків; 3) за способом вирішення завдань; 4) за кількістю учасників; 5) за часом і тривалістю спільних дій; 6) за напрямками; 7) за відношенням до системи або підсистеми органів, що здійснюють боротьбу з корупцією; 8) за ступенем конспірації або конфіденційності; 9) за організаційно-правовою формою; 10) за підставами виникнення; 11) за спрямованістю функціонування [57, с. 60–61].

За даними критеріями можна виділити наступні види взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму:

1) за метою діяльності:

- профілактика терористичних дій;
- попередження таких злочинних діянь;
- виявлення та припинення терористичних актів або фінансування

тероризму;

- забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності;
- усунення або мінімізація наслідків терористичних дій; тощо;

2) за характером зв'язків:

- безпосередня (всі дії узгоджуються між взаємодіючими суб'єктами);
- опосередкована (прямі контакти між суб'єктами взаємодії відсутні);

3) за способом вирішення завдань:

- спільна (суб'єкти вчиняють дії спільно та одночасно);
- самостійна (дії узгоджуються, але вчиняються кожним суб'єктом

окремо);

4) за кількістю учасників:

- двостороння;
- багатостороння;

5) за часом і тривалістю спільних дій:

- постійна (суб'єкти взаємодіють щоденно або з певною періодичністю тривалий час);
 - тимчасова (взаємодія має місце протягом невеликого терміну);
 - разова (об'єднуються зусилля для проведення певної операції чи дії);
- б) за напрямками:
- спрямована на запобігання терористичній діяльності або фінансуванню тероризму;
 - направлена на виявлення і припинення терористичних дій та загроз;
 - встановлення осіб, які вчинили або можуть вчинити терористичні дії, контроль за їх рухом;
 - забезпечення усунення наслідків протиправних дій;
 - обмін інформацією;
 - контроль за дотриманням порядку перетинання державних кордонів;
- 7) за відношенням до системи або підсистеми органів, що здійснюють боротьбу зі злочинами:
- внутрішня (має місце в межах одного суб'єкта владних повноважень);
 - зовнішня (взаємодія незалежних один від одного суб'єктів);
- 8) за ступенем конспірації або конфіденційності:
- гласна (з висвітленням результатів роботи);
 - негласна (заборонена для розголошення);
- 9) за організаційно-правовою формою:
- координаційна (діяльність скеровується певним суб'єктом);
 - субординаційна (мають місце зв'язки підпорядкованості);
 - реординаційна (зазвичай проявляється в інформуванні нижчими суб'єктами вищих);
- 10) за підставами виникнення:
- закріплена в міжнародних нормативно-правових актах;
 - визначена в національному законодавстві;
 - що виникла на підставі вказівки компетентної вищої посадової особи;

- що виникла з ініціативи безпосередніх суб'єктів протидії тероризму;
- 11) за спрямованістю функціонування:
 - позитивна (спрямована на покращення показників роботи);
 - негативна (перешкоджання діяльності певного суб'єкта).

Формами взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму є зовнішній прояв їх спільних узгоджених дій. Вони залежать від напрямку та виду взаємодії, суб'єктів, що спільно діють, способів та обставин взаємодії.

У теорії управління виділяють такі блоки форм взаємодії: а) обмін інформацією; б) спільна розробка управлінських рішень; в) реалізація розроблених управлінських рішень (при настанні певних строків та виникненні відповідних ситуацій); г) проведення інших погоджених заходів, які не були передбачені письмовими управлінськими рішеннями [129, с. 510].

Взаємодія у сфері протидії тероризму здійснюється у наступних формах: надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, включаючи видачу злочинця; координація зусиль і заходів щодо запобігання та припинення тероризму; забезпечення невідворотності покарання та ряд інших. В якості перспективних форм міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом, що надають позитивний вплив на міжнародний правопорядок, слід виділити: координацію дій по боротьбі з тероризмом; укладання договорів про боротьбу з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру; правову допомогу у кримінальних справах; спільні заходи по припиненню злочинних терористичних дій та притягненню винних до відповідальності [192, с. 26].

Окремо в законодавстві визначені форми міжнародного співробітництва з питань боротьби з тероризмом, а саме:

- укладення та приєднання до міжнародних договорів щодо протидії тероризму, укладених у рамках ООН, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна;
- координація, вдосконалення та розширення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом із правоохоронними органами і спеціальними службами

іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, СНД, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, на підставі міжнародних договорів;

- укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом між суб'єктами боротьби з тероризмом та відповідними органами іноземних держав;

- обмін інформацією та досвідом із відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом;

- стажування та навчання за кордоном фахівців суб'єктів протидії тероризму;

- проведення спільних заходів відповідно до норм міжнародного права, у тому числі щодо припинення терористичних дій.

Актуальним на сьогоднішній день є питання взаємодії Служби безпеки України з громадськістю, у тому числі з питань протидії тероризму. Форми такої взаємодії не визначені в жодному нормативно-правовому акті. В наукових джерелах та в роз'ясненнях Міністерства юстиції України до них відносять: 1) участь інститутів громадянського суспільства у нормотворчій діяльності держави, яка забезпечується участю у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів; 2) участь інститутів громадянського суспільства у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом: передачі повністю повноважень державних органів; часткової передачі повноважень державних органів; громадського контролю; 3) участь інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом: реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення; участі у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку; реалізації права вживати спільно з працівниками міліції заходи щодо припинення адміністративних правопорушень і злочинів; участі з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону [37].

В. М. Панов доповнив даний перелік такими формами: 1) участь громадських організацій в правоосвітницькій роботі; 2) передача повноважень громадським організаціям щодо роз'яснення змісту правових норм; 3) участь суспільних інститутів у роботі по боротьбі із корупцією в органах державної влади; 4) здійснення громадського нагляду та громадського контролю; 5) повідомлення засобів масової інформації про виявлені факти проявів корупції; 6) створення та діяльність громадських організацій, які здійснюють захист громадян від корупційних проявів органів державної влади, сприяють правоохоронним органам у виявленні винних посадових осіб, притягненні їх до відповідальності [122, с. 156].

Відповідно до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування їх інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації: випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації, тощо; проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування для працівників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації; підготовка і проведення теле- і радіопередач; забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування; створення архівів інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України [145].

Узагальнюючи вищевикладене, до основних форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму можна віднести такі:

- координація дій щодо протидії та припинення тероризму;

- обмін інформацією та формування баз даних;
- укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом;
- розробка спільних управлінських рішень та забезпечення їх реалізації;
- правопросвітницька робота;
- контрольна-наглядова діяльність [107, с. 247].

В умовах проведення на території України антитерористичної операції питанням взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму приділяється особлива увага. Така спільна діяльність покликана сприяти швидшому та більш ефективному припиненню терористичних загроз та будь-яких правопорушень, що посягають на національну безпеку та територіальну цілісність. Форми такої взаємодії постійно розвиваються та удосконалюються з метою вжиття найбільш ефективних заходів та засобів, спрямованих на подолання даного протиправного явища. Вони закріплюються як у міжнародних, так і в національних нормативно-правових актах. Крім того, законодавством визначено основні напрямки, за якими такі форми мають розвиватися. Серед них:

- взаємоузгодження законодавчих актів з питань національної безпеки, усунення наявних протиріч і прогалин, розробка спільних нормативно-правових актів з питань протидії тероризму;
- уточнення завдань, функцій і повноважень суб'єктів протидії тероризму, зокрема, в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці;
- сприяння розвитку права міжнародної безпеки і спільного здобутку (*Acquis Communiter*) ЄС у галузі безпеки та їх імплементація у національне законодавство;
- обмін інформацією та позитивним досвідом;

- формування правосвідомості громадян на недопущення вчинення правопорушень проти основ національної безпеки;
- залучення громадськості до діяльності з протидії тероризму;
- укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом; тощо.

Висновки до розділу 3

Аналіз шляхів удосконалення адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму дозволив зробити наступні висновки:

1. З'ясовано, що адміністративне законодавство у сфері діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму регулює наступні групи суспільних відносин:

- внутрішньоуправлінські відносини;
- відносини з профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних діянь;
- взаємодію Служби безпеки України з іншими органами державної влади, міжнародними організаціями та громадськістю.

2. Визначено недоліки адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та запропоновано наступні шляхи їх усунення:

- закріпити систему загальних завдань з протидії тероризму в Законі України «Про боротьбу з тероризмом»;
- систематизувати принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, виклавши їх у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» як узагальнюючому нормативно-правовому акті в досліджуваній сфері;

- систематизувати права та обов'язки Служби безпеки України з протидії тероризму. Зокрема, їх запропоновано закріпити через поділ на основні та додаткові або на функціональні, організаційні та забезпечувальні;
- запровадити застосування адміністративних договорів в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму;
- запровадити позитивний міжнародний досвід у сфері протидії тероризму.

3. Зроблено висновок про необхідність оновлення Концепції боротьби з тероризмом, схваленої Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 230/2013, яка на сьогоднішній день не відображає актуальних завдань з протидії тероризму та не враховує масштабних змін у безпековому середовищі нашої держави, що відбулися у зв'язку з проведенням антитерористичної операції. Запропоновано структуру та окремі положення концепції.

4. Враховуючи позитивний зарубіжний досвід у сфері протидії тероризму, визначено за доцільне:

- привести чинне законодавство в досліджуваній сфері у відповідність до міжнародних стандартів, що дозволить забезпечити ефективну міжнародну взаємодію з питань протидії тероризму;
- забезпечити впровадження наукових розробок та зарубіжного досвіду з питань протидії тероризму;
- регламентувати проведення спеціальних операцій;
- вдосконалити інститут невідворотності покарання за вчинення терористичних актів, незважаючи ні на які обставини;
- створити в структурі Національної поліції спеціальний підрозділ, який би займався протидією організованій злочинності та забезпеченням внутрішньої безпеки держави від терористичних діянь. При цьому, необхідно чітко розмежувати компетенцію між даним підрозділом та Службою безпеки України.

5. Встановлено, що основними ознаками взаємодії суб'єктів у сфері

державного управління є наступні: це спільна діяльність двох або більше суб'єктів; така діяльність є узгодженою за метою, місцем, часом, засобами, тощо; суб'єкти, що взаємодіють, не підпорядковані один одному; дана діяльність спрямована на досягнення спільної мети; заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах; усі суб'єкти взаємодії є рівноправними при її реалізації; включає не лише спільну діяльність, а й об'єднання сил та засобів.

6. Взаємодію Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму визначено як засновану на національних та міжнародних правових актах, узгоджену за метою, місцем та часом її спільну діяльність з іншими не підпорядкованими їй компетентними суб'єктами, що реалізується з метою профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню таких дій, їх усунення та полягає у вчиненні спільних дій, об'єднанні сил та засобів.

7. З'ясовано, що основними напрямками взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму є наступні: запобігання терористичній діяльності або фінансуванню тероризму; виявлення і припинення терористичних дій та загроз; встановлення осіб, які вчинили або можуть вчинити терористичні дії, контроль за їх рухом; забезпечення усунення наслідків протиправних дій; обмін інформацією; контроль за дотриманням порядку перетинання державних кордонів.

8. Визначено, що до основних форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму можна віднести такі: координація дій щодо протидії та припинення тероризму; обмін інформацією та формування баз даних; укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом; розробка спільних управлінських рішень та забезпечення їх реалізації; правопросвітницька робота; контрольно-наглядова діяльність.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, вироблено пропозиції і рекомендації щодо їх удосконалення.

Аргументовано, що основними ознаками правоохоронної діяльності є наступні: здійснюється спеціально уповноваженими державою суб'єктами; реалізується у чіткій відповідності із законодавством; має владний характер та може супроводжуватися застосуванням заходів впливу; публічність; реалізується в чіткій відповідності до встановлених процедур; спрямована на охорону прав, свобод та законних інтересів особи і держави.

Правоохоронну діяльність визначено як публічну, професійну, державно-владну діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що реалізується з метою забезпечення законності та правопорядку, охорони прав, свобод та законних інтересів осіб і держави відповідно до встановлених законодавством компетенції та процедур.

Доведено, що основними напрямками правоохоронної діяльності є: попередження, виявлення та припинення правопорушень; оперативно-розшукова діяльність та досудове розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення; виконання рішень судів та постанов у справах про адміністративні правопорушення; контрольна-наглядова діяльність; охорона публічного порядку та публічної безпеки; надання правової допомоги.

Протидію тероризму як напрямок правоохоронної діяльності визначено як комплекс заходів економічного, політичного, соціального, виховного, правового, інформаційного та іншого характеру, що реалізуються суб'єктами антитерористичної діяльності та спрямовані на профілактику, попередження, виявлення та припинення планування, організації, підготовки та реалізації терористичних актів, підбурювання до їх учинення, організації незаконних

збройних формувань, злочинних угруповань чи організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, пропаганди і поширення ідеології тероризму, фінансування та іншого сприяння тероризму, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності та усунення причин і умов, які сприяли терористичній діяльності.

Встановлено, що метою діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, попередження та припинення терористичних дій, виявлення осіб, що їх вчиняють, та забезпечення притягнення їх до відповідальності.

Визначено, що цілями діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму є: виявлення та усунення причин і умов, що сприяють тероризму; захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму; попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України; мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних дій; налагодження дієвої взаємодії між суб'єктами протидії тероризму, уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними і зарубіжними органами та організаціями, громадськістю у сфері протидії тероризму; організація міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму; припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України.

Визначено систему спеціальних принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, до якої віднесено принципи: поєднання гласності і конспірації; комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів; співрозмірності заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; пріоритетності прав і свобод осіб; поєднання єдиноначальності і колегіальності; співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Адміністративні форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираження їх діяльності з профілактики, попередження, виявлення, припинення будь-яких терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення та усунення причин і умов, які сприяли даним протиправним діянням.

Констатовано, що основними ознаками нормативно-правових актів, у тому числі виданих Службою безпеки України, є наступні: це офіційний документ, виданий компетентною посадовою особою Служби безпеки України; встановлює, змінює або скасовує певні правила поведінки або роз'яснює порядок застосування норм законодавства; має письмову форму; виноситься відповідно до встановленої процедури; має загальну або індивідуальну спрямованість на досягнення певного результату у сфері протидії тероризму.

Обґрунтовано, що індивідуально-правовими актами Служби безпеки України у сфері протидії тероризму є зумовлені певними подіями, видані компетентними посадовими особами та адресовані чітко визначеній особі (колу осіб) правові акти, що застосовуються з використанням різних методів адміністративної діяльності та спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин у сфері ефективної діяльності її підрозділів щодо протидії тероризму.

Виявлено, що до індивідуальних актів ставиться ряд вимог їх законності, а саме: мають бути видані компетентною посадовою особою в межах її повноважень; мають відповідати чинному законодавству; видаються з дотриманням відповідної процедури; їх застосування має бути доцільним у даній ситуації; повинні мати належне оформлення та встановлену форму.

Організаційні форми реалізації Службою безпеки України правоохоронної функції з протидії тероризму визначено як зовнішнє вираження її управлінської діяльності, спрямоване на забезпечення реалізації правових форм її функціонування в межах компетенції відповідних посадових осіб.

Наголошується, що основними організаційними формами, що застосовуються в діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, є:

розгляд звернень громадян; проведення конференцій, семінарів, тренінгів з питань протидії тероризму; проведення нарад, у тому числі міжвідомчих; оприлюднення інформації з питань діяльності Служби безпеки України в даному напрямку в межах, визначених законодавством; інформаційно-аналітична робота; діловодство; матеріально-технічні операції.

Акцентовано увагу на тому, що інформаційно-аналітична робота в Службі безпеки України має відповідати наступним вимогам: достовірність та повнота обробки інформації; комплексність аналізу; співставність інформації; застосування при дослідженні інформації різних методів; систематичність обробки інформації; спрямованість на підвищення ефективності роботи Служби, виявлення та усунення недоліків у цій сфері.

Визначено недоліки адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму та запропоновано наступні шляхи їх усунення: закріпити систему загальних завдань з протидії тероризму в Законі України «Про боротьбу з тероризмом»; систематизувати принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, виклавши їх у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» як узагальнюючому нормативно-правовому акті в досліджуваній сфері; систематизувати права та обов'язки Служби безпеки України з протидії тероризму; запровадити застосування адміністративних договорів у діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; оновити Концепцію боротьби з тероризмом, схвалену Указом Президента України від 25 квітня 2013 р. № 230/2013; запровадити позитивний міжнародний досвід у сфері протидії тероризму.

Враховуючи позитивний зарубіжний досвід у сфері протидії тероризму, визначено за доцільне: привести чинне законодавство в досліджуваній сфері у відповідність до міжнародних стандартів, що дозволить забезпечити ефективну міжнародну взаємодію з питань протидії тероризму; забезпечити впровадження наукових розробок та зарубіжного досвіду з питань протидії тероризму; регламентувати проведення спеціальних операцій; удосконалити інститут невідворотності покарання за вчинення терористичних актів, незважаючи на

жодні обставини; створити в структурі Національної поліції спеціальний підрозділ, який би займався протидією організованій злочинності та забезпеченням внутрішньої безпеки держави від терористичних діянь.

Взаємодію Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму визначено як засновану на національних та міжнародних правових актах узгоджену за метою, місцем та часом її спільну діяльність з іншими не підпорядкованими їй компетентними суб'єктами, що реалізується з метою профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню таких дій, їх усунення, та полягає у вчиненні спільних дій, об'єднанні сил та засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Административное право Украины : учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. Н. Гаращук и др.; под ред. проф. Ю. П. Битяка. — 2-е изд., перераб. и доп. — Х. : Право, 2003. — 576 с.
2. Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко — К. : Атіка, 2007. — 624 с.
3. Адміністративне право України : [навчальний посібник] : [у 2-х томах] / [В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін] ; за заг. ред. В. В. Галунька. — Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. — Т. 1 : Загальне адміністративне право. — 320 с.
4. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 537 с.
5. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 544 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у двох томах : Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). — К. : Юридична думка, 2004. — 584 с.
7. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : підручник / за заг. ред. акад. НАПрН України О. М. Бандурки. — Х. : Золота миля, 2011. — 584 с.
8. Адміністративне право України. Т. 1: Загальне адміністративне право : навч. посіб. / В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короед, та ін.; за ред. проф. В. В. Галунька. — Херсон : Грінь Д. С., 2015. — 272 с.
9. Аксенов А. А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.02 / А. А. Аксенов; Академия МВД СССР. — М., 1974. — 24 с.

10. Алексеев С. С. Теория государства и права (начальный курс) / С. С. Алексеев. — М. : Юрид. лит., 1996. — 192 с.
11. Анпілогов О. В. Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Анпілогов Олег Вікторович. — К., 2008. — 196 с.
12. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. — 4-е изд., стер. — М. : Омега-Л, 2006. — 584 с.
13. Байтин М. М. Сущность и основные функции социалистического государства / М. М. Байтин. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1979. — 301 с.
14. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник / О. М. Бандурка. — Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. — 480 с.
15. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посібник / Р. В. Бараннік, Т. О. Гій; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. — Вид. 3-тє., перероб. і допов. — К. : КНТ, 2013. — 375 с.
16. Бараш Є. Ю. Адміністративно-правові засади управління Державною кримінально-виконавчою службою України : дис.. д-ра юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Бараш Євген Юхимович. — Х., 2012. — 482 с.
17. Басай В. Д. Судові та правоохоронні органи України : підручник / В. Д. Басай. — К. : ВПТ «Вік», 2001. — 634 с.
18. Бахрах Д. Н. Административное право : крат. учеб. курс / Д. Н. Бахрах. — М. : Норма, 2000. — 275 с.
19. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. [для вузов] / Д. Н. Бахрах. — М. : БЕК, 1996. — 368 с.
20. Белкин А. А. Понятие и особенности правового статуса органа советского государственного управления / А. А. Белкин, Л. Ш. Гумерова // Государственное управление и право. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. — С. 5–14.
21. Бельский К. С. Полицейское право : лекц. курс / К. С. Бельский; под ред. к.ю.н. А. В. Куракина. — М. : Дело и Сервис, 2004. — 816 с.

22. Белянська В. В. Шляхи удосконалення антитерористичного законодавства України в контексті протидії пропаганді й поширенню ідеології тероризму / В. В. Белянська // Державна політика у сфері протидії тероризму: міжнародний досвід Д 36 і його актуальність для України : збірник матеріалів Інтернет-конференції (Київ, 25 червня 2015 року). — К. : Національна академія прокуратури України; Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, 2015. — 225 с. — С. 142–153.

23. Битяк Ю. П. Переконавання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність : конспекти лекцій / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, А. Т. Комзюк. — Х. : Укр. юрид. акад., 1994. — 44 с.

24. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис.. канд.. юрид. наук : 12.00.01 — теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. І. Білас. — Львів, 216. — 21 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/3019/avtoreferat_dysertaciy_i_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk_bilasa_a.i._2.pdf

25. Білей М. В. Організаційні форми реалізації державного управління / М. В. Білей // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2016. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=986>

26. Білодід І. М. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури в умовах реформування правоохоронної системи України : дис.. канд.. юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Білодід Ігор Миколайович. — К., 2016. — 195 с.

27. Большая Советская Энциклопедия : третье издание/ Гл. ред. А. М. Прохоров. — М. : Сов. энцик. 1971. — Т. 5. — 528 с.

28. Большой толковый словарь русского языка / Ред. С. А. Кузнецов. — СПб. : Норинт, 2000. — 1536 с.

29. Большой юридический энциклопедический словарь / Под ред. А. Б. Барихина. — М.: Книжный мир, 2007. — 791 с.
30. Бояринцева М. А. Адміністративний договір: дискусійні питання правової природи та правосуб'єктності сторін / М. А. Бояринцева // Вісник Вищої ради юстиції. — 2011. — № 2 (6). — С. 79–94.
31. Василенко В. М. Адміністративно-правовий статус працівників ветеранарної міліції : дис. ... канд.. юр. наук : 12.00.07 / Василенко Віктор Михайлович. — Х., 2009. — 184 с.
32. Васильев А. С. Административное право Украины : учебник / А. С. Васильев. — Х. : Одиссей, 2001. — 287 с.
33. Васильєва Н. С. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сільському господарстві : дис.. канд.. юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Васильєва Наталія Сергіївна. — Х., 2014. — 179 с.
34. Ведерніков Ю. О. Адміністративне право України : навч. посіб. / Ю. О. Ведерніков. — К. : Центр навч. л-ри, 2005. — 336 с.
35. Великий енциклопедичний юридичний словник. — 2-ге вид., перероб. і доп. / за ред. Ю. С. Шемшученка. — К. : Юридична думка, 2012. — 1020 с.
36. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
37. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства : Роз'яснення Міністерства юстиції України : від 03.02.2011 р. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>.
38. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. / К. Г. Волинка. — К. : МАУП, 2003. — 240 с.
39. Габричидзе Б. Н. Конституционный статус органов Советского государства / Б. Н. Габричидзе. — М. : Юрид. лит-ра, 1982. — 284 с.
40. Гамалій О. Л. Адміністративно-правова протидія правопорушенням, які вчиняються іноземцями в Україні : дис.. канд.. юрид. наук : 12.00.07 —

адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Гамалій Олександр Леонідович. — Х., 2012. — 195 с.

41. Гамалій О. Л. Мета, завдання та принципи протидії правопорушенням, вчиненим іноземцями в Україні / О. Л. Гамалій // Форум права. — 2012. — № 4. — С. 183–188.

42. Георгицэ М. Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования : монография / М. Георгицэ ; Молд. Гос. Университет. — Институт Реальных наук. — Кишинэу, 1998.— 271 с.

43. Гетьман Є. А. Нормотворча діяльність органів виконавчої влади в Україні: правовий зміст і проблемні питання : монографія / Є. А. Гетьман. — Х. : Оберіг, 2014. — 308 с.

44. Голосніченко І. П. Теорія повноважень, їх легітимність та врахування потреб і інтересів при встановленні на законодавчому рівні / І. П. Голосніченко, Д. І. Голосніченко // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. — 2011. — № 1 (9). — С. 147–155.

45. Гриценко В. Г. Принципи правоохоронної системи / В. Г. Гриценко // Форум права. — № 3. — 2014. — С. 462–465. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FR_index.htm_2014_3_78.pdf

46. Грохольский В. Л. Організаційно-правові засади управління спеціальними підрозділами МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : монографія / В. Л. Грохольский; за заг. редакцією О. М. Бандурки. — Х. : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. — 312 с.

47. Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : дис... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Грохольський Володимир Людвігович. — Х., 2004. — 416 с.

48. Гумін О. М. Теоретико-правові аспекти профілактики адміністративних карних діянь / О. М. Гумін // Юридичний науковий електронний журнал. — 2015. — № 5. — С. 118–120.
49. Гуценко К. Ф. Правоохранительные органы / К. Ф. Гуценко, М. А. Ковалев. — М. : Зерцало, 1999. — 370 с.
50. Державне управління : навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко] ; за ред. А. Ф. Мельник. — 2-ге вид., виправ. і дополн. — К. : Знання, 2004. — 342 с.
51. Державне управління : навчальний посібник / В. Я. Малиновський. — Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. — 558 с.
52. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; за ред. А. Ф. Мельник. — К. : Знання-Прес, 2003. — 343 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
53. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К. : Факт, 2003. — 384 с.
54. Дідковська Л. Г. Менеджмент : навч. посіб. / Л. Г. Дідковська, П. Л. Гордієнко. — К. : Алерта, КНТ, 2007. — 516 с.
55. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К. : НАДУ, 2010. — 820 с.
56. Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел : лекция / К. К. Ермаков. — М. : Академия МВД СССР, 1971. — 24 с.
57. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Заброда Дмитро Григорович. — К., 2005. — 233 с.
58. Зайчук О. В. Сучасна правова енциклопедія / [О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчука. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 384 с.

59. Зеленецький О. С. Взаємодія органів внутрішніх справ та засобів масової інформації у сфері профілактики та розкриття злочинів / О. С. Зеленецький // Форум права. — 2012. — № 4. — С. 385–388.
60. Жарінова А. Г. Інформаційне забезпечення механізму управління інтелектуальною власністю / А. Г. Жарінова // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 10 (136). — С. 46–51.
61. Іванова Л. Ю. Класифікація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ / Л. Ю. Іванова // Право і безпека. — 2012. — № 4 (46). — С. 57–61.
62. Інструкція про порядок розгляду в Службі безпеки України звернень громадян : Наказ Служби безпеки України від 27.01.2005 № 44 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0240-05>
63. Іщук О. І. Адміністративна юрисдикція органів прокуратури : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Іщук Олександр Сергійович. — 214 с.
64. Казаченко І. П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності : монографія / І. П. Казаченко, В. Л. Регульський. — Львів : Львів. ін-т Внутр. справ при Нац. Акад. внутр. справ України, 1999. — 219 с.
65. Кириєнко Л. А. Міжнародний досвід протидії тероризму / Л. А. Кириєнко // Наука і правоохорона. — 2015. — № 2 (28). — С. 175–184.
66. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч. посібн. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — 6-е вид. — Одеса : Фенікс, 2012. — 399 с.
67. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — О. : Юрид. л-ра, 2002. — 312 с.
68. Клименко Н. І. Правоохоронні органи України : навч. посібник / Н. І. Клименко. — К. : Вид-во європейського ун-ту, 2002. — 196 с.
69. Коваль Л. Адміністративне право України : курс лекцій [для студ. юрид. вузів та ф-тів] / Л. Коваль. — К. : Вентурі, 1996. — 208 с.

70. Коваль Р. А. Інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади в умовах глобалізації на регіональному рівні / Р. А. Коваль // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія Державне управління. — 2014. — Вип. 1. — С. 103–111.

71. Ковальська В. В. Організаційно-правові засади діяльності міліції в системі правоохоронних органів держави : монографія / В. В. Ковальська. — Х. : ТД Золота миля, 2008. — 504 с.

72. Кодекс адміністративного судочинства : Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2005. — № 35–36, № 37. — Ст. 446

73. Колпаков В. К. Поняття форм публічного адміністрування / В. К. Колпаков // Адміністративне право та процес. — 2012. — № 2 (2). — С. 43–51.

74. Комзюк В. Т. Адміністративно-правовий статус митних органів України : дис.. д-ра юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Комзюк Володимир Трохимович. — Х., 2014. — 446 с.

75. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму : Конвенція Ради Європи; Міжнародний документ від 16.05.2005 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_712

76. Константи́й О. В. Джерела адміністративного права України : монограф. / О. В. Константи́й. — К. : Укр. агентство інформ. та друку «Рада», 2005. — 120 с.

77. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

78. Коренев А. П. Административное право России : в 3 ч. : Ч. 1 / А. П. Коренев. — М. : МЮИ, 1996. — 268 с.

79. Косюта М. В. Взаємодія правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю: теоретичні проблеми / М. В. Косюта // Вісник прокуратури. — 2001. — № 6 (12). — С. 8–14.

80. Кравченко Ю. Ф. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / Ю. Ф. Кравченко. — К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. — 702 с.

80. Краснянский В. Е. Правовая информация в системе государственного и хозяйственного управления / В. Е. Краснянский. — Л. : ЛГУ, 1985. — 104 с.

81. Кузнецов И. Н. Научные основы управления государством / И. Н. Кузнецов. — М. : Знание, 1980. — 247 с.

82. Куракін О. М. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища / О. М. Куракін // Держава та регіони. Серія Право. — 2013. — № 3 (41). — С. 10–15.

83. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации / Б. М. Лазарев. — М. : Юрид. лит., 1972. — 280 с.

84. Лекаръ А. Г. Предотвращение преступлений органами охраны общественного порядка : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Лекаръ Антон Григорьевич. — М., 1967. — 308 с.

85. Линьов К. Ю. Інформаційне забезпечення державного управління та державної служби : навчальний посібник / К. Ю. Линьов. — К., 2016. — 42 с.

86. Лисенко В. В. Загальні положення теорії взаємодії та координації діяльності у розслідуванні податкових злочинів / В. В. Лисенко // Науковий вісник Нац. акад. держ. податкової служби України. — 2003. — № 2 (20). — С. 161–168.

87. Луценко О. Є. Службові та посадові обов'язки державних службовців: щодо розмежування понять / О. Є. Луценко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — 2013. — Вип. 61. — С. 232–240.

88. Мавдрик М. Я. Організаційні форми діяльності органів прокуратури у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина / М. Я. Мавдрик // Право і безпека. — 2012. — № 5 (47). — С. 20–24.

89. Масленников Э. П. Организационно правовые основы и методика аналитической работы в органах внутренних дел / Э. П. Масленников. — М : Академия МВД СССР, 1975. — 218 с.

90. Мелих Б. В. Державна політика співробітництва України з Радою Європи в галузі захисту прав людини (2000–2005 р.р.) : монографія / Б. В. Мелих. — Тернопіль : Крок, 2012. — 210 с.

91. Меліхова О. Ю. Юридично значимі дії як правова форма публічного адміністрування у сфері юридичної науки в Україні: адміністративно-правова характеристика / О. Ю. Меліхова // Вісник Запорізького національного університету. Серія Юридичні науки. — № 4. — 2011. — С. 113–118.

92. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко; за заг. ред. Р. С. Мельника. — К. : Ваіте, 2014. — 376 с.

93. Методика функціонального обстеження МВС України, його органів, підрозділів та організацій / Т. О. Проценко, І. П. Голосніченко, П. П. Кульчицький, О. Г. Циганов, І. В. Бойко; за ред. І. П. Голосніченка. — К. : ДП «Друкарня МВС України», 2009. — 36 с.

94. Миллер Д. Командос: формирование, подготовка, выдающиеся операции спецподразделений / Д. Миллер. — Мн. : Харвест, 1997. — 512 с.

95. Михалюк С. Правотворчість як складова державного управління / С. Михалюк // Вісн. Нац. акад. держ. управл. при Президентові України. — 2009. — № 1. — С. 191–197.

96. Мілімко Л. В. Особливості протидії земельним правопорушенням / Л. В. Мілімко // Юридичний вісник. — 2011. — № 2 (19). — С. 115–119.

97. Міловідова С. В. Попередження та протидія адміністративним правопорушенням в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С. В. Міловідова. — К., 2016. — 22 с.

98. Місюра А. О. «Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України». Аналітична записка / А. О. Місюра. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2446/>

99. Мотунова Н. В. Причини вчинення правопорушень на певних історичних етапах розвитку суспільства / Н. В. Мотунова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — 2013. — № 13 (272). Ч. IV. — С. 141–148.

100. Мудров А. М. Форми координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції / А. М. Мудров, І. В. Європіна // Вісник Національної академії прокуратури. — 2013. — № 3. — С. 73–78.

101. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю. С. Назар. — Львів, 2007. — 20 с.

102. Негодченко В. О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. О. Негодченко. — Х., 2003. — 23 с.

103. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. — К. : Аконіт, 1998. — Т. III: ОБЕ–РОБ. — 927 с.

104. Носач А. В. Завдання Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12-13 серпня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. – С. 93–95.

105. Носач А. В. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2017. – № 1. – С.153–158.

106. Носач А. В. Напрямки взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Право, суспільство і держава: форми взаємодії»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 січня 2015 р.:– К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 68–70.

107. Носач А. В. Особливості взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. крнф. (м. Харків, 30 червня 2017 р.) / МВС України; Харківський нац. ун-т внутр. справ; каф. адмін. права та процесу ф-ту № 3. – Харків : ХНУВС, 2017. – С.243–247.

108. Носач А. В. Правовое обеспечение административной деятельности службы безопасности Украины по противодействию терроризму / А. В. Носач // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». – 2016. – № 4. – С. 63–67.

109. Носач А. В. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наука і правоохорона. – 2015. – № 1 (28). – Ч.2. – С.69–75.

110. Носач А. В. Проблеми класифікації форм адміністративної діяльності служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2017 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. – С. 73–76.

111. Носач А. В. Противодействие терроризму как отдельное направление правоохранительной деятельности / А. В. Носач // Научный журнал «Власть и общество (История, Теория, Практика)». – 2017. – № 1 (41). – С.178–190.

112. Носач А. В. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2016. – № 5. – С.83–87.

113. Носач А. В. Форми взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Європейські перспективи. – 2017. – № 2. – С.72–78.

114. Ожегов С. И. Словарь русского языка : 70000 слов / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. — 23-е изд., испр. — М. : Рус. яз., 1990. — 917 с.

115. Онопенко П. В. Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / П. В. Онопенко ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2005. — 18 с.

116. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / За ред. Л. В. Бородича. — Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. — Т. 1. — 390 с.

117. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку : навч. посіб. / [Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, Н. Г. Плахотнюк та ін.] ; за заг. ред. Н. Г. Плахотнюк. — К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. — 284 с.

118. Організація судових та правоохоронних органів : [навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. за-кладів освіти / І. Є. Марочкін, В. В. Афанасьєв, В. С. Бабкова та ін.] ; за ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової, О. М. Толочко. — Х. : Право, 2000. — 272 с.

119. Організація судових та правоохоронних органів : підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / І. Є. Марочкін, Н. В. Сібільова, В. П. Тихий та ін.; за ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. — Х. : ТОВ «Одіссей», 2007. — 528 с.

120. Основы государства и права / под ред. В. В. Комарова. — Х. : Основа, 1994. — С. 224.

121. Паладій М. В. Організаційно-правові форми державного управління сферою інтелектуальної власності / М. В. Паладій // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2011. — № 6. — С. 3–9.

122. Панов В. М. Адміністративно-правове забезпечення реалізації органами прокуратури України правозахисної функції : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Панов Василь Михайлович. — Х, 2013. — 223 с.

123. Петриченко В. Г. Закордонний досвід проведення антитерористичних заходів / В. Г. Петриченко // Порівняльно-аналітичне право. — 2014. — № 1. — С. 194–197.

124. Петров Г. И. Сущность советского административного права / Г. И. Петров. — Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1959. — 184 с.

125. Пилипишин В. П. Щодо сутності мети та завдань державного управління в Україні / В. П. Пилипишин // Форум права. — 2010. — № 2. — С. 377–381.

126. Писаренко В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Писаренко В'ячеслав Вікторович. — Запоріжжя, 2012. — 199 с.

127. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи України в механізмі держави : монографія / Т. О. Піткуля. — Тернопіль : Астон, 2005. — 200 с.

128. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ (у визначеннях, поняттях і схемах) : навчальний посібник / В. М. Плішкін, В. П. Лисюченко, І. В. Хорт ; під заг.ред. В. М. Плішкіна. — К. : Націон. акад. внутр. справ., 1999. — 119 с.

129. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін; за ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка. — К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. — 702 с.

130. Подоляка А. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи / А. Подоляка // Віче. — № 18, вересень 2005. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1643/>

131. Полякова Н. М. Підвищення ефективності викладання математики і інформатики як результат поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання / Н. М. Полякова // Дидактика математики: проблеми і дослідження. — 2008. — Вип. 29. — С. 53–57.

132. Пономарев А. И. Организованная преступность: особенности противодействия на федеральном и региональном уровнях : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Пономарев Александр Иванович. — Саратов, 2009. — 260 с.

133. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування / М. М. Потіп // Право і суспільство. — 2012. — № 6. — С. 32–35.

134. Правоохранительные органы Российской Федерации : учебник / В. А. Байдуков, В. Ю. Зайцев, А. И. Казаков и др.; под ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Семенова. — М. : Юрид. лит., 1998. — 288 с.

135. Приймаченко Д. В. Компетенція митних органів у сфері реалізації митної політики: сучасний стан / Д. В. Приймаченко // Вісник Запорізьк. нац. ун-ту. — 2011. — № 1. — С. 126–130.

136. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 25. — Ст. 180.

137. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних та інших органів : роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 26.01.2000 р. № 02-5/35 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/v5_35800-00.

138. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2011. — № 32. — Ст. 314.

139. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2014. — № 50–51. — Ст. 2057.

140. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 47. — Ст. 256.

141. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 12. — Ст. 89.

142. Про Концепцію боротьби з тероризмом : Указ Президента України; Концепція від 25.04.2013 № 230/2013 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/230/2013>

143. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 22. — Ст. 303.

144. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 39. — Ст. 351.

145. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1997. — № 49. — Ст. 299.

146. Про Службу безпеки України : Закон від 25.03.1992 № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 27. — Ст. 382.

147. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.2007 № 105/2007 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/105/2007/paran237#n237>

148. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1209-р // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011-%D1%80>.

149. Про схвалення Стратегії реформування системи звітності у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 608-р // Офіційний вісник України. — 2016 р. — № 69. — Ст. 2334.

150. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02.09.2014 № 1669-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2014. — № 44. — Ст. 2040.

151. Проблеми протидії злочинності : підручник / [О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. М. Куц та ін.] ; за ред. проф. О. Г. Кальмана. — Х. : Новасофт, 2010. — 352 с.

152. Проневич О. С. Державна антитерористична система Республіки Польща / О. С. Проневич // Державна політика у сфері протидії тероризму: міжнародний досвід і його актуальність для України : збірник матеріалів Інтернет-конференції (Київ, 25 червня 2015 року). — К. : Національна академія прокуратури України; Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, 2015. — 225 с. — С. 189–194.

153. Проневич О. С. Довіра населення як критерій оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів / О. С. Проневич // Форум права. — 2015. — № 4. — С. 225–231.

154. Пундик М. Управлінські зв'язки у системній взаємодії органів публічного управління на регіональному рівні / М. Пундик // Публічне управління: теорія та практика. — 2013. — № 1 (13). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/1/08.pdf>

155. Пчеленцев С. В. Ограничения правы свобод граждан в условиях особых правовых режимов: методология, теория, практика : дис...док-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02 / Пчеленцев Сергей Владимирович. — М., 2006. — 545 с.

156. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник / П. М. Рабінович. — Видання 5-те, зі змінами. — К. : Атіка. — 2001. — 176 с.

157. Райзберг Б. А. Государственное управление экономическими и социальными процессами / Б. А. Райзберг. — М. : Инфра-М, 2010. — 384 с.

158. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України : від 09.07.1998 р., № 12-рп/98 //

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v012p710-98>.

159. Румянцева-Козовник А. В. Форми та методи адміністративної діяльності ОВС з охорони прав дитини / А. В. Румянцева-Козовник // Європейські перспективи. — 2014. — № 3. — С. 116–122.

160. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України : дис.. д-ра юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Салманова Олена Юріївна. — Х., 2016. — 455 с.

161. Севостьянов А. А. Соотношение цели в праве и иных правовых категорий / А. А. Севостьянов // Вестник ТИСБИ. — 2012. — Вып. 4. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.tisbi.ru/assets/Site/Science/Documents/430-SEVOSTYANOV.pdf>.

162. Семир'янов Д. Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Семир'янов Дмитро Якович. — Ірпінь, 2004. — 197 с.

163. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учеб. пособие / О. Ф. Скакун. — Х. : Консум, 2001. — 656 с.

164. Скворцов С. С. Понятие и юридическое значение административного договора в управленческой деятельности государства / С. С. Скворцов // Вестник Одесского института внутренних дел. — 2004. — № 2. — С. 105–109.

165. Словарь иностранных слов / сост. И. М. Сулова. — М. : Книга, 1987. — 711 с.

166. Словарь философских терминов / науч. ред. В. Г. Кузнецова. — М. : ИНФРА-М, 2007. XVI. — 729 с.

167. Словник української мови : в 11 т. — Т. 7 / ред. колег. І. К. Білодід (голова) [та ін.]. — К. : Наукова думка, 1970–1980. — 741 с.

168. Словник української мови : словник : в 11 т. — Т. 3 / уклад. І. К. Білодід та ін. — К. : Наукова думка, 1972. — 654 с.

169. Словник української мови : словник : в 11 т. — Т. 4 / уклад. І. К. Білодід та ін. — К. : Наукова думка, 1972. — 871 с.
170. Словник української мови : у 11. — Т. 1 // Ред. кол. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. Й. Горецький та ін. — К. : Наукова думка, 1970. — 801 с.
171. Советский энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова — М. : Сов. энциклопедия, 1980. — 1600 с.
172. Современная философия : словарь и хрестоматия. / под ред. В. П. Кохановского. — Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. — 511 с.
173. Соколенко О. Напрямки правоохоронної діяльності: особливості теоретичного розуміння / О. Соколенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. — 2012. — № 93. — С. 69–72.
174. Социальная информациология : словарь / сост. Л. И. Мухамедова ; под. общ. ред. В. Д. Попова. — Изд. 2-е. — М. : Изд-во РАГС, 2007. — 172 с.
175. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. : Т. 2 / Ю. Н. Старилов. — М. : Норма-Инфра, 2002. — 600 с.
176. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. / Ю. Н. Старилов. — М. : Норма. — 2002. — Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. — 2002. — 728 с.
177. Стародубцев А. А. До питання визначення і розподілу компетенції в структурі адміністративно-правового статусу виконавчих органів місцевого самоврядування / А. А. Стародубцев // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія Право. — 2015. — Вип. 20. — С. 70–74.
178. Степанова Е. Е. Информационное обеспечение управленческой деятельности : учеб. пособие [для студ. учреждений сред. проф. образования, обучающихся по спец. «Менеджмент», «Маркетинг» и «Коммерция»] / Е. Е. Степанова, Н. В. Хмелевская. — М. : ФОРУМ, 2002. — 153 с.
179. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / С. Г. Стеценко. — К. : Атіка, 2007. — 624 с.

180. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. / [В. С. Ковальський (кер. авт. кол.), В. Т. Білоус, С. Е. Демський та ін. ; відп. ред. Я. Кондратьєв]. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 320 с.
181. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : підручник / О. С. Захарова, В. Я. Карабань, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін. ; відп. ред. В. Т. Маляренко — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 375 с.
182. Судебные и правоохранительные органы Украины : ученик / под ред. проф. А. М. Бандурки. — Х. : Ун-т внутр. дел, 1999. — 350 с.
183. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. — М. : Юристъ, 1997. — 672 с.
184. Теорія держави і права: академічний курс : підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
185. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є. О. Гіди. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. — 576 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/2008021545047/pravo/printsipi_meta_zavdannya_funktsiyi_p_ravoohoronnoyi_sistemi.
186. Теремецький В. І. Форми адміністративно-правового регулювання податкових відносин в Україні / В. І. Темненко // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. — 2011. — Вип. 604. — С. 68–73.
187. Терроризм — взгляд изнутри = Inside terrorism / Брюс Хофман. — М. : Ультра. Культура, 2003. — 264 с.
188. Тихомиров Ю. А. Теория компетенции / Ю. А. Тихомиров. — М. : Юринформцентр, 2001. — 351 с.
189. Ткаченко А. О. Поняття компетенції державного органу / А. О. Ткаченко // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 4. — С. 192–197.
190. Токар А. М. До питання класифікації форм управління / А. М. Токар // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. — 2003. — С. 185–191.

191. Топчій В. В. Взаємодія та координація в діяльності органів внутрішніх справ з виявлення та розкриття злочин / В. В. Топчій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. — 2015. — Вип. 30. Т. 2. — С. 165–169.

192. Трофімцов В. А. Форми та методи міжнародної взаємодії у протидії тероризму / В. А. Трофімцев // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. — Випуск 2. Том 3. — 2016. — С. 26–28. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2016/pravo02/part_3/7.pdf

193. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Фелик Василь Іванович. — Х., 2017. — 480 с.

194. Философский словарь / Под ред. М. М. Розенталя и П. Ф. Юдина. — М. : Политическая література, 1962. — 544 с.

195. Философский словарь : Основан Г. Шмидтом. — 22-е новое, переработ. изд. под ред. Г. Шишкоффа / пер. с нем. ; общ. ред. В. А. Малинина. — М. : Республика, 2003. — 575 с.

196. Філософія : підр. — 5-те вид. / С. П. Щерба, О. А. Заглада. — К. : Кондор, 2011. — 548 с.

197. Форос Г. В. Суб'єкти діяльності щодо попередження злочинності та протидії злочинам / Г. В. Форос // Правова держава. — 2012. — № 14. — С. 179–184.

198. Фролов Ю. М. Правові засади діяльності вищих навчальних закладів в Україні / Ю. М. Фролов // Форум права. — 2013. — № 1. — С. 1079–1085.

199. Черней В. В. Координація діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинним посяганням на небанківські фінансові установи в Україні / В. В. Черней // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. — 2013. — № 1. — С. 121–127.

200. Чумак В. В. Організаційно-правова модель діяльності поліції країн Балтії щодо протидії тероризму: перспективи реалізації позитивного досвіду в Україні / В. В. Чумак // Вісник кримінологічної асоціації України. — 2016. — № 3 (14). — С. 22–30.

201. Шатрава С. О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Шатрава Сергій Олександрович. — Харків, 2007. — 231 с.

202. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія / Ю. С. Шемшученко. — К. : Укр. енцикл., 1998. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://leksika.com.ua/16380209/legal/povnovazhennya>

203. Шестаков С. В. Адміністративно-правовий статус працівника міліції : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Шестаков Сергій Володимирович. — Х., 2004. — 205 с.

204. Шопина О. В. Нормативный правовой акт — основной источник российского права / О. В. Шопина // Новая правовая мысль. — 2004. — № 3. — С. 27.

205. Шоптенко С. С. Форми адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів / С. С. Шоптенко // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. — 2016. — № 5. — С. 91—95.

206. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України : навчальний посібник / Н. С. Юзікова. — Вид. четверте, перероб. і допов. — К. : Істина, 2006. — 320 с.

207. Юридическая энциклопедия / Под ред. М. Ю. Тихомирова. — М., 2001. — 792 с.

208. Юридический словарь // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yurist-online.com/uslugi/yuristam/slovar/k/2703.php>.

209. Юридична енциклопедія : в 6 т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. М. Корецького ; [редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін.]. — К. : Укр. енцикл. ім. М. Бажана, 1998–2004. — Т. 6 : Т-Я. — 2004. — 768 с.

210. Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinė «Aras» // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.policija.lt/tvs/v/?sky=31&acc_id=126&lan_id=lt.

211. Omega (спецподразделение Латвии) // [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://voinanet.ucoz.ru/index/omega_specpodrazdelenie/0-6634.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Список публікацій здобувача:

1. Носач А. В. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наука і правоохорона. – 2015. – № 1 (28). – Ч.2. – С.69–75.
2. Носач А. В. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2016. – № 5. – С.83–87.
3. Носач А. В. Правовое обеспечение административной деятельности службы безопасности Украины по противодействию терроризму / А. В. Носач // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». – 2016. – № 4. – С. 111–117.
4. Носач А. В. Противодействие терроризму как отдельное направление правоохранительной деятельности / А. В. Носач // Научный журнал «Власть и общество (История, Теория, Практика)». – 2017. – № 1 (41). – С.178–190.
5. Носач А. В. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2017. – № 1. – С.153–158.
6. Носач А. В. Форми взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Європейські перспективи. – 2017. – № 2. – С.72–78.
7. Носач А. В. Напрямки взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Право, суспільство і держава: форми взаємодії»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 січня 2015 р.:– К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 68–70.
8. Носач А. В. Завдання Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна,

12–13 серпня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. – С. 93–95.

9. Носач А. В. Проблеми класифікації форм адміністративної діяльності служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2017 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. – С. 73–76.

10. Носач А. В. Особливості взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. крнф. (м. Харків, 30 червня 2017 р.) / МВС України; Харківський нац. ун-т внутр. справ; каф. адмін. права та процесу ф-ту № 3. – Харків : ХНУВС, 2017. – С.243–247.

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Перший заступник Голови СБ України –
 начальник ГУ «К» СБ України
 генерал-майор Демчина П.В.
 «17» лютого 2017 року

А К Т

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
 Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія
 Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби
 безпеки України з протидії тероризму», поданого на здобуття наукового
 ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 –
 адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право
 у правозастосовну діяльність Служби безпеки України**

Комісія у складі: заступника начальника ГУ «К» СБ України полковника Коваленка С.О., офіцера з особливих доручень III категорії ГУ «К» СБ України, доктора юридичних наук підполковника Момотенко Т.Д. та заступника начальника 3 управління ГУ «К» СБ України підполковника Місяця Т.Ю. розглянувши матеріали дисертації на тему: «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право (юридичні науки), підготовленої аспірантом Науково-дослідного інституту публічного права, начальником 3 управління ГУ «К» СБ України полковником Носачем Андрієм Володимировичем, дійшла висновку про те, що його дисертаційне дослідження має належний теоретичний і високий методологічний рівень, суттєву практичну значущість і актуальність, є науково обґрунтованим та своєчасним.

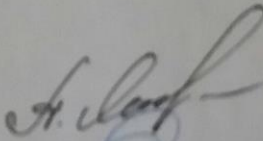
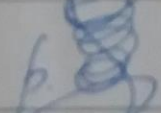
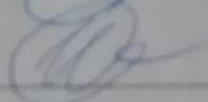
Комісією встановлено, що наукова робота має чітку та логічну побудову. Зважаючи на те, що одержані здобувачем результати становлять як науково-теоретичний, так і значний практичний інтерес, указаний матеріал, інші наукові розробки Носача А.В. у вигляді наукових статей та матеріалів конференцій використані у практичній діяльності як ГУ БКОЗ СБ України так і у діяльності інших органів та підрозділів Служби безпеки України:

Зокрема, при: а) удосконаленні нормативно-правового регулювання заходів з протидії тероризму Службою безпеки України; б) узагальненні видів та форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; в) вивченні зарубіжного досвіду з протидії тероризму та визначення можливості його використання в Україні; г) при наданні консультативно-дорадчої допомоги з питань організації протидії тероризму; д) координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій.

завдань та принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; в) при класифікації видів та форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; г) під час узагальнення зарубіжного досвіду правового регулювання протидії тероризму та визначення можливості його використання в Україні; д) при наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження правотворчого процесу правоохоронних органів; е) при розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань правоохоронної діяльності.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія Володимировича в наукову діяльність Кримінологічної асоціації України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію експертно-кримінологічного дослідження нормативно-правових актів і їх проектів з питань правоохоронної діяльності.

Члени комісії

 _____ (А. М. Ященко)
 _____ (К. О. Черевко)
 _____ (Н. Ю. Цвіркун)

«23» лютого 2017 року

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

вул. Г.Кірпи, 2 А, м.Київ, 03035
Тел. 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**

2 a, Kirpy str., Kyiv, 03035
Tel. +38 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

20.04.2017 № 54/6-20 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання результатів дисертації аспіранта Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право під час внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує адміністративну діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді К 55.051.07 Сумського державного університету, що результати дисертації аспіранта Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму» спрямовані на розкриття змісту та особливостей протидії тероризму як окремого напрямку правоохоронної діяльності, визначення мети, завдань та принципів діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, узагальнення системи адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, визначення шляхів удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність Служби безпеки з протидії тероризму використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань правоохоронної діяльності в межах реалізації теми наукового дослідження «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Директор Інституту

Галунько В.В.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший заступник Голови СБ України –
начальник ГУ «К» СБ України
генерал-майор **Демчина П.В.**
 «17» лютого 2017 року

А К Т

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
 Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія
 Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби
 безпеки України з протидії тероризму», поданого на здобуття наукового
 ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 –
 адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право
 у правозастосовну діяльність Служби безпеки України**

Комісія у складі: заступника начальника ГУ «К» СБ України полковника Коваленка С.О., офіцера з особливих доручень III категорії ГУ «К» СБ України, доктора юридичних наук підполковника Момотенко Т.Д. та заступника начальника 3 управління ГУ «К» СБ України підполковника Місяця Т.Ю. розглянувши матеріали дисертації на тему: «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право (юридичні науки), підготовленої аспірантом Науково-дослідного інституту публічного права, начальником 3 управління ГУ «К» СБ України полковником Носачем Андрієм Володимировичем, дійшла висновку про те, що його дисертаційне дослідження має належний теоретичний і високий методологічний рівень, суттєву практичну значущість і актуальність, є науково обґрунтованим та своєчасним.

Комісією встановлено, що наукова робота має чітку та логічну побудову. Зважаючи на те, що одержані здобувачем результати становлять як науково-теоретичний, так і значний практичний інтерес, указаний матеріал, інші наукові розробки Носача А.В. у вигляді наукових статей та матеріалів конференцій використані у практичній діяльності як ГУ БКОЗ СБ України так і у діяльності інших органів та підрозділів Служби безпеки України:

Зокрема, при: а) удосконаленні нормативно-правового регулювання заходів з протидії тероризму Службою безпеки України; б) узагальненні видів та форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму; в) вивченні зарубіжного досвіду з протидії тероризму та визначення можливості його використання в Україні; г) при наданні консультативно-дорадчої допомоги з питань організації протидії тероризму; д) координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія Володимировича у практичну діяльність Служби безпеки України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію під час організації попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Крім того, окремі положення дисертаційного дослідження були використані у ході опрацювання робочою групою ГУ БКОЗ СБ України спільного наказу МВС/МЗС/Мінсоцполітики/Мін.освіти і науки/СЗР/СБУ «Про затвердження методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції» № 494/132/467/497/141/281 від 29.04.2015.

Пропозиції дисертанта щодо розвитку форм взаємодії Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму, удосконалення компетенції Служби безпеки України з протидії тероризму, узагальнення форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму взято за основу для підготовки відповідних методичних рекомендацій.

Результати дисертаційного дослідження аспіранта можуть бути використані для вдосконалення правозастосовної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та організований злочинній діяльності, які функціонуватимуть після завершення адміністративної реформи та процесу реформування усєї правоохоронної системи в цілому та системи органів та підрозділів СБ України зокрема.

Члени комісії

С. Коваленко

Т. Момотенко

Т. Місяць

14/4599A

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Сумського державного університету

В.Д. Карпуша

« 24 » березня 2017 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження Носача Андрія Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – завідуючий кафедри АГПФЕБ, д.ю.н., доцент Бурбика М.М.

Члени комісії – к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ Солонар А.В.;

- к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

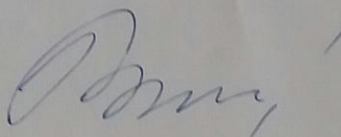
Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Носача Андрія Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства і кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного дослідження Носачем Андрієм Володимировичем «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення особливостей діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму, мають комплексний характер та

використовуються при проведенні лекцій, семінарських і практичних занять кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства і кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи».

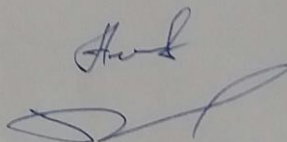
Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

М.М. Бурбика

Члени комісії

А.В. Солоняр

О.М. Резнік

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

А.С. Колотік

«30» березня 2017 р.

**АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Комісія у складі:

начальника відділу організації освітнього процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук **Рязанцевої І. М.** (голова);

завідувача кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора **Безпалової О.І.**;

завідувача кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора **Салманової О.Ю.**

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту публічного права Носача Андрія Володимировича «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються в освітньому процесі Харківського національного університету внутрішніх справ при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи».

Внесені автором до зазначених лекційних матеріалів доповнення підготовлені на достатньому теоретичному та методичному рівні та ґрунтуються на результатах проведеного автором глибокого дослідження чинного законодавства, практики діяльності органів СБУ України, у зв'язку з чим можуть бути впроваджені в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ, а також використані у науково-дослідній роботі слухачів, студентів та курсантів.

В якості наукових джерел в лекціях рекомендовано такі *публікації*:

1. Носач А. В. Принципи діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наука і правоохорона. – 2015. – № 1 (28). Ч. 2. – С. 69–75.

2. Носач А. В. Система адміністративно-правових форм діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2016. – № 5. – С. 83–87.

3. Носач А. В. Правовое обеспечение административной деятельности Службы безопасности Украины по противодействию терроризму / А. В. Носач // Право и Закон. – 2016. – № 4. – С. 63–67.

4. Носач А. В. Противодействие терроризму как отдельное направление правоохранительной деятельности / А. В. Носач // Власть и общество (История, Теория, Практика). – 2017. – № 1 (41). – С. 178–190.

5. Носач А. В. Компетенція Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Наше право. – 2017. – № 1. – С. 153–158.

6. Носач А. В. Форми взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Європейські перспективи. – 2017. – № 2. – С. 72–78.

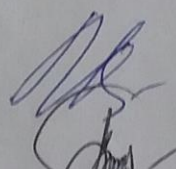
7. Носач А. В. Напрямки взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 січ. 2015 р.). – К. : Центр прав. наук. дослідж., 2015. – С. 68–70.

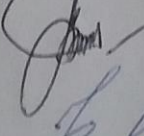
8. Носач А. В. Завдання Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Актуальні питання правової теорії та юридичної практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 12–13 серп. 2016 р.). – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. – С. 93–95.

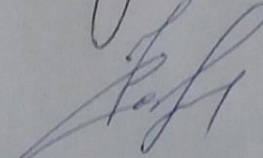
9. Носач А. В. Проблеми класифікації форм адміністративної діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму / А. В. Носач // Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24–25 лют. 2017 р.). – Запоріжжя : Запорізь. міська громад. орг. «Істина», 2017. – С. 73–76.

10. Носач А. В. Особливості взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму / А. В. Носач // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ ; каф. адмін. права та процесу ф-ту № 3. – Х. : ХНУВС, 2017. – С. 243–247.

Члени комісії:

І.М. Рязанцева

О.І. Безпалова

О.Ю. Салманова